

Aveckling av statliga fonder

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

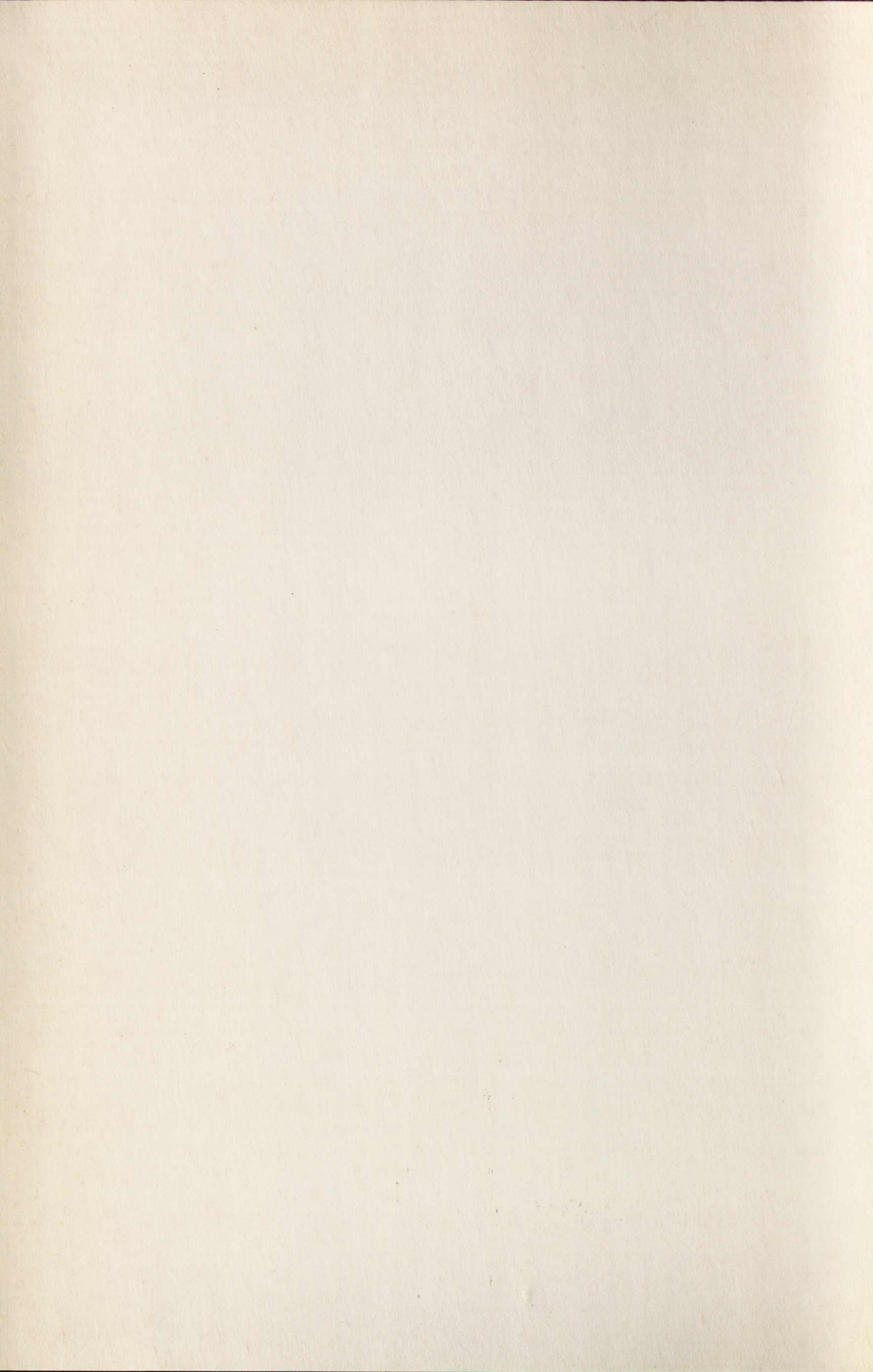
DEL BETÄNKANDE
AV UTREDNINGEN
ANGÅENDE ÖVERSYN
AV DEN STATLIGA
FONDFÖRVALTNINGEN M.M.

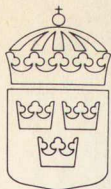
SOU 1982:62

Aveckling av statliga fonder

DEL BETÄNKANDE
AV UTREDNINGEN
ANGÅENDE ÖVERSYN
AV DEN STATLIGA
FONDFÖRVALTNINGEN M.M.

SOU 1982:62

Statens offentliga utredningar

1982:62

Ekonomidepartementet

Avveckling av statliga fonder

Delbetänkande av utredningen angående översyn av
den statliga fondförvaltningen m. m.

Stockholm 1982

Omslag Johan Ogden
Jernström Offset AB

ISBN 91-38-07288-2
ISSN 0375-250X

Gotab Stockholm 1982 74143

Till statsrådet och chefen
för ekonomidepartementet

Den 28 juni 1979 bemyndigade regeringen chefen för ekonomidepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av den statliga fondförvaltningen m.m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 2 oktober 1979 som utredare numera bankdirektören Hans Henrik Abelin.

Att som sakkunniga biträda utredningsmannen förordnades den 25 oktober 1979 kammarrådet Carl-Einar Nordling och direktören Gösta Telestam.

Att som experter biträda utredningsmannen förordnades den 27 november 1979 numera riksbanksdirektören Erik Karlsson, revisionsdirektören Per Olov Lalin och byråchefen Lennart Lindberg.

Till sekreterare förordnades den 29 oktober 1979 hovrättsassessorn Lennart Frii.

Utredningen har tidigare överlämnat delbetänkandet (SOU 1982:12) Statlig fondförvaltning m.m.

Utredningen får härmed överlämna delbetänkandet
(SOU 1982:62) Avveckling av statliga fonder.

Stockholm i december 1982

Hans Henrik Abelin

/Lennart Frii

INNEHÅLL	<u>Sid.</u>
FÖRFATTNINGSFÖRSLAG	9
SAMMANFATTNING	27
1 UTREDNINGSUPPDRAGET	31
1.1 Direktivuttalanden	31
1.2 Utredningens tidigare förslag	32
1.3 Fonderna för den obligatoriska sjukförsäkringen	33
2 KAPITALMARKNADENS FUNKTIONSSÄTT OCH BETYDELSE FÖR DEN STATLIGA FOND FÖRVALTNINGEN	35
2.1 Riktlinjer	35
2.2 Allmänna synpunkter baserade på kapitalmarknadsutredningens betänkande	36
3 VISSA STATLIGA FÖRVALTNINGSALTERNATIV AV SÄRSKILT INTRESSE	39
3.1 Allmänt	39
3.2 Riksgäldskontoret	39
3.2.1 Inledning	39
3.2.2 Riksgäldskontorets verksamhet	41
3.3 Statsverkets checkräkning	45
3.4 AP-fondens nuvarande organisation och verksamhet	48
4 TIDIGARE REFORMFÖRSLAG	53

	<u>Sid.</u>
5	ALLMÄNNA ÖVERVÄGANDEN 59
6	AVVECKLING AV STATLIGA FONDER 67
6.1	Inledning 67
6.2	Fonden för allmän sjukförsäkring 67
6.3	Arbetsmarknadsfonden 69
6.4	Arbetsskadefonden 70
6.5	Särskilda yrkesskadefonden 74
6.6	Fonden för frivillig yrkes- skadeförsäkring 75
6.7	Fonden för den frivilliga pensions- försäkringen 76
6.8	Delpensionsfonden 83
6.9	Trafiklivräntefonden 85
6.10	Barnlivräntefonden 86
6.11	Fiskarförsäkringsfonden 87
6.12	Oljelagringsfonden 88
6.13	Oljeprospekteringsfonden 90
6.14	Oljeersättningsfonden 90
6.15	Energiforskningsfonden 91
6.16	Fonden för arbetsmiljöförbättringar 91
6.17	Lönegarantifonden 93
6.18	Rundvirkesfonden 94
6.19	Ersättningsmedel från Tjeckoslo- vakien 95
6.20	Handels- och sjöfartsfonden 96
6.21	Rysslandssvenskarnas understöds- fond 99
6.22	Trädgårdsnäringens bensinskattefond 101
6.23	Medel för pensioner m.m. ur den svensk-tyska tvångsclearingen 102
6.24	Kungl.Dramatiska teaterns reserv- fond 103
6.25	Kungl. teaterns (Operans) reservfond 104
6.26	Jaktvårdsfonden 105
6.27	Enskilda järnvägars pensionsfond 108

Sid.

7	STATLIGT FÖRVALTADE FONDER SOM INTE FÖRESLÅS AVVECKLADE OCH ÖVERFÖRDA TILL STATSBUDGETEN	109
8	AVSLUTANDE SYNPUNKTER	147

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:691) om
socialavgifter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1981:691) om socialavgifter
dels att 4 kap. 12 § skall upphöra att gälla,
dels att 4 kap. 1, 4, 6, 8 och 10 §§ skall ha
nedan angivna lydelse,
dels att ikraftträdandebestämmelserna skall ha
nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

4 kap.

1 §¹⁾

Sjukförsäkringsavgifter används, i den mån kostnaderna inte skall täckas med statsbidrag enligt 19 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, för att täcka

1. kostnader för sjukförsäkringsförmåner enligt lagen om allmän försäkring,
2. kostnader enligt lagen (1974:525) om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m.m.,
3. den allmänna försäkringens kostnader för förmåner enligt lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.,

1) Senaste lydelse 1981:691.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

4. centrala studiestödsnämndens kostnader med anledning av att sådana återbetalningspliktiga studiemedel som belöper på en studerandes sjukperiod enligt studiestödslagen (1973:349) inte skall återbetalas,

5. förvaltningskostnader för de allmänna försäkringskassorna.

För reglering av över- och underskott finns en fond, benämnd allmänna sjukförsäkringsfonden. Grunderna för överföring av medel till och från fonden fastställs av regeringen.

4 §²⁾

Delpensionsavgifter förs till en fond, benämnd delpensionsfonden, med vars tillgångar kostnaderna för pensioner enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser skall täckas. Fonden förvaltas enligt grunder som riksdagen fastställer särskilt.

Delpensionsavgifter förs till staten för finansiering av pensioner enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser.

6 §³⁾

Arbetsskadeavgifter förs till en fond, benämnd

Arbetsskadeavgifter förs till staten för finan-

2) Senaste lydelse 1981:691.

3) Senaste lydelse 1981:691.

Nuvarande lydelse

arbetsskadefonden, med vars tillgångar kostnaderna för ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser skall täckas. Fonden förvaltas enligt grunder som riksdagen fastställer särskilt.

Föreslagen lydelse

siering av ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser.

8 §⁴⁾

Av inlutna arbetarskyddsavgifter förs 16,5 procent till staten som bidrag till kostnader för arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet.

Återstoden av inlutna arbetarskyddsavgifter förs till en fond, benämnd arbetarskyddsfonden, vars tillgångar skall utgöra bidrag till

1. kostnader i övrigt för forskning och utveckling samt utbildning och information beträffande arbetarskydd,
2. kostnader för forskning och utveckling samt utbildning och information beträffande medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt,
3. kostnader för skyddsarbete som utförs av skyddsombud som har utsetts enligt 6 kap. 2 § tredje stycket arbetsmiljölagen (1977:1160),
4. kostnader för utbildning av styrelserepresentanter för de anställda.

4) Senaste lydelse 1981:691.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

Fonden förvaltas enligt grunder som regeringen fastställer.

10 §⁵⁾

Lönegarantiavgifter förs till en fond, benämnd lönegarantifonden, med vars tillgångar kostnaderna för ersättningar enligt lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs skall täckas.

Lönegarantiavgifter förs till staten för finansiering av ersättningar enligt lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs.

Ikraftträdandebestämmelserna⁶⁾

Denna lag träder i kraft d.1 jan. 1982. Genom lagen upphävs

1. lagen (1960:77) om byggnadsforskningsavgift,
2. lagen (1961:300) om avgift för sjöfolks pensionering,
3. lagen (1970:742) om lönegarantiavgift,
4. lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,
5. lagen (1975:358) om vuxenutbildningsavgift,
6. lagen (1981:15) om finansiering av statsbidrag till förskole- och fritidshemsverksamhet samt
7. lagen (1981:552) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som belöper på tid före ikraftträdandet.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som belöper på tid före ikraftträdandet, dock att 5 § andra stycket lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift

5) Senaste lydelse 1981:691.

6) Senaste lydelse 1981:691.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

inte längre skall till-
lämpas.

Den för vilken undantagande från försäkringen för tilläggspension gäller betalar inte egenavgifter till tilläggspensioneringen och arbetsskadeförsäkringen. För den som nu sagts beräknas sjukförsäkringsavgiften efter den procentsats som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket fastställer med hänsyn till den inverkan undantagandet bedöms få på utgifterna för sjukförsäkringen.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till en föreskrift som har ersatts av en bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

2 Förslag tillLag om ändring i lagen (1976:380) om
arbetsskadeförsäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring dels att 7 kap. 2 § skall ha nedan angivna lydelse, dels att ikraftträdandebestämmelserna skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

7 kap.

2 §¹⁾

Avgiften till arbetsskadeförsäkringen skall utgå efter en procentsats som skall vara så avvägd att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel täcker

1. ersättningar enligt denna lag samt ersättningar på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar och lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,

Avgiften till arbetsskadeförsäkringen skall utgå efter en procentsats som skall vara så avvägd att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel täcker

1. ersättningar enligt denna lag samt ersättningar på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar och lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,

1) Senaste lydelse 1981:693.

Nuvarande lydelse

2. kostnader som för-
anleds av lagen (1955:
469) angående omreg-
lering av vissa ersätt-
ningar enligt lagen
d. 17 juni 1916 (nr 235)
om försäkring för
olycksfall i arbete m.m.,
lagen (1962:303) om
förhöjning av vissa
ersättningar i anled-
ning av yrkesskada
m.m., lagen (1967:919)
om värdesäkring av
yrkesskadelivräntor
m.m. och lagen (1977:268)
om uppräknig av yrkes-
skadelivräntor m.m.,
3. förvaltnings-
kostnader,
4. behövlig fondbildning.

Föreslagen lydelse

2. kostnader som för-
anleds av lagen (1955:
469) angående omreg-
lering av vissa ersätt-
ningar enligt lagen
d. 17 juni 1916 (nr 235)
om försäkring för
olycksfall i arbete m.m.,
lagen (1962:303) om
förhöjning av vissa
ersättningar i anled-
ning av yrkesskada
m.m., lagen (1967:919)
om värdesäkring av
yrkesskadelivräntor
m.m. och lagen (1977:268)
om uppräknig av yrkes-
skadelivräntor m.m.,
3. förvaltnings-
kostnader.

Med förvaltningskostnader enligt första stycket 3
avses omkostnader för riks försäkringsverkets och de
allmänna försäkringskassornas verksamhet beträffande
arbetsskadeförsäkringen. Den del av avgifterna som
skall anses svara mot förvaltningskostnader fast-
ställs genom särskild lag.

Beslut om procentsats och förvaltningskostnadsandel
för ett visst år skall fattas senast under året
dessförinnan. Riksförsäkringsverket skall vart
femte år föreslå procentsats och förvaltnings-
kostnadsandel för de sju följande åren, i den mån
beslut ej redan har fattats.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelseIkraftträdandebestämmelserna²⁾

1. Denna lag träder i kraft d. 1 juli 1977, då lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall upphöra att gälla.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om skada som har inträffat före ikraftträdandet.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

1. Denna lag träder i kraft d. 1 juli 1977, då lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall upphöra att gälla.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om skada som har inträffat före ikraftträdandet, dock att be-

stämmelserna i 48 § tredje stycket lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring inte längre skall tillämpas.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

2) Senaste lydelse 1976:380.

3 Förslag tillLag om ändring i lagen (1962:381) om
allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelserna till ändring i 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring¹⁾ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 3 kap. 5 och 15 §§, 11 kap. 2 §, 18 kap. 5 §, 19 kap. 1 § samt 20 kap. 10 och 13 §§, två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling och i övrigt den 1 januari 1981.

De nya bestämmelserna i 11 kap. 2 § tillämpas första gången vid beräkningen av pensionsgrundande inkomster för år 1980.

De nya bestämmelserna i 19 kap. 1 § tillämpas första gången på arbetsgivaravgifter för utgiftsåret 1980.

De tidigare bestämmelserna i 22 kap. om frivillig pensionsförsäkring skall alltså gälla för försäkring på grund av avgift som har erlagts före utgången av år 1980.

De tidigare bestämmelserna i 22 kap. om frivillig pensionsförsäkring skall alltså gälla för försäkring på grund av avgift som har erlagts före utgången av år 1980, dock att 22 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring inte

1) Senaste lydelse 1980:315.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

längre skall tillämpas.
I fråga om uppräknin
av pensioner som skolat
utgå enligt sistnämnda
bestämmelser gäller sär-
skilda av regeringen
utfärdade föreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

4 Förslag tillLag om upphävande av reglementet (1961:265)
angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets
fonder

Härigenom föreskrivs att reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

5 Förslag tillLag om ändring i lagen (1938:274) om rätt
till jakt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1938:274) om rätt till jakt dels att 36 § 1 mom. skall upphöra att gälla, dels att 26 och 32 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

26 §¹⁾

1 mom. Den som vill utöva jakt vare pliktig erlægga jaktvårdsavgift.

Till bevis om att den jagande fullgjort vad honom enligt första stycket åligger skall han vid jakten medföra ett för honom gällande jaktkort; och vare han pliktig att vid anfordran uppvisa kortet för polisman, av länsstyrelsen förordnad jakttillsynsman, befattningshavare vid domänverket, vid tullverkets kust- eller gränsbevakning eller vid lantbruksnämnds rennäringsavdelning, stiftsjägmästare eller dennes biträden ävensom för den som äger, innehar eller vårdar marken eller den eljest där äger jakträtt; skolande den befattningshavare vid domänverket, lantbruksnämnds rennäringsavdelning och stiftsnämnd sålunda tillkommande befogenheten att påfordra uppvisande av jaktkort hava avseende allenast på mark som står under hans förvaltning eller uppsikt.

2 mom. Från skyldighet att erlægga jaktvårdsavgift äro befriade: Konungen och medlemmar av det kungliga huset; samt

1) Senaste lydelse 1980:583.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

svensk eller norsk same vid utövning av den rättighet att jaga, som enligt särskilda bestämmelser tillkommer honom i vissa delar av riket.

Bestämmelserna om jaktvårdsavgift äga icke tillämplighet i fråga om rätten att döda djur enligt 14 § 2 mom. eller 15 § och ej heller i fråga om fångst av vildkanin enligt 24 § 2 mom.

3 mom. Av influtna jaktvårdsavgifter skall bildas en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter regeringens bestämmande skall användas för att främja jaktvården inom riket och för andra ändamål som har samband med jaktvården. För sådana ändamål skall också användas de övriga medel som enligt särskilda föreskrifter skall tillföras fonden.

3 mom. Jaktvårdsavgifter och övriga medel som enligt särskilda föreskrifter skulle ha fonderats enligt denna lag förs till staten.

4 mom. Regeringen äger bestämma jaktvårdsavgiftsbelopp samt ordningen för uppbörd, redovisning och fördelning av dylika avgifter ävensom för utfärdande av jaktkort.

32 §²⁾

Idkar någon, som är skyldig att erlagga jaktvårdsavgift, jakt utan att hava fullgjort vad

Den som bedriver jakt utan att ha erlagt stadgad jaktvårdsavgift dömes till böter

2) Senaste lydelse 1972:232.

Nuvarande lydelse

sålunda åligger honom,
straffes med dagsböter
och vare dessutom
pliktig att till jakt-
vårdsfonden utgiva den
jaktvårdsavgift som
undandragits fonden.

Föreslagen lydelse

och skall tillika er-
lägga undandragen
sådan avgift.

Den som underlåter att vid jakt medföra gällande jaktkort eller vägrar att på anmodan av den det vederbör framvisa detsamma, dömes till böter högst femhundra kronor.

Visar den som blivit angiven för underlåtenhet, varom sägs i nästföregående stycke, sist under tredje dagen från det angivelsen blev honom kunnig hos polismyndigheten, att han vid tiden för förseelsen innehade gällande jaktkort, och giva omständigheterna vid handen, att förseelsen haft sin grund i förbiseende, vare fri från ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

6 Förslag tillFörordning om ändring i jaktstadgan (1938:279)

Härigenom föreskrivs i fråga om jaktstadgan (1938:279) ¹⁾

dels att 35 § 1 mom. och 43 § skall upphöra att gälla,

dels att 44 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att rubriken närmast före 43 § skall flyttas till närmast för 44 §.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelseBestämmelser om jaktvårdsavgift

44 §

Jaktvårdsavgiften är 95 kronor och gäller för ett jaktår.

Avgiften betalas in till ett postgirokonto som disponeras av kammarkollegiet.

Kammarkollegiet skall bokföra influtna jaktvårdsavgifter på jaktvårdsfonden. Efter bokföringen skall kollegiet lämna Svenska jägareförbundet uppgift om vilka som har betalat avgiften.

Avgiften betalas in till ett postgirokonto som disponeras av kammarkollegiet. Kollegiet skall lämna Svenska jägareförbundet uppgift om vilka som har betalat avgiften.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1983.

1) Senaste lydelse av 35 § 1 mom. 1981:678
43 § 1981:678
44 § 1982:319

7 Förslag tillFörordning om ändring i förordningen(1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m.m.

Härigenom föreskrivs att 17 § förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m.m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse17 §¹⁾

För andra skador av vilt eller skador av andra viltarter än som avses i 1, 2 och 14 §§ får för särskilt fall lämnas ersättning av statsmedel eller ur jaktvårdsfonden om det är uppenbart oskäligt att den skadelidande själv svarar för de kostnader som skadan föranleder. På samma villkor får bidrag lämnas till åtgärder för att förebygga sådana skador.

För andra skador av vilt eller skador av andra viltarter än som avses i 1, 2 och 14 §§ får för särskilt fall lämnas ersättning av statsmedel om det är uppenbart oskäligt att den skadelidande själv svarar för de kostnader som skadan föranleder. På samma villkor får bidrag lämnas till åtgärder för att förebygga sådana skador.

För skador som orsakas av vildsvin som lever i frihet i Stockholms län lämnas full ersättning ur jaktvårdsfonden, om inte skadorna saknar

För skador som orsakas av vildsvin som lever i frihet i Stockholms län lämnas av statsmedel full ersättning,

1) Senaste lydelse 1981:176

Nuvarande lydelse

ekonomisk betydelse.
Första stycket gäller
i fråga om skador av
vildsvin som lever i
frihet i andra län.

Föreslagen lydelse

om inte skadorna saknar
ekonomisk betydelse.
Första stycket gäller
i fråga om skador av
vildsvin som lever i
frihet i andra län.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1983.

SAMMANFATTNING

Utredningens översyn syftar enligt direktiven till att göra den statliga fondförvaltningen mera effektiv och förenkla administrationen. En utgångspunkt för utredningsarbetet har därvid varit att det bör noga prövas, om redan befintliga fonder även fortsättningsvis bör utnyttjas för sitt ändamål eller om fondernas syfte kan tillgodoses genom anslag över statsbudgeten.

Med anledning av utredningens tidigare betänkande (SOU 1982:12) Statlig fondförvaltning m.m. har riksdagen beslutat att vissa statliga fonder med ett sammanlagt bokfört kapital om drygt 1,7 miljarder kr. skall avvecklas och att fondmedlen skall tillföras statsbudgeten (prop. 1981/82:213, FiU 1982/83:11, rskr 31).

Som ett led i strävandena att ytterligare förenkla den statliga fondförvaltningen lägger utredningen i det följande fram förslag till avveckling av vissa statliga fonder, nämligen fonden för allmän sjukförsäkring, arbetsmarknadsfonden, arbetsskadefonden och ytterligare ett antal fonder, som inte härrör från donationer. Förslaget innebär att fondmedel till ett sammanlagt bokfört värde av drygt 5,6 miljarder kr. skall tillföras statsbudgeten. Beroende på hur den särskilda delpensionsfonden jämte några i sammanhanget mindre fonder redovisas budgettekniskt, kan statens utgiftssida samtidigt komma att belastas med 780 milj. kr., utgörande de på fonderna redovisade skulderna till statsverket.

De fonder som utredningen i det nyss nämnda betänkandet föreslog bli avvecklade hade det gemensamma kännetecknet att de alla hade förlorat sin funktion och därför saknade egentligt existensberättigande. Till skillnad från de sålunda berörda fonderna fyller de fonder som nu föreslås avvecklade fortfarande ett aktuellt syfte. Enligt utredningens uppfattning kan dock detta syfte med större fördel tillgodoses genom direkta anslag över statsbudgeten. Härigenom skapas en rationell hantering av de medel som behövs för de verksamheter det är fråga om, samtidigt som en stramare uppsikt kan hållas över den för ändamålet aktuella medelstilldelningen. De avgifter som nu flyter in till fonderna kan redovisas på budgetens inkomstsida.

I fråga om de fonder som är föremål för utredningens avvecklingsförslag finns inte längre tillräckligt bärande skäl för att hålla fondkapitalet bundet på sätt f.n. sker. Den naturliga vägen att åstadkomma nödvändig rationell hantering av kapitalet är sålunda att fonderna avvecklas. Samtidigt finns ett antal statliga fonder som utnyttjas för sitt ändamål på sådant sätt att en överföring av fondkapitalet till statsbudgeten skulle framstå som föga rationell eller inte särskilt meningsfull. Dessa fonder, som alltså inte föreslås avvecklade, är antingen sådana som utgör ett led i statlig affärsverksamhet eller vars självständighet markerats genom att fonderna erhållit egen styrelse eller som avser medelstillgångar som tillhör annat rättssubjekt än staten eller i fråga om vilka gäller särskilda förhållanden. I avsnitt 7 redogör utredningen för nu berörda fonder.

Utredningen har ansett det motiverat att, med tanke på de möjligheter som förslaget kan medföra från statsfinansiella synpunkter, de med förslaget avsedda fonderna avvecklas så snart som möjligt. Avvecklingen bör dock ske på sådant sätt och i sådan takt att inte

onödiga förluster uppstår eller onödiga störningar skapas på marknaden. Den av utredningen föreslagna avvecklingen kan genomföras utan att resultatet av utredningens fortsatta arbete avvaktas.

Den i det föregående föreslagna avvecklingen utgör det väsentliga inslaget i det nu framlagda betänkandet. Vid sidan härav föreslås vissa ytterligare förändringar, bl.a. att ett mindre antal fonder överförs till andra bestående fonder samt att förvaltningen av några fonder flyttas från vissa statliga myndigheter till fondernas styrelse.

Reformen föreslås träda i kraft den 1 juli 1983.

1.1 Direktivuttalanden

Enligt direktiven skall utredningens översyn syfta till att göra den statliga fondförvaltningen mera effektiv och förenkla administrationen. Direktiven är fullständigt återgivna i utredningens betänkande (SOU 1982:12) Statlig fondförvaltning m.m. Av intresse i detta sammanhang är bl.a. följande uttalande.

Det bör också övervägas om det är möjligt att i större utsträckning placera fondmedel på räkning hos riksgäldskontoret. Som riksförsäkringsverket har framhållit i sitt remissyttrande över kapitalmarknadsutredningens slutbetänkande skulle en sådan ordning kunna innebära både avlastning av förvaltningsarbetet och garanti för god likviditet. Detta skulle också bidra till en sammanhållen statlig likvidhantering, vilket skulle kunna visa sig särskilt lämpligt för sådana fonder som bygger på statlig uppbörd. Fonder som bygger på statlig uppbörd är i likhet med kapitalfonderna ofta en integrerad del i anslagssystemet.

I fråga om möjligheterna att vid placering av fondmedel eventuellt utnyttja AP-fondens kapacitet är följande uttalanden i direktiven av betydelse.

Det bör stå utredaren fritt att överväga och anvisa andra åtgärder för att göra fondförvaltningen effektivare än f.n. Det kan bl.a. finnas skäl att utnyttja de erfarenheter som har vunnits av AP-fondens förvaltning när det gäller att utforma förslag om övrig fondförvaltning.

1.2 Utredningens tidigare förslag

Som ett led i strävandena att förenkla administratio-
nen och göra denna mera effektiv har utredningen över-
vägt och i betänkandet SOU 1982:12 föreslagit avveck-
ling av vissa fonder. Betänkandet har föranlett pro-
position till riksdagen (prop. 1981/82:213) och riks-
dagens beslut (FiU 1982/83:11, rskr 31). I propositio-
nen föreslogs att de i betänkandet avsedda statliga
fonderna skulle avvecklas och att medlen skulle till-
föras statsbudgeten. I propositionen anger departe-
mentschefen följande riktlinjer för hur den statliga
fondförvaltningen bör rationaliseras (se nämnda prop.
s. 19).

Den av mig nu föreslagna upplösningen av vissa stat-
liga fonder bör ses som ett första steg i en ratio-
nellare hantering av fondmedlen. Enligt vad jag in-
hämtat från utredaren överväger han att föreslå att
ytterligare fonder avvecklas under lämpliga former
och att därefter kvarvarande fonder i huvudsak ställs
under en gemensam förvaltning. En enligt utredaren
tänkbar lösning därvid är att förvaltningen anförtros
åt organ som har till speciell uppgift att placera
och förvalta kapital. Jag har samma inställning som
utredaren gett uttryck för och anser att den statliga
fondförvaltningen bör rationaliseras efter sådana
linjer.

I prop. 1981/82:150 uttalade departementschefen vidare
följande om statlig fondförvaltning (se nämnda prop.
s. 26).

Vid sidan av budgeten förekommer olika former av
statliga fonder. Vissa av dessa torde numera ha för-
lorat sin ursprungliga betydelse. Vidare är förvalt-
ningen många gånger spridd på flera olika myndighe-
ter. I syfte att effektivisera och förenkla fondför-
valtningen anser jag att fondernas administration i
så stor utsträckning som möjligt bör sammanföras till
effektiva enheter. Dessutom bör de fonder som spelat
ut sin roll upplösas. Som exempel på åtgärder med
denna inriktning kan nämnas förslagen i propositio-
nen om avveckling av vissa statliga fonder (prop.
1981/82:213). Det finns enligt min mening anledning
att undersöka möjligheterna att gå vidare på denna
väg.

Avslutningsvis bör också framhållas vikten av att i ökad utsträckning ägna uppmärksamhet åt sådana finansiella konsekvenser av statliga beslut som inte kommer till uttryck på statsbudgeten.

Avslutningsvis vill utredningen erinra om fullmäktiges i Sveriges riksbank remissyttrande över utredningens betänkande SOU 1982:12, där fullmäktige bl.a. uttalande följande (se prop. 1981/82:213 s. 28):

Det är angeläget att utredningen skyndsamt fortsätter sitt arbete och prövar under vilka förutsättningar även andra fonder - särskilt inom socialförsäkringssektorn - kan avvecklas eller omvandlas så att en överdrivet stor administrativ apparat för fondförvaltningen undviks och meningslös placerings- och upplåningsverksamhet elimineras. Fullmäktige ser detta framför allt som en väg att rationalisera kassaflödena inom den offentliga sektorn.

1.3 Fonderna för den obligatoriska sjukförsäkringen

I direktiven till utredningen anges att försäkringskassornas fonder för den obligatoriska sjukförsäkringen skall hållas utanför utredningsuppdraget i avvaktn på resultatet av riksförsäkringsverkets över syn av dessa. Beroende på resultatet av denna över syn kan det, enligt direktiven, emellertid finnas skäl för utredaren att överväga åtgärder också beträffande försäkringskassornas fonder för den obligatoriska sjukförsäkringen.

Riksförsäkringsverket slutförde sitt uppdrag genom att den 21 maj 1981 överlämna en utredningsrapport till socialdepartementet. På förslag av regeringen har riksdagen därefter beslutat att fonderna för den obligatoriska sjukförsäkringen skall avvecklas och medlen tillföras statsbudgeten (prop. 1981/82:100 bil. 8 B s. 67 - 73, SFU 1981/82:12, rskr 294).

2 KAPITALMARKNADENS FUNKTIONSSÄTT OCH BETY-
DELSE FÖR DEN STATLIGA FOND FÖRVALTNINGEN

2.1 Riktlinjer

Utredningen skall vid utformandet av sina förslag ta hänsyn till effekterna på kapitalmarknaden. Placeringsreglerna kan därvid behöva relateras till behovet av tillskott av riskvilligt kapital till näringslivet eller till behovet av statlig upplåning. I sammanhanget kan erinras om motiven för tillkomsten av fjärde AP-fonden (se SOU 1972:63, prop. 1973:97, NU 1973:58, rskr 237) resp. den omfattande fondbildning som skett på basis av olika avgifter på oljeprodukter och där kapitalet placerats som lån hos riksgäldskontoret (se SOU 1982:12 s. 423). Denna placeringsform beskrivs närmare i avsnitt 3.2, vartill här hänvisas. Det kan även erinras om att utredningen enligt direktiven har att överväga, om medel bör i ökad utsträckning placeras på räkning hos riksgäldskontoret.

Kapitalmarknadsaspekten har särskild betydelse vid utformandet av placeringsregler för fonderade avgifter, vilka i väsentliga avseenden kan jämföras med statliga skatter dvs. kan betraktas som tvångsbidrag till det allmänna utan direkt motprestation. Den beloppsmässigt helt dominerande delen av den statliga fondförvaltningen avser medel av denna allmänna karaktär. Endast en mindre del avser enskildas donationsmedel. Av ett per den 30 juni 1982 sammanlagt bokfört fondkapital om drygt 7 miljarder kr. avsåg sålunda endast 940 milj. kr. donationsmedel.

2.2 Allmänna synpunkter baserade på kapitalmarknadsutredningens betänkande

Näringslivets och andra samhällssektorerers kapitalförsörjning på lång sikt sker på kapitalmarknaden. Inledningsvis skall kapitalmarknadens funktionssätt översiktligt beskrivas. Framställningen grundar sig i allt väsentligt på kapitalmarknadsutredningens omfattande kartläggningsarbete (se SOU 1978:11).

På kapitalmarknaden finns tre huvudgrupper av placerare. Den första utgörs av försäkrings- och pensionsinrättningarna. Utbudet av kapital från dessa är stabilt i den meningen att det kan förutses relativt väl, i varje fall på något års sikt, och att utbudets omfattning, totalt sett, inte bestäms av kreditpolitiskt motiverade placeringskrav. Den andra huvudgruppen utgörs av bankerna, vilkas långfristiga placeringar dock till betydande del är betingade av ålagda likviditetskrav och överenskommelser om köp av bostadsobligationer. Den tredje huvudgruppen utgörs av allmänheten, som gör vissa långsiktiga placeringar i obligationer och aktier. Förutom dessa tre huvudgrupper av placerare kan särskilt nämnas allmänna pensionsfonden, som genom tre fondstyrelser gör mycket betydande långsiktiga placeringar framför allt i obligationer. Fjärde AP-fonden svarar för placering av allmänna medel på aktiemarknaden.

Staten medverkar i allt större utsträckning vid lösningen av näringslivets finansieringsproblem. Det växande bytesbalansunderskottet har sin motsvarighet i ett ökat inhemskt utgiftsöverskott och utgör en av de faktorer som skapar finansieringsproblem inom näringslivet. Samtidigt erbjuder kapitalmarknaderna i utlandet en ytterligare finansieringskälla för att tillgodose de växande finansieringsbehoven.

Då den offentliga produktionen endast i begränsad utsträckning finansieras genom avgifter för nyttjandet av de tjänster den avkastar måste den offentliga sektorn anskaffa medel på annat sätt. Det sker huvudsakligen genom den beskattningsrätt som staten och kommunerna har. Genom denna kan det offentliga dra in inkomster från den privata sektorn och därmed minska den privata efterfrågan och i stället skapa samhälls-ekonomiskt utrymme för sin egen produktion. Som ett alternativ eller komplement till att öka beskattningen kan sådant utrymme skapas genom upplåning på kreditmarknaden som tränger ut finansieringen av privata investeringar och kanske också via räntestimulanser medverkar till ökat privat sparande.

Enligt kapitalmarknadsutredningen bör staten sträva efter att i ökad utsträckning placera sin upplåning på den inhemska marknaden utanför bankerna. Genom en sådan statsskuldspolitik begränsas den ökning av penningtillgången i ekonomin som budgetunderskottet ger upphov till. Detta innebär också att inlåningsökningen i bankerna begränsas. En hög likviditet i form av inlåning i bankerna leder enligt kapitalmarknadsutredningen lätt till en kreditexpansion utanför banksystemet. Vid en sådan utveckling försvåras enligt nämnda utredning möjligheterna att föra en effektiv kreditpolitik.

3 VISSA STATLIGA FÖRVALTNINGSALTERNATIV AV SÄRSKILT INTRESSE

3.1 Allmänt

Under det nu förevarande avsnittet avser utredningen att behandla ett av de förvaltningsalternativ som berörts i direktiven, nämligen förvaltning av statliga fonder genom riksgäldskontorets försorg. Därefter kommer utredningen att redogöra för de övriga nyss nämnda förvaltningsalternativen. Olika alternativ finns när det gäller möjligheterna att åstadkomma en rationell förvaltning av statliga fonder som inte härrör från donationer. Sådana alternativ utgör främst förvaltning av statliga fonder genom riksgäldskontoret samt placering av statlig fondförmögenhet på statsverkets checkräkning i riksbanken resp. överföring av fondmedel till AP-fondens förvaltning.

3.2 Riksgäldskontoret

3.2.1 Inledning

Vid flera tillfällen har ifrågasatts, om de fondmedel som olika statliga myndigheter förvaltar, lämpligen borde placeras hos riksgäldskontoret. Även i utredningsdirektiven anges som tidigare påpekats, att utredningen skall överväga, om det är möjligt att i större utsträckning placera fondmedel på räkning hos riksgäldskontoret. I det följande skall placeringsformen belysas, sedan en presentation först gjorts av riksgäldskontoret och dess verksamhet.

Riksgäldskontoret som ett riksdagens organ har en snart tvåhundraårig historia bakom sig. Riksdagen inrättade år 1719 ett särskilt "contoir" för att betala Karl XII:s krigsskulder. Kontoret övertogs år 1765 av då regerande kung och användes därefter bl.a. vid finansieringen av Gustav III:s expansiva utrikespolitik. År 1789 övertog riksdagen kungens ansvar för rikets gäld och i samband härmed gavs kontoret ställning som ett riksdagens organ. Riksgäldskontoret fick rätt att utge sedlar. Inför allmänheten framträdde kontoret främst som ett sedelutgivande institut. Riksgäldssedlarna kunde betraktas som ett mellanting mellan obligationer och sedlar, eftersom sedlarna var räntebärande. Först i mitten av 1800-talet samlades all sedelutgivning hos riksbanken (se K. Hildebrand, Riksgäldskontoret 1789 - 1939 s. 16).

Efter ett första skede som centralt penningutgivande finansinstitut fick riksgäldskontoret under 1800-talet flera gånger sin verksamhet väsentligt omlagd, varvid de viktigaste nya uppgifterna var förknippade med statens understödsverksamhet, närmast åt kanaler, vattenregleringar och ett forcerat järnvägsbyggande.

Riksgäldskontoret var vid denna tid ålagt att göra lediga penningmedel förräntade, vilket länge skedde genom direkt utlåning i konkurrens med en del av riksbankens rörelse. Först så småningom genomfördes den ändringen att riksgäldskontorets överskottsmedel skulle insättas i riksbanken.

Riksgäldskontorets ställning till den centrala statliga finansförvaltningen förändrades betydligt under detta skede. Kontorets stat hade då kommit att få stor omfattning. Sålunda fördes där anslag till statens järnvägsbyggnader och lån till enskilda järnvägar. Bland inkomsterna märktes den s.k. allmänna bevillningen. Det har hävdats att huvuddelen av statens finansförvaltning vid denna tid i själva verket låg

hos riksgäldskontoret. 1877 överfördes dock huvuddelen av denna förvaltning till statsverket.

Riksgäldskontorets finansiering kunde under perioden mellan de båda världskrigen i allt högre grad baseras på att statsinstitutionerna överlämnade betydande belopp till förvaltning. Denna upplåningsform fick sålunda en mycket stor betydelse.

Den senaste tjugooårsperioden i riksgäldskontorets historia kännetecknas av en stagnerande verksamhetsvolym under förra delen av perioden. Arbetsomfånget har däremot ökat under den senare delen och framför allt under de senaste fem åren.

Den volymmässiga uppgången under senare år sammanhänger med den ökade statliga upplåningen och med ökningen av fartygskreditgarantierna och andra ärenden på varvs- och rederiområdet. Nya arbetsuppgifter har tillkommit, bl.a. genom upplåningen utomlands.

3.2.2 Riksgäldskontorets verksamhet

Riksgäldskontoret har numera till främsta uppgift att förvalta statsskulden. Ett viktigt led i denna förvaltning är upplåningsverksamheten. Den aktuella bestämmelsen härom återfinns i regeringsformens kapitel om finansmakten, vari föreskrivs att regeringen inte utan riksdagens bemyndigande får ta upp lån eller i övrigt ikläda staten ekonomisk förpliktelse. Vidare sägs att under riksdagen skall finnas myndighet med uppgift att i enlighet med riksdagens bemyndigande ta upp och förvalta lån till staten samt att närmare bestämmelser härom meddelas i lag.

Med stöd av detta grundlagsstadgande har antagits lagen (1974:568) om riksgäldskontoret. I denna lag stadgas bl.a. att riksgäldskontoret förvaltas av sju fullmäktige som väljs av riksdagen för riksdagens

valperiod. En av fullmäktige utses av riksdagen till ordförande. Kontoret leds under riksgäldsfullmäktige av riksgäldsdirektören.

För riksgäldskontorets verksamhet har sedan länge funnits särskilda reglementen. I den nu gällande lagen med reglemente för riksgäldskontoret (Riksdagens författningssamling 1975:8) finns vissa bestämmelser angående kontorets uppgifter. Enligt reglementet har riksgäldskontoret till uppgift

- a) att i enlighet med riksdagens bemyndigande taga upp och förvalta lån till staten;
- b) att verkställa alla de utbetalningar, som av riksdagen blivit å detta verk anvisade;
- c) att mottaga, förvalta och redovisa alla härtill anslagna tillgångar och inkomster samt hålla uppkommande, till riksgäldskontoret levererade överskott och behållningar riksdagen tillhanda;
- d) att, i saknad av annan tillgång för bestridande av beviljade och å riksgäldskontoret anvisade utgifter, upplåna därtill oundgängligen erforderliga medel; samt
- e) att utföra alla uppdrag och åligganden, som riksgäldskontoret för övrigt av riksdagen erhållit.

De nu aktuella huvuduppgifterna för riksgäldskontoret är, i korthet, dels att låna upp pengar i Sverige eller utomlands, dels att ingå garanti för lån. Exempel på statsgaranti som riksgäldskontoret på statens vägnar lämnar är garanti som kontoret ställt till de svenska varven.

De viktigaste formerna för upplåning är försäljning av obligationer, statsskuldväxlar, skattkamarväxlar och upptagande av s.k. dagslån hos bankerna.

Statsverkets inkomster är ojämnt fördelade under budgetåret. Härigenom uppkommer ibland stora kortfristiga lånebehov som huvudsakligen måste täckas genom skattkamarväxlar, dagslån och andra kortare

förbindelser. Ibland kan också uppkomma kortfristiga kassaöverskott, som riksgäldskontoret kan placera som dagslån eller i form av krediter på högst två månader på den svenska kreditmarknaden.

Som upplåningsform tillkommer lån hos statsinstitutioner och fonder m.m. Denna upplåningsform har, även om den i jämförelse med andra upplåningsformer alltjämt spelar en underordnad roll, kommit att växa i betydelse. Lån hos statsinstitutioner och fonder uppgick den 30 juni 1981 till 6 376 389 695 kr. och den 30 juni 1982 till 7 065 762 939 kr. Skulden ökade således under budgetåret 1981/82 med 689 373 244 kr.

Sådana utestående lån per den 30 juni 1982 fördelade sig enligt följande.

Utestående lån (kr.)

Statens pensionsanstalts pensionsfond		210 683 133:06
Civila tjänstepensionsfonden		27 015 000:--
Militära tjänstepensionsfonden		1 705 000:--
Allmänna familjepensionsfonden		88 699 140:--
Pensionsfonden för vissa riksdagens verk		656 334:86
Riksbankens pensionsfond		6 767 843:18
Exportkreditfonden	49 878 421:78	
Exportkreditfonden, pensionsfonden	<u>4 743 600:--</u>	54 622 021:78
Arbetsmarknadsutbildningsfonden		-
Arbetsmarknadsfonden		808 795 258:33
Oljelagringsfonden		739 271 490:06
Oljeprospekteringsfonden		164 977 053:--
Oljeersättningsfonden		440 884 077:20
Energiforskningsfonden		149 463 266:--
Rundradiorörelsens fond		171 918 660:66
Försäkringsinspektionens fond, behålln. på reservationsanslag		6 846 908:85
Bankinspektionens fond, behålln. på reservationsanslag		19 189 480:49
Postverkets konsoliderings fond		614 106 772:90
Varvsföretag m.fl.		1 918 795 954:25
Fonden för industriellt samarbete med u-länder		80 525 477:50
Fonden för industriellt utvecklingsarbete		394 731 171:25
Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete		38 222 000:--
Överskottsmedel från affärsverken		983 761 240:75
Statens jordbruksnämnd		7 981 599:90
Statliga myndigheter med uppdragsverksamhet		133 694 055:55
Utrikesdepartementet (arvssektionen)		200 000:--
Köpeskillingen för fastigheten Lejonet nr 1 i Stockholm		<u>2 250 000:--</u>
		7 065 762 939:57

Källa: riksgäldskontoret

3.3 Statsverkets checkräkning

De statliga myndigheternas betalningar förmedlas i huvudsak av postgirot. Ett mål vid utarbetandet av betalningsrutiner har varit att minimera myndigheternas kassahållning utanför statsverkets checkräkning. De medel som inte omedelbart behövs för utbetalning skall vara insatta på statsverkets checkräkning i riksbanken. Genom att någon medelsplacering normalt inte tillåts utanför statsverkets checkräkning i riksbanken kan statens upplåningsbehov hållas lägre. Därtill kommer större möjligheter till överblick och kontroll av statens medel samt ökade möjligheter att prognosticera kassamedelsbehovet i statsverket.

Varje myndighet kommunicerar direkt med statsverkets checkräkning i riksbanken. Detta innebär att varje in- och utbetalning som bokförs på myndighets postgirokonto betraktas som bokförd på statsverkets checkräkning. Ett mindre antal myndigheter har dessutom direkt dragningsrätt på checkräkningen.

Varje myndighet har minst ett postgirokonto för inbetalningar. Varje bokförd inbetalning leder till en kontering på kontot "statsverkets checkräkning". Postgiroinbetalningarna töms i flera steg till checkräkningen.

Till skillnad från vad som gäller för inbetalningar saknar myndigheterna i regel egna postgirokonton för utbetalningar. I stället sker i normalfallet utbetalningarna från redovisningscentralernas postgirokonton för utbetalningar avseende myndigheterna inom redovisningsgruppen. Dessa konton skall aldrig uppvisa något saldo.

Samma dag som utbetalningarna verkställs i postgirot sker avräkning mot det centrala postgirokontot för

statsverkets checkräkning. Om viss dags utbetalningar inte täcks av influtna medel som överförts till detta postgirokonto, täcks de via statsverkets checkräkning i riksbanken. I det omvända fallet levereras överskottsmedel till riksbanken. Postgirots avkastning på sina medel är till en del bestämda av PK-bankens utlåningsränta och till en annan del beroende av vid varje tillfälle gällande ränta på dagslån och skattkammарväxlar. Statliga betalningar sker normalt genom system S. Detta bygger på principen att en inbetalning eller en utbetalning vanligen sker över postgiro och att den endast behöver krediteras eller debiteras ett kassabokföringskonto. Motkontot är alltid statsverkets checkräkning och systemet utför automatiskt motbokföring.

Inbetalningar till t.ex. länsstyrelse av medel som skall inestå i bank inflyter sålunda normalt på länsstyrelsens inbetalningspostgirokonto. Kontering sker då på vanligt sätt i system S. Utbetalning av dessa medel sker sedan över postgiro från länsstyrelsen till bank.

Utbetalningar av medel som inestår på räkning i bank kan verkställas på vanligt sätt genom system S. Utbetalningen sker då i regel över postgiro dvs. i realiteten från statsverkets checkräkning. Därvid uppstår en obalans för fonden e.d. som utjämnas genom överföringar av medel från bankräkningen till postgirokonto för inbetalningar i system S.

Behållning på statsverkets checkräkning hos
Sveriges riksbank (milj. kr.)

Vid slutet av	Statsverkets checkräkning					
	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Januari	2,7	1,2	2,8	2,7	1,5	2,8
Februari	3,7	1,7	3,9	4,5	2,0	2,3
Mars	2,6	2,5	2,9	0,7	3,2	1,0
April	4,9	3,0	4,0	5,4	2,1	2,3
Maj	1,6	2,3	5,1	4,4	1,9	2,6
Juni	10,3	33,6	1,5	146,9	48,6	48,9
Juli	0,7	2,2	10,4	3,5	1,1	1,2
Augusti	1,1	0,8	5,1	3,5	1,6	4,7
September	0,8	2,5	3,4	1,0	5,1	0,8
Oktober	2,1	4,2	2,4	2,0	1,6	4,3
November	0,9	4,4	2,7	1,8	1,2	4,1
December	2,0	2,7	2,8	1,9	2,7	

Källa: riksgäldskontoret

Anm: Behållningen på statsverkets checkräkning = kassamedel som riksbanken antingen har som reserv eller inte hunnit föra över till riksgäldskontoret.

Möjligheten att ha medel placerade på statsverkets checkräkning i riksbanken har uppenbara fördelar. Placeringsformen är enkel och fordrar inte någon särskild administration. Den är vidare ägnad att minska statens upplåningsbehov. I den mån medlen på statsverkets checkräkning uppgår till större belopp än som bedöms erforderligt överförs de nämligen till riksgäldskontoret.

3.4 AP-fondens nuvarande organisation och verksamhet

Riksdagen fastställde ATP-systemet år 1959. Systemet bygger på en fördelningsprincip, dvs. pensionsutbetalningarna skall finansieras genom löpande pensionsavgifter. Pensionsförmånerna står visserligen i ett bestämt förhållande till individernas pensionsgrundande inkomster under den aktiva perioden. Förmånerna är dock oberoende av tidigare inbetalda avgifter såväl för varje enskild förmånstagare som för den pensionsberättigade som kollektiv. Omfördelningen av resurser mellan dem som åtnjuter pension i systemet och aktiva årgångar sker alltså genom att pensionsutbetalningarna i princip skall finansieras löpande med inflytande avgifter.

Motiven för fördelningsprincipen var bl.a. att pensionsutbetalningarna därigenom kunde påbörjas relativt snabbt samt att pensionerna skulle kunna värdesäkras. Avgifterna fastställdes emellertid i början på en nivå som var betydligt högre än de löpande pensionsutbetalningarna. Den därigenom uppkomna fondbildningen (AP-fonden) hade ett samhällsekonomiskt syfte. Den skulle uppväga ett förväntat bortfall av försäkringssparande samt möjliggöra en ökad kapitalbildning i samhället. Konstruktionen skulle också medföra en effektiv resursfördelning genom att sparandet via fonden kanaliserades ut på marknaden.

AP-fondens kapital uppgick år 1982 till drygt 190 miljarder kr. AP-fonden förvaltas enligt bestämmelserna i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning. Fonden förvaltas av fyra styrelser. I det följande används beteckningarna Första, Andra och Tredje fondstyrelserna samt Fjärde AP-fonden.

Första, Andra och Tredje fondstyrelserna har vardera nio ledamöter samt lika många suppleanter. De förordnas av regeringen för en tid av tre år, delvis efter förslag av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. I reglementet finns för varje fondstyrelse angivet hur många ledamöter som skall föreslås av varje part. I förordningen (1973:504) om förslag på ledamöter i styrelserna för allmänna pensionsfonden, m.m. ges föreskrifter om vilka organisationer som har förslagsrätt.

Pensionsutbetalningarna och kostnaderna för såväl fondens som pensionsmyndighetens, dvs. riksförsäkringsverkets, administration bestrids av de medel som förvaltas av de tre styrelserna. Tillskotten till riksförsäkringsverket sker årligen i förhållande till kapitalbehållningarna enligt styrelsernas balansräkningar vid utgången av närmast föregående år.

AP-fonden finansieras med en för alla arbetsgivare obligatorisk avgift i procent av lönesumman. I lönesumman inräknades före 1982 bara en andel av varje anställds lön som låg mellan 1 till 7,5 basbelopp. Från och med år 1982 utgår ATP-avgiften på totala lönesumman. Procenttalet är fastställt till 9,4 procent för år 1982, 9,6 procent för år 1983 och 9,8 procent för år 1984. Avgifterna inkasseras av riksförsäkringsverket.

Första fondstyrelsen förvaltar pensionsavgifter som erlagts av staten, kommuner och liknande samfälligheter samt bolag, föreningar och stiftelser, i vilka staten, kommuner och liknande samfällighet äger bestämmande inflytande.

Andra fondstyrelsen förvaltar avgifter som erlagts av enskilda arbetsgivare med i genomsnitt minst femtio arbetstagare anställda under året.

Tredje fondstyrelsen förvaltar övriga tilläggspensionsavgifter.

Fjärde AP-fonden tillkom år 1974 efter förslag av kapitalmarknadsutredningen (se SOU 1972:63, prop. 1973:97, rskr 237). Fondens uppgift är att öka tillgången på riskvilligt kapital genom att placera fondmedlen i aktier i svenska aktiebolag med undantag för banker och försäkringsbolag samt i konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med s.k. optionsrätt till nyteckning av aktier (s.k. warrants).

Fjärde AP-fonden, som har en egen administration, förvaltar medel inom ett rambelopp som fastställs av regeringen efter förslag från fondstyrelsen. Av det nu gällande rambeloppet på 1 850 milj. kr. har fonden utnyttjat 1 550 milj. kr. för placeringar.

Enligt reglementet för Första - Tredje fondstyrelserna skall AP-fonden förvaltas så att den blir till största möjliga gagn för försäkringen för allmän tilläggspension. Därvid skall iakttas att placeringen av fondmedel tillgodoser kraven på betryggande säkerhet och att avkastningen ger tillfredsställande betalningsberedskap. Vid tillkomsten av AP-fonden förutsattes att fondens förvaltning inte skulle försämrabetingelserna för kreditpolitiken. I konsekvens härmed kom 1962 års lagstiftning om placeringskvoter att omfatta även AP-fonden. Detsamma är förhållandet beträffande nu gällande lag av år 1974 om kreditpolitiska medel.

Regeringen förordnar för varje fondstyrelse fyra revisorer att granska förvaltningen. Två av revisorerna utses i samråd med de organisationer som äger rätt att föreslå ledamöter i fondstyrelsen och på förslag av bankinspektionen. Sedan revisionsberättelsen avgivits skall fondstyrelsen överlämna denna tillsammans med förvaltningsberättelse, vinst- och förlust-

räkning samt balansräkning till regeringen som avgör frågan om fastställande av balansräkningen. Något förfarande där ansvarsfrihet för förvaltningen beviljas fondstyrelsen förekommer inte. Juridiskt är AP-fonden, enligt kapitalmarknadsutredningen (se SOU 1978:11 s. 446), en unik självägande institution.

Första, Andra och Tredje fondstyrelserna har gemensam förvaltning. Genom att denna del av fonden i huvudsak förvärvar obligationer eller förlitar sig på mellanhandsinstitut i sin verksamhet har administrationen ringa storlek.

AP-fondens organisation och placeringsreglemente förutsätter att fondens kapitalutbud i stor utsträckning kanaliseras via mellanhandsinstitut till de slutliga låntagarna. Utlåningen från fonden till företag, vilkas kapitalbehov är för litet för att obligationsemissioner skall komma i fråga, sker sålunda genom förmedling av mellanhandsinstitutet. En redogörelse för mellanhandsinstitutet inom näringslivssektorn lämnas i kapitalmarknadsutredningens betänkande SOU 1978:11, vartill här hänvisas.

Frågan om AP-fondens förvaltning har intresse även ur en annan synvinkel. Utredningens kartläggning av den statligt reglerade fondförvaltningen (se SOU 1982:12) utvisar att olika synpunkter kan anföras i fråga om denna. Enligt direktiven skall utredningens arbete bedrivas med utgångspunkt från att fondförvaltningen skall förenklas och göras mera effektiv. Fråga uppkommer, om till AP-fonden kan överföras en del av det fondkapital som avses med den statliga fondförvaltningen. Tanken att överlämna fondförvaltning till AP-fonden är inte ny. I remissyttrandet över kapitalmarknadsutredningens betänkande SOU 1978:11 uttalade sålunda riksförsäkringsverket att medelsförvaltning inte är verkets uppgift och pekade bl.a. på möjligheten att förvaltningen av verkets fonder överlämnades

till AP-fonden (se prop. 1978/79:165 bil. 3 s. 289). Utredningen återkommer till denna fråga i det följande.

4 TIDIGARE REFORMFÖRSLAG

Som tidigare påpekats har vid flera tillfällen ifrågasatts, om de fondmedel, vilka olika statliga myndigheter förvaltar, lämpligen borde överlämnas som placering hos riksgäldskontoret.

Statskontoret uttalade sålunda i en utredning från år 1929 att möjlighet borde beredas de fondförvaltande myndigheterna att till riksgäldskontoret hembjuda sina fondmedel som lån. Uttalandet skedde under förutsättning att en tillfredsställande avkastning kunde erhållas enligt det förvaltade fondernas ändamål samt att hembudet inte borde ske annat än efter frivillig överenskommelse mellan riksgäldskontoret och vederbörande fondförvaltning (SOU 1929:35).

Även i en av statskontoret den 2 juni 1943 avlämnad fondutredning förordades en centralisering till statskontoret av större delen av den statliga fondförvaltningen. Bland placeringsformerna för den centrala fondförvaltningen omnämndes bl.a. insättning i riksgäldskontoret.

Sedan yttrande över 1943 års fondutredning infordrats från olika myndigheter föreslog dåvarande riksräkenskapsverket en samtidig lösning av centraliserings- och placeringsfrågorna inte bara för de av statskontoret berörda fonderna utan även för andra fonder, dock inte de donationsfonder där statuterna lade hinder i vägen.

Riksräkenskapsverkets förslag gick ut på att vid placering av fondmedel endast en placeringsform skulle godtas, nämligen insättning i riksgäldskontoret mot ränta. Riksräkenskapsverket anförde bl.a.

Fördelarna härmed kunna i korthet angivas så, att statsverkets förvaltningskostnader för fondförvaltningen skulle avsevärt nedbringas, riskerna vid placering av fondmedel bortfalla och ökad trygghet ernås ur revisionsteknisk synpunkt. Ur finanspolitisk synpunkt förefaller det dock naturligare, att den statliga upplåning, som kan ske hos myndigheter omhändertagna fonder, tager formen av en insättning i riksgäldskontoret, än att myndigheterna skulle hos riksgäldskontoret teckna eller i öppna marknaden förvärva statsobligationer eller andra statsskuldförbindelser.

Enligt riksräkenskapsverkets förslag skulle det inte erfordras särskilda åtgärder för medelsförvaltningens centralisering, utan resp. fonds förvaltning skulle kunna bli kvar hos de myndigheter som hittills utövat densamma. Däremot erfordrades en avveckling av medelsplaceringarna.

Riksräkenskapsverkets förslag remitterades till bl.a. riksbanken, statskontoret och pensionsstyrelsen. Remissvaren var delvis kritiska mot förslaget och innehöll i flera avseenden nya tankegångar och förslag.

Med hänsyn härtill utarbetades inom finansdepartementet en odaterad promemoria. I promemorian, som genom skrivelse den 21 mars 1944 sändes ut på remiss, uttalades bl.a. följande.

Med hänsyn till den genomgripande rationalisering av fondförvaltning och medelsredovisning, som skulle ernås genom riksräkenskapsverkets förslag, synes det samma vara förtjänt att mera ingående diskuteras. Såsom tidigare nämnts omfattar förslaget praktiskt taget all av statliga myndigheter omhändertagd fondförvaltning och går sålunda betydligt längre än statskontorets motsvarande förslag. Detta hindrar emellertid givetvis icke, att förslagets grundprincip även kan utan hinder tillämpas på en mindre del av den totala fondstocken. Det kunde sålunda mycket väl

tänkas att det från placering i riksgäldskontoret åtminstone till en början undantogs medel, redovisade å donationsfonder eller statliga diversemedelsfonder av mindre omfattning.

Varken riksräkenskapsverkets förslag om en centralisering av den statliga fondförvaltningen eller departementspromemorian resulterade i någon rationaliseringsåtgärd.

1956 uppdrogs åt en utredning (1956 års fondutredning) att göra en översyn av den statliga fondförvaltningen. I sitt betänkande (SOU 1959:29) Donationsfonder och övriga diverse medel inom statsförvaltningen konstaterade utredningen - som valt att inte i detalj kartlägga medelsförvaltningen - att placeringsformerna var varierande. Utredningen anförde bl.a. följande vad gäller andra statligt förvaltade medel än donationsmedel (se betänkandet s. 45).

Det är givet, att det sällan kan förebäras sådana skäl, som anförts i fråga om donationsfonderna, för en värdebeständig placering av de övriga diversemedelsfonderna. Tvärtom synes dessa medel ofta böra vara insatta på statsverkets checkräkning. Då det gäller att finna en norm, efter vilken medelsplaceringen skall bedömas, har fondmedlens samband med statsbudgeten, dvs. med skattemedel, synts utredningen kunna tjäna som utgångspunkt. Det kan sålunda anses ganska naturligt, att sådana fonder som härrör från riksstatsmedel förblir oplacerade. I detta fallet kan man ofta jämföra en fond med behållningen på ett reservationsanslag. I enlighet med det förda resonemanget finner utredningen det sålunda vara logiskt att bibehålla fonderna för idrottens och friluftslivets främjande samt lotterimedelsfonden oplacerade. Likaså förefaller det rimligt, att fonder bildade av legala avgifter i allmänhet icke blir föremål för placering. Ju närmare fondmedlens natur kommer donationsmedlens, dvs. ju större enskilt intresse som knyter sig till dessa medel, desto starkare torde skälen för placering av medlen vara.

Det anförda är ett principiellt resonemang som inte alltid är tillämpligt i de individuella fallen. Vidare får man inte bortse från att det ibland kan föreligga rättsförhållanden som bryter mot den uttalade principen.

I sitt betänkande SOU 1959:29 tog 1956 års fondutredning inte upp frågan om kontoinlåning i riksgäldskontoret till särskild behandling. Det gjorde inte heller någon av remissinstanserna. Frågan om denna typ av statlig upplåning behandlades därefter först i riksförsäkringsverkets remissyttrande över kapitalmarknadsutredningens slutbetänkande SOU 1978:11. Riksförsäkringsverket anförde därvid bl.a. följande (se prop. 1978/79:165 bil. 3 s. 288).

Riksförsäkringsverket vill i detta sammanhang ta upp frågan om ytterligare förenklingar av verkets fondförvaltning. Som framgår av kapitalmarknadsutredningens betänkande förvaltar verket ca 3 700 mkr huvudsakligen placerade i kommunlån och obligationer. Beslut i placeringsfrågor fattas av särskilda av regeringen utsedda fondfullmäktige: verkets generaldirektör och överdirektör, riksbankschefen, VD för 4:e AP-fonden, två bankdirektörer från affärsbanker samt en riksdagsman. Riksförsäkringsverket handhar dessutom fonder - allmänna sjukförsäkringsfonden och arbetslöshetsfonden samt arbetarskyddsfonden - där medlen är placerade på räkning hos riksgäldskontoret resp. insatta på bankräkning. Det är alltså här fråga om en enkel hantering och fonderna förvaltas ej heller av fondfullmäktige.

Eftersom medelsförvaltning inte är riksförsäkringsverkets uppgift finns det anledning att undersöka om motsvarande placeringar även kunde gälla de av fondfullmäktige förvaltade medlen. Genom att placera medel hos riksgäldskontoret eller bankinstitutet skulle riksförsäkringsverket överlåta sin medelsförvaltning till andra organ. Samtidigt skulle verket ändå på ett enkelt sätt ha tillgång till medlen för de utbetalningar (t.ex. arbetsskadeersättningar) till vilka de är avsedda.

Ett alternativ är att överföra verkets nuvarande placeringar till annat organ som sysslar med medelsförvaltning, t.ex. AP-fonden eller kammarkollegiet.

Riksförsäkringsverket anser att frågan om förvaltningen av verkets fonder bör utredas.

Frågan om riksförsäkringsverkets fondförvaltning behandlades även i riksrevisionsverkets revisionsrapport Riksförsäkringsverkets tillsyn av de allmänna försäkringskassorna m.m. den 2 juni 1978. I denna rapport anfördes därvid bl.a. följande (se rapporten s. 35).

Enligt riksrevisionsverkets mening bör riksförsäkringsverket pröva om skäl alltjämt finns att bibehålla förvaltningen av de s.k. riksförsäkringsverkets fonder. - Till riksförsäkringsverket är knutna fondfullmäktige som förvaltar 16 fonder, vars avkastning och tillgångar på skilda sätt bidrar till finansieringen av olika trygghetssystem. Enligt riksrevisionsverkets mening kan två skilda frågor behöva aktualiseras, dels frågan om behovet av fondbildning överhuvudtaget - där olika fonder behöver särbehandlas, dels frågan om hur fondernas tillgångar skall förvaltas. Enligt RRV:s bedömning finns starka skäl som talar för att förvaltningen av de fonder som bedöms behöva bibehållas skall överföras till ett organ som normalt handhar sådana uppgifter.

Utredningen om översyn av riksförsäkringsverkets organisation (RFV-översynen) anförde om riksförsäkringsverkets fondförvaltning bl.a. följande (se Ds S 1981:13 s. 216, 220).

RRV har i sin rapport 1978-06-02 endast lämnat synpunkter på verkets interna administration i de delar som berör fondförvaltningen. RRV menar att det finns starka skäl som talar för att RFV:s uppgift att förvalta de s.k. RFV:s fonder skall avvecklas och föreslår att denna fråga tas upp till fortsatta överläggningar mellan RFV och RRV. RFV har också givit uttryck åt tankegångar om avveckling av verkets fondförvaltningsuppgifter bl.a. i remissyttrandet över Kapitalmarknaden i svensk ekonomi. - I likhet med RRV och i enlighet med vad RFV i tidigare sammanhang gett uttryck för anser RFV-översynen att fondförvaltningen i RFV är en uppgift som ej bör handhas av verket.

5 ALLMÄNNA ÖVERVÄGANDEN

Utredningens översyn syftar som tidigare nämnts till att göra den statliga fondförvaltningen mera effektiv och förenkla administrationen. Valet av förmögenhetsförvaltning står ofta mellan att utnyttja befintliga, från staten fristående organ, som har till speciell uppgift att placera och förvalta kapital, t.ex. bankerna och AP-fonden, eller att behålla den nuvarande förvaltningsprincipen efter eventuella rationaliseringsåtgärder. Ett alternativ till dessa förvaltningsmöjligheter är emellertid att man söker undvika en stor förvaltningsapparat genom att avveckla vissa fonder och i stället styra den nödvändiga medelstilledningen över statsbudgeten. Bortsett från klara administrativa fördelar med en sådan lösning slipper staten att ligga ute med större kapitalmängd än som behövs med hänsyn till de behov som nödvändigt måste tillgodoses i enlighet med de tidigare fondändamålen. En rationalisering i enlighet med vad nu anförts får till följd att mängden utelöpande statspapper minskar, vilket är till fördel från kapitalmarknadssynpunkt. Utredningen skall i det följande närmare beröra dessa frågor.

En rationell och enkel fondhantering förutsätter att fondförmögenheter förvaltas av så få administrativa organ som möjligt. För att en sådan fondhantering skall åstadkommas måste det vidare fortlöpande noga prövas, om förvaltade fonder bör bevaras i sina nuvarande förvaltningsformer eller om förändringar kan anses påkallade.

Större delen av de fonder som är föremål för utredningens överväganden och förslag i det följande är uppbyggda av statliga, obligatoriska avgifter som är att jämställa med skatter. Övriga i detta betänkande aktuella medel bildar s.k. diversemedelsfonder - så benämnda därför att medlen bokföringsmässigt inte anses ingå i statens kapital. Vad gäller samtliga nu aktuella medel framgick av kapitalmarknadsutredningens betänkande (SOU 1978:11) Kapitalmarknaden i svensk ekonomi att de inte i alla avseenden lämpade sig för placering på aktiemarknaden. Placering i aktier borde i så fall hellre göras genom att fjärde AP-fonden svarade för denna typ av placering (se nämnda betänkande s. 728). En konsekvens av detta synsätt är att en placeringsmodell av traditionellt slag, innefattande möjlighet till placering i aktier, inte är aktuell för de medel som avses med utredningens förslag i detta betänkande.

Liknande synpunkter har anförts av 1956 års fondutredning. Enligt denna utredning (se SOU 1959:29 s. 45) var det rimligt att fonder, bildade av offentliga avgifter, i allmänhet inte blev föremål för särskild placering. Medlen borde sålunda normalt hållas placerade på statsverkets checkräkning. Ju närmare fondmedlens natur kom donationsmedlens, dvs. ju större enskilt intresse som knöt sig till medlen, desto starkare torde skälen för särskild placering av dessa vara. Enligt 1956 års utredning var detta ett principiellt resonemang, som inte alltid var tillämpligt i de individuella fallen. Den av nämnda utredning föreslagna placeringsmodellen, nämligen att fonderade statliga avgifter i princip borde vara placerade på statsverkets checkräkning i riksbanken, var enkel och fordrade inte någon särskild administration. Den var vidare ägnad att minska statens upplåningsbehov.

En del av de statliga fonderna, t.ex. arbetsskadefonden, har ändamål som har nära samband med det trygghetssystem som byggts upp kring lagen (1962:381) om allmän försäkring. En strävan under det fortsatta reformarbetet inom socialförsäkringsområdet har varit att inordna den verksamhet som avses med dessa fonders syfte i det allmänna socialförsäkrings-systemet. Arbetsskadefonden och en del andra socialförsäkringsfonder förvaltas av riksförsäkringsverket, varvid medelsplaceringarna omhänderhas av fondfullmäktige för riksförsäkringsverkets fonder. I och för sig kunde fördelar vara att vinna med den av riksförsäkringsverket i remissyttrandet över kapitalmarknadsutredningens betänkande SOU 1978:11 presenterade modellen att medelsförvaltningen överlämnas till AP-fonden. En sådan lösning skulle innebära att den statliga fondförvaltningen avlastades placerings- och upplåningsverksamhet. Samtidigt skulle den särskilda kompetens att placera kapital som byggts upp inom AP-fonden kunna utnyttjas. De socialförsäkringsfonder som har nettotillgångar skulle därvid i redovisningshänseende kunna sammanslås till en fond. En sammanhållen fondhantering enligt det nu anförda kunde också ses som ett led i strävandena att samordna olika insatser inom socialförsäkringssektorn. Med en sådan lösning skulle fondernas förvaltning visserligen i stor utsträckning bli kvar hos de statliga organ som hittills utövat densamma. Någon särskilt tillskapad förvaltningsapparat för placeringarna skulle emellertid inte behövas. Däremot skulle erfordras en avveckling av de placeringar som inte väl kan anpassas till det placeringssystem som tillämpas av AP-fonden.

Andra fonder än socialförsäkringsfonder skulle, på sätt förekommer i vissa fall, i och för sig kunna vara placerade på räkning i riksgäldskontoret. En sådan placering skulle, som tidigare påpekats, vara ägnad att underlätta statens upplåning. Vidare skulle en

sådan ordning kunna innebära både avlastning av förvaltningsarbetet och bidra till en sammanhållen statlig likvidhantering.

Skäl kunde sålunda tala för att statliga fondtillgångar placerades hos AP-fonden eller riksgäldskontoret. Som utredningen emellertid redan framhållit kan stora fördelar vara förenade med att statliga fonder i stället avvecklas och att den med fondändamålet avsedda verksamheten styrs genom anslag över statsbudgeten. Med en sådan lösning undviker man åtskilliga administrativa olägenheter, främst i fråga om medelsplaceringen men också såvitt gäller redovisningen. En ytterligare fördel med fondavveckling är att en betydande del av fondkapitalet kan frigöras och direkt tillföras statsbudgeten. Staten behöver inte längre hålla så stort kapital bundet för ändamål som likväl kan tillgodoses via anslag över budgeten. En minskning av budgetunderskottet skulle komma till stånd, varigenom en reducering skulle ske av den överlikvid som finns på kapitalmarknaden. Från kapitalmarknadssynpunkt uppnås den fördelen att en minskning sker av utelöpande statspapper. Personella resurser inom statsförvaltningen kan vidare disponeras för andra och mera angelägna ändamål. I vissa fall kan personalbesparingar göras. Med hänsyn till det anförda anser utredningen starka skäl tala för att en rad statliga fonder avvecklas och att den med fonderna åsyftade verksamheten i stället finansieras över statsbudgeten.

Samtidigt finns emellertid ett antal statliga fonder som utnyttjas för sitt ändamål på sådant sätt att en överföring av fondkapitalet till statsbudgeten skulle framstå som föga rationell och mindre meningsfull. Dessa fonder, som utredningen inte anser bör avvecklas, är antingen sådana som utgör ett led i statlig affärsverksamhet eller vars självständighet markerats genom att fonderna erhållit egen styrelse

eller som avser medelstillgångar som tillhör annat rättssubjekt än staten eller i fråga om vilka gäller särskilda förhållanden. I avsnitt 7 redogör utredningen för nu berörda fonder. I fråga om vissa av dessa fonder föreslår utredningen en del ändringar. Dessa tas upp i anslutning till behandlingen av varje särskild fond.

Utredningens nu redovisade inställning stämmer väl överens med strävan i den moderna budgetteorin att avveckla specialdestinering vid sidan av statsbudgeten. I prop. 1981/82:213 uttalade departementschefen (s. 16) att det i princip är att föredra att statlig verksamhet finansieras genom anslag över statsbudgeten framför finansiering via ett system med specialdestinering av medel från olika fonder. Finansieras verksamheten över budgeten kommer dess mål och inriktning att underkastas en fortlöpande granskning vid varje budgetprövning.

Utredningens nu framförda principiella ståndpunkt innebär vidare ett tillgodoseende av utredningsdirektiven, eftersom en avveckling av ett större antal fonder leder till att en överdrivet stor administrativ apparat för fondförvaltningen undviks samtidigt som särskild placerings- och upplåningsverksamhet elimineras. Utredningens ståndpunkt tar emellertid endast sikte på vissa statliga fonder, som inte härrör från donationer. I det följande kommer utredningen att ingående redovisa de fonder som föreslås avvecklade. Som kommer att framgå av förslaget förordar utredningen därvid att fondmedlen tillförs statsbudgeten. I de fall en avveckling anses böra ske, utgår utredningen från att staten helt påtager sig ansvaret för den med ifrågavarande fonder avsedda verksamheten.

Det kan emellertid tänkas att staten, oaktat det framlagda förslaget, föredrar att - på kortare eller längre sikt - placera om nu aktuella fondtillgångar eller föra över dessa till andra fonder, t.ex. AP-fonden. De överväganden, som staten härvid kan tänkas göra, torde till väsentlig del vara politiskt betingade. Politiska bedömningar ligger emellertid utanför utredningens uppdrag och utredningen gör därför inga närmare överväganden av de särskilda lösningar som härvid skulle kunna tänkas. Följande allmänna uttalanden kan dock återges i detta sammanhang.

Den lösning som väljs i fråga om nivå och form på fondbildning av statliga avgifter vid sidan av statsbudgeten torde få genomslag på kapitalmarknaden. Det har å ena sidan från visst håll hävdats att minskat avgiftsuttag från näringslivet på ett mera direkt sätt än tillskott av riskvilligt kapital skapar ökad lönsamhet och därmed ökar företagets investeringsvilja (se prop. 1973:97 s. 48). Från denna synpunkt är det av vikt att avgiftsuttaget inte överstiger vad som är nödvändigt för tillgodoseende av resp. fonds ändamål. Å andra sidan kan, beroende på hur tillskott av riskvilligt kapital sker, även ett förhållandevis kraftigt avgiftsuttag försvaras. Vilket system som kommer att väljas är självfallet beroende av vilken politisk inriktning som läggs till grund.

Behovet av statlig fondbildning påverkas även av förvaltningens form. Om fonder med olika krav på likviditet samförvaltas, kan balans uppnås i fråga om dylika krav. Den slutsatsen inställer sig därvid att statliga fonder i största möjliga utsträckning bör samförvaltas. Den mest rationella lösningen kan mot denna bakgrund synas vara att statliga fondförmögenheter med i huvudsak samma ändamålsinriktning förvaltas som en samlad förmögenhetsmassa. Utredningen har emellertid ansett att alternativet att helt avveckla fonder

erbjuder så stora fördelar att det bör väljas framför en lösning av nyss antydd art.

I fråga om tidpunkten för ikraftträdandet av de föreslagna ändringarna anser utredningen det angeläget att dessa kan genomföras utan onödigt dröjsmål. Därigenom blir det möjligt att så snart omständigheterna tillåter påbörja ett led i rationaliseringen av den statliga fondförvaltningen. Utredningen anser att reformen bör kunna träda i kraft den 1 juli 1983.

6 AVVECKLING AV STATLIGA FONDER

6.1 Inledning

Med anledning av utredningens tidigare förslag (se SOU 1982:12) har riksdagen beslutat att vissa statliga fonder med ett sammanlagt bokfört kapital om drygt 1,7 miljarder kr. skall avvecklas och att fondmedlen skall tillföras statsbudgeten (se prop. 1981/82:213, FiU 1982/83:11, rskr 31).

Mot bakgrund av de allmänna överväganden som redovisats i det närmast föregående avsnittet har utredningen funnit skäl pröva, om ytterligare statliga fonder skulle kunna bli föremål för avveckling. De fonder som enligt utredningens mening här kan komma i fråga är fonden för allmän sjukförsäkring, arbetsmarknadsfonden, arbetsskadefonden och ytterligare ett antal fonder, som inte härrör från donationer. Fonderna redovisas var för sig i det följande. En redovisning sker också av de fonder som utredningen av särskilda skäl funnit böra vara kvar med oförändrad funktion (se avsnitt 7).

6.2 Fonden för allmän sjukförsäkring

Sjukförsäkringsfonden inrättades år 1956. I prop. 1956:146 uttalade departementschefen att den del av fondens medel som inte erfordrades för utbetalningar från fonden skulle placeras hos riksgäldskontoret mot ränta. Placeringen skulle i övrigt ske på villkor som bestämdes av fullmäktige i riksgäldskontoret efter

samråd med dåvarande riksförsäkringsanstalten. Regeringen fastställde grunderna för överförandet av medel till och från fonden. Fonden hade till syfte att utgöra en reserv vid tillfälliga påfrestningar på försäkringens finanser. Fondens ekonomiska ställning har under årens lopp skiftat mellan över- och underskott. Enligt nyssnämnda propositionsuttalande skulle därvid fonden debiteras ränta för de medel som lånats av statsverket när fonden redovisat ett ackumulerat underskott och tillföras ränta på medel som disponerats av staten när fonden redovisat överskott. I prop. 1981/82:144 (s. 33) uttalade departementschefen bl.a. följande.

Den allmänna sjukförsäkringsfondens huvudsakliga syfte bedömer jag numera vara att ge upplysning om huruvida de debiterade socialförsäkringsavgifterna är tillräckliga för att finansiera 85 % av sjukförsäkringens utgifter. Jag bedömer det därför mindre angeläget att påföra fonden ränteinkomster eller ränteutgifter. För att förenkla redovisningsrutinerna placeras den allmänna sjukförsäkringsfonden fr o m budgetåret 1982/83 på ett räntelöst konto hos riksgäldskontoret.

Regeringen föreskrev den 17 juni 1982 att allmänna sjukförsäkringsfonden skulle debiteras ränta för de medel som lånats av statsverket under åren 1976 - 1979 då fonden utvisat underskott. Denna ränta uppgick enligt beräkningar som utförts av riksrevisionsverket till 700 milj. kr. Återstoden av överskottet 1 675 312 222 kr. skulle överföras till den allmänna sjukförsäkringsfonden per den 30 juni 1982.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 1 675 312 222 kr.

Som utredningen framhållit under avsnittet Allmänna överväganden är stora fördelar förenade med att statliga fonder avvecklas och att den med fondändamålet avsedda verksamheten styrs genom anslag över statsbudgeten. Med en sådan lösning undviker man åtskilliga administrativa olägenheter, främst i fråga om medelsplacering men också såvitt gäller redo-

visningen. En stramare uppsikt kan hållas över den för ändamålet aktuella medelstilldelningen. En ytterligare fördel med fondavveckling är att en betydande del av fondkapitalet kan frigöras för andra syften och direkt tillföras statsbudgeten. Det nu anförda gäller i hög grad fonden för allmän sjukförsäkring. Utredningen anser med hänsyn härtill att fonden bör upplösas och medlen tillföras statsbudgeten.

6.3 Arbetsmarknadsfonden

På arbetsmarknadsområdet fanns tidigare tre fonder, som helt eller delvis finansierades med arbetsgivaravgifter, nämligen arbetsmarknadsutbildningsfonden, förvaltd av arbetsmarknadsstyrelsen, arbetslöshetsfonden, förvaltd av riksförsäkringsverket och fonden för statlig lönegaranti vid konkurs. Medlen i de båda förstnämnda fonderna var placerade hos riksgäldskontoret. Enligt riksdagens beslut (prop. 1980/81:145, AU 1980/81:21, rskr 404) skulle arbetsmarknadsutbildnings- och arbetslöshetsfonderna upplösas och från den 1 juli 1981 ersättas av ett konto (arbetsmarknadsfonden) för finansiering av utbildningsbidrag och arbetslöshetsersättning m.m. hos riksgäldskontoret (regeringens beslut den 9 juli 1981). Kontot disponeras av riksförsäkringsverket. Kontot skulle tillgodoföras dels medel från inflytande arbetsgivaravgifter enligt lagen (1981:552) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag - lagen numera ersatt av lagen (1981:691) om socialavgifter - dels behållningen på arbetslöshetsfonden med undantag för ett belopp av 600 milj. kr. Sistnämnda belopp skulle enligt särskild föreskrift av regeringen tillgodoföras anslaget B 2 Arbetsmarknadsutbildning. Vidare skulle kontot tillföras behållningen på arbetsmarknadsutbildningsfonden samt på resp. medel belöpande räntor och annan avkastning. Ränta på innestående medel på

ifrågavarande konto liksom villkoren i övrigt bestäms av fullmäktige i riksgäldskontoret efter samråd med riksförsäkringsverket. För att klara tillfälliga svängningar i inkomster och utgifter får riksförsäkringsverket disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 100 milj. kr.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 1 195 038 938 kr.

Under budgetåret 1981/82 tillfördes fonden 1 143 970 639 kr., varav 105 948 900 kr. i ränteintäkter. För fondens ändamål utdelades 623 175 380 kr.

Arbetsmarknadsfonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.4 Arbetsskadefonden

Redan tidigt vann i vårt land liksom i många andra länder den tanken insteg, att arbetsgivaren borde vara skyldig att svara för skador som i arbetet drabbar arbetstagarna, eller med andra ord att produktionen skall bära kostnaderna för dessa skador. Yrkesskadeförsäkringen, som är vår äldsta socialförsäkring, har under årens lopp undergått åtskilliga förändringar. Reformarbetet på detta och andra fält inom socialförsäkringen gick tidigt ut på att söka sammanföra de olika komponenterna i systemet så långt det var möjligt. Som resultat av dessa strävanden tillkom den nu gällande lagen (1962:381) om allmän försäkring, som trädde i kraft den 1 januari 1963. I denna lag sammanfördes bestämmelserna om sjuk- och moderskapsförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen till ett enhetligt lagverk. Yrkesskadeförsäkringen fick däremot kvarstå som en fristående försäkring, men tanken var att denna försäkringsform skulle med tiden kunna på ett

naturligt sätt fogas in i det allmänna socialförsäkringssystemet.

Den allmänna försäkringen avser att bereda den enskilde ekonomiskt skydd vid sjukdom (sjukförsäkring) samt vid invaliditet, ålderdom och försörjares frånfälle (folkpensionering och försäkring för tilläggs-pension). Reglerna för dessa olika försäkringsformer återfinns i lagen (1962:381) om allmän försäkring. Med riksförsäkringsverket som tillsynsmyndighet handhas försäkringen av de allmänna försäkringskassorna och vissa lokala organ. Till skillnad mot folkpensioneringen, som ger ett för alla lika botten-skydd, är tilläggs-pensionen storlek beroende av vars och ens förvärvsinkomster. Fr.o.m. det år den försäkrade fyller 16 år t.o.m. det år han uppnår 65 år (fr.o.m. den 1 juli 1976 64 år) skall pensionsgrundande inkomst beräknas på grundval av hans inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete.

Vad angår finansieringen av den allmänna försäkringen skall här endast framhållas följande. Sjukförsäkringen finansieras genom avgifter från de försäkrade själva och från arbetsgivaren. Egenavgift erläggs fr.o.m. år 1975 enbart av försäkrad som är egenföretagare. Kostnaderna för folkpensioneringen finansieras genom den socialförsäkringsavgift som arbetsgivare har att erlägga för sysselsatt arbetskraft. Försäkrad som är egen företagare har att själv betala socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen. Försäkringen för tilläggs-pensionen finansieras genom avgifter. Arbets-givarna svarar för kostnader för tilläggs-pensioneringen såvitt angår arbetstagare. När det gäller inkomst av annat förvärvsarbete svarar den försäkrade själv för försäkringsavgiften. Avgifterna utgår efter en procentsats som fastställs av regeringen och riksdagen. Finansieringen sker genom ett fördelnings-system som innebär att varje års utgifter i princip skall täckas genom samma års avgifter jämte fond-

avkastning. Avgifterna går till den allmänna pensionsfonden.

Arbetskadefonden har efter införandet av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, som trädde i kraft den 1 juli 1977, ersatt yrkesskadeförsäkringsfonden (prop. 1975/76:197, SfU 1975/76:40, rskr 377). Enligt lagen om arbetsskadeförsäkring har den som drabbats av skada i arbete i princip rätt till full ersättning för inkomstbortfall. Vidare är en grundläggande regel att alla skador och sjukdomar som uppstått på grund av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet skall anses som arbetsskador. I fråga om samordningen mellan den allmänna pensioneringens förmåner och arbetsskadelivräntan innehåller lagen förenklade regler jämfört med vad som tidigare gällde. Lagen om arbetsskadeförsäkring tillämpas av försäkringskassorna.

För skador och sjukdomar som inträffat under perioden 1 januari 1955 - 1 juli 1977 är däremot lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring tillämplig. Äldre skadefall regleras av den dessförinnan gällande lagstiftningen. Ärenden enligt yrkesskadeförsäkringslagen och motsvarande äldre författningar handläggs av riks försäkringsverket. Dessa arbetsuppgifter kommer successivt att försvinna allteftersom beståndet av ärenden enligt den äldre lagstiftningen minskar. F.n. regleras inkomna ärenden efter ett 30-tal olika författningar som har varit gällande under olika långa tidsperioder och som avser skadefall som inträffat eller yrkessjukdomar som yppats under giltighetstiden för var och en av dessa författningar. Handläggningen kompliceras i hög grad genom de olika övergångsreglerna. Invaliditetsbedömningen enligt yrkesskadeförsäkringslagen skiljer sig väsentligt från bedömningen vid försäkringskassorna i ärenden rörande arbetsskadeförsäkringen. Inom arbetsskadeförsäkringen rör man sig med ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp

som skall avse sjukdomens eller skadans försörjnings-ekonomiska konsekvenser. Bedömningen tar sikte på den inkomstförlust som uppkommer i varje enskilt fall. Inom yrkesskadeförsäkringen utgår man från den rent medicinska defekten. En och samma skada beräknas i princip medföra lika stor procentuell nedsättning av arbetsförmågan för varje försäkrad. Skillnader föreligger också i fråga om beräkningen av yrkesskadelivräntans storlek och beskattningen. I samband med att den nya arbetsskadeförsäkringen infördes skedde en oväntad uppgång av antalet ärenden enligt den äldre lagen. Detta torde hänga samman med att de äldre reglerna i vissa fall kan vara gynnsammare samt med ökade insatser inom företagshälsovården och forskningen på yrkessjukdomsområdet. Med hänsyn till att ärendetillströmningen alltjämt är stor torde man få räkna med att administrationen av yrkesskadeförsäkringen kommer att vara en verksamhet av betydande omfattning under flera år framöver (se Ds S 1981:13 s. 165).

Arbetsskadefonden tillförs avgifter som arbetsgivaren har att betala enligt 2 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter. Enligt 4 kap. 6 § nämnda lag skall fondens tillgångar täcka kostnaderna för ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser. Fonden förvaltas enligt grunder som anges i reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder. Arbetsskadefondens tidigare kapitalminskning har förbytts i en kapitalökning, beroende på att procentsatsen för uttag av avgift under åren 1980 - 1984 till arbetsskadeförsäkringen enligt SFS 1979:649 utgör 0,60 %, vilket innebär en höjning med 0,35 procentenheter jämfört med uttagen för åren 1974 - 1979.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 1 157 350 518 kr. Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade ränteintäkter var placerade enligt följande.

12 623 485 kr. på statsverkets checkräkning
278 756 784 kr. i bank
63 940 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer
547 361 627 kr. i kommunlån
33 894 546 kr. i in-teckningslån
500 000 kr. i industrilån
171 700 000 kr. i lån till statliga låntagare
14 511 960 kr. i förlagsbevis

Fondens inkomster under budgetåret 1981/82 uppgick till 1 526 677 558 kr., varav 1 429 429 123 kr. avsåg avgifter, 440 593 kr. statsmedel och 96 817 842 kr. räntor. Under motsvarande period uppgick fondens utgifter till 1 316 605 312 kr., varav 1 316 561 237 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 22 075 kr. förvaltningskostnad och 22 000 kr. bidrag till bl.a. RFV.

Arbetskadefonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.5 Särskilda yrkesskadefonden

Gemensamt med arbetskadefonden förvaltas särskilda yrkesskadefonden. Denna fond bildades i enlighet med Kungl. Maj:ts brev den 6 juni 1962 vid budgetårsskiftet 1961/62 genom avsättning av 5 milj. kr. från dåvarande yrkesskadeförsäkringsfonden. Avkastningen från den sålunda bildade fonden, särskilda yrkesskadefonden, skall användas för utbetalning av "ersättning enligt föreskrifter som må bli va av Kungl. Maj:t meddelade för varje särskilt fall". Härmed avses exceptionella och ömmande fall av personskada, som av någon anledning bedömts inte kunna inrangeras under gällande ersättningsbestämmelser om yrkesskada men som ändå skäligen bör ersättas efter liknande grunder. Fonden förvaltas enligt grunder som anges i reglementet

(1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 14 527 289 kr. Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade räntein-
täkter var placerade enligt följande.

139 699 kr. på statsverkets checkräkning
875 171 kr. i bank
1 600 000 kr. i hypoteksobligationer
5 385 000 kr. i kommunobligationer
6 000 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer

Fondens avkastning under budgetåret 1981/82 uppgick till 1 394 853 kr. och avsåg räntor. Under motsvarande period uppgick fondens utgifter till 21 148 kr., varav 16 248 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål och 4 900 kr. förvaltningskostnad.

Särskilda yrkesskadefonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.6 Fonden för frivillig yrkesskadeförsäkring

Enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring kunde frivillig försäkring tecknas för skador som ådragits i och utom arbete. Försäkringsavgifterna skulle bilda en fond benämnd fonden för frivillig yrkesskadeförsäkring. Teckning av nya försäkringar upphörde emellertid i samband med att lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring trädde i kraft den 1 juli 1977. Fonden förvaltas enligt grunder som anges i reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 34 032 401 kr. Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade räntein-
täkter var placerade enligt följande.

750 733 kr. på statsverkets checkräkning
498 746 kr. i bank
500 000 kr. i statsobligationer

13 206 157 kr. i hypoteksobligationer
3 300 000 kr. i kommunobligationer
13 168 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer
1 750 000 kr. i bankobligationer

Fondens inkomster under budgetåret 1981/82 uppgick till 3 337 537 kr., varav 86 869 kr. avsåg avgifter och 3 250 668 kr. räntor. Under motsvarande period uppgick fondens utgifter till 2 419 943 kr., varav 2 381 175 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 11 168 kr. förvaltningskostnad och 27 600 kr. bidrag till bl.a. RFV.

Fonden för frivillig yrkesskadeförsäkring bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten. De i detta betänkande framförda avvecklingsförslagen förutsätter generellt att staten övertar ansvaret för de förpliktelser som åvilat resp. fonder. Inte minst framstår detta som angeläget när det gäller fonder, vilka såsom den här ifrågavarande tillkommit på basis av frivilliga avgifter.

6.7 Fonden för den frivilliga pensionsförsäkringen

Den frivilliga pensionsförsäkringen tillkom vid den allmänna folkpensioneringens införande år 1914. Det ansågs då angeläget att bereda den enskilde möjlighet att genom egna avgifter tillförsäkra sig en pension som komplement till den allmänna pensionen. Några år senare utvidgades försäkringen, så att även arbetsgivare skulle kunna ordna ett pensionsskydd åt sin personal.

Även efter ATP:s tillkomst och efter det genom överenskommelse mellan parterna på arbetsmarknaden tillkomna systemet för pensionering i början av 1960-talet ansågs behov föreligga av en kompletteringsförsäkring i statlig regi. De främsta anledningarna härtill var den förhållandevis höga allmänna pensionsåldern (67 år)

och de i början små ATP-pensionerna. Dessutom omfattades inte alla grupper i samhället av den allmänna tilläggs pensioneringen (prop. 1979/80:128 s. 42).

Försäkringen inordnades år 1963 under lagen (1962:381) om allmän försäkring och reglerades genom 22 kap. i denna lag samt genom förordningen (1962:521) om frivillig pensionsförsäkring hos riksförsäkringsverket.

Den fortsatta utbyggnaden av den obligatoriska pensioneringen, t.ex. genom införandet av pensionstillskott, och det faktum att ATP närmade sig det s.k. fullfunktionsstadiet, tillsammans med minskade avdragsmöjligheter och andra förändringar i försäkringens utformning medförde en kraftig nedgång av premiebetalningarna under 1970-talet.

Riksförsäkringsverket föreslog i skrivelse till regeringen den 2 mars 1979 att möjligheten till nya inbetalningar till försäkringen skulle upphöra. Enligt verket kunde försäkringen varken anses ha något väsentligt behov att fylla eller motsvara de anspråk som kunde ställas på en kompletteringsförsäkring (prop. 1979/80:128 s. 42). Verket noterade också att dåvarande låga anslutningsnivå skulle komma att medföra en för försäkringstagarna ogynnsam utveckling av s.k. omkostnader.

Efter ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring upphörde nyackvisition till den frivilliga pensionsförsäkringen fr.o.m. den 1 januari 1981. De äldre bestämmelserna skulle dock fortsättningsvis gälla för försäkring som tecknats före utgången av år 1980.

Den frivilliga pensionsförsäkringen, som handhas av riksförsäkringsverket, regleras genom förordningen (1962:521) om frivillig pensionsförsäkring hos riksförsäkringsverket och genom de bestämmelser som

tidigare fanns intagna i 22 kap. lagen om allmän försäkring.

Försäkringen omfattar f.n. omkring 51 000 personer av vilka 21 000 har börjat uppbära pension.

För försäkringen gäller särskilda av regeringen fastställda försäkringstekniska grunder. Grunderna reglerar bl.a. beräkning av det kapitalbelopp som måste avsättas för framtida förpliktelser (premiereserv) och för bestridande av framtida omkostnader (omkostnadsfond) samt den beräkning av premier som tidigare erfordrades.

De pensionsbelopp, vartill varje erlagd avgift berättigar, framgår av tariffer som utfärdas av riks-försäkringsverket. Avgifterna till den frivilliga pensionsförsäkringen beräknas sålunda försäkringsmässigt och något statsbidrag förutsätts inte. Staten står dock garanti för att försäkringsbelopp utbetalas i enlighet med tarifferna.

Försäkringen är så konstruerad att varje enskild premieinbetalning anses ha skapat ett självständigt försäkringsavtal om pension. Någon försäkringsform som innebär förpliktelse att regelbundet betala premier förekommer inte (prop. 1979/80:128 s. 30).

Försäkringen grundar sig på frivilliga avgifter. Alltsedan försäkringens införande var de avgiftsbelopp som fick inbetalas till försäkringen begränsade. Enligt år 1979 gällande maximeringsregel fick försäkrad, som var under 70 år, sammanlagt ha innestående ett belopp som högst motsvarade 1 000 kr. gånger antalet levnadsår. Försäkringstekniskt sett är varje avgift att betrakta som en engångsavgift, för vilken pension utgår oberoende av om ytterligare avgifter erläggs eller inte. Inbetalning kunde göras till försäkringen enligt ett flertal olika tariffer, för vilka särskilda be-

stämmelser gäller bl.a. i fråga om pensionsrätt, beskattning m.m.

Fonden för den frivilliga pensionsförsäkringen förvaltas enligt grunder som anges i reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder. Fonden har fem delfonder enligt nedan.

Tillgångarna uppgick den 30 juni 1982 till följande.

1936 års tariffgrupp	6 991 676 kr.
1938 års tariffgrupp	220 113 077 kr.
1958 års tariffgrupp	299 255 426 kr.
1977 års tariffgrupp	16 057 954 kr.
Äldre grupp (jämte ersättningsreserv)	12 901 331 kr.

Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade ränteintäkter var placerade enligt följande.

1936 års tariffgrupp

56 625 kr. på statsverkets checkräkning
568 442 kr. i bank
765 750 kr. i statsobligationer
55 875 kr. i hypoteksobligationer
1 000 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer
3 621 620 kr. i kommunlån
700 000 kr. i lån till statliga låntagare

1938 års tariffgrupp

79 833 kr. på statsverkets checkräkning
20 390 091 kr. i bank
20 035 620 kr. i statsobligationer
25 295 925 kr. i hypoteksobligationer
9 425 000 kr. i kommunobligationer
20 600 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer
5 300 000 kr. i bankobligationer
98 827 410 kr. i kommunlån
14 200 000 kr. i lån till statliga låntagare

1958 års tariffgrupp

2 218 465 kr. på statsverkets checkräkning
26 437 424 kr. i bank
6 233 472 kr. i statsobligationer
19 120 992 kr. i hypoteksobligationer
10 760 000 kr. i kommunobligationer
39 920 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer
6 350 000 kr. i bankobligationer
162 071 084 kr. i kommunlån
18 300 000 kr. i lån till statliga låntagare

1977 års tariffgrupp

104 809 kr. på statsverkets checkräkning
4 798 811 kr. i bank
7 000 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer
3 500 000 kr. i lån till statliga låntagare

Äldre gruppen

54 071 kr. på statsverkets checkräkning
2 410 477 kr. i bank
10 000 000 kr. i hypoteksobligationer

Under budgetåret 1981/82 var resp. delfonds inkomster och utgifter följande.

1936 års tariffgrupp

Fondens inkomster uppgick till 639 752 kr. och avsåg räntor. Fondens utgifter uppgick till 442 748 kr., varav 408 623 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål och 22 211 kr. bidrag bl.a. till RFV.

1938 års tariffgrupp

Fondens inkomster uppgick till 20 560 294 kr. och avsåg räntor och kursvinster. Fondens utgifter uppgick till 16 189 963 kr., varav 14 627 087 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 285 329 kr. restitution, 515 262 kr. återköp, 7 963 kr. förvaltningskostnad och 754 322 kr. bidrag till bl.a. RFV.

1958 års tariffgrupp

Fondens inkomster uppgick till 29 925 603 kr. och avsåg räntor och kursvinster. Fondens utgifter uppgick till 20 334 175 kr., varav 18 535 489 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 507 958 kr. restitution, 129 155 kr. återköp, 170 000 kr. kursförlust, 23 235 kr. förvaltningskostnad och 968 338 kr. bidrag till bl.a. RFV.

1977 års tariffgrupp

Fondens inkomster uppgick till 2 186 210 kr., varav 1 810 620 kr. avsåg räntor och 375 590 kr. kursvinst. Fondens utgifter uppgick till 593 910 kr., varav 546 425 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 9 112 kr. restitution, 3 227 kr. förvaltningskostnad och 35 146 kr. bidrag till bl.a. RFV.

Äldre gruppen

Fondens inkomster uppgick till 2 117 878 kr., varav 2 086 461 kr. avsåg räntor och 31 417 kr. statsmedel. Fondens utgifter uppgick till 1 333 196 kr., varav 1 316 216 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 1 247 kr. restitution och 15 733 kr. återköp.

Fråga uppkommer om även fonden för den frivilliga pensionsförsäkringen bör avvecklas. Inledningsvis kan anmärkas att 22 kap. 2 § första stycket lagen om allmän försäkring stadgar att försäkringstekniska grunder för den frivilliga pensionsförsäkringen fastställs av regeringen, varvid bestämmelserna i 264 § 1 mom. lagen (1948:433) om försäkringsrörelse skall äga tillämpning. Motsvarande bestämmelser återfinns i den försäkringsrörelselag (1982:732) som träder i kraft den 1 januari 1983.

De försäkringstekniska grunderna är, vad gäller försäkringsbolag, till sin rättsliga natur att anse som ett komplement till bolagsordningen. Grunderna har dessutom en självständig betydelse. I grunderna regleras nämligen i vissa avseenden det på försäkringsavtalet baserade rättsförhållandet mellan bolaget och dess försäkringstagare. Grunderna innehåller alltså även rent privaträttsliga föreskrifter, som i fråga om den frivilliga pensionsförsäkringen skulle avse rättsförhållandet mellan staten och försäkringstagarna i den frivilliga pensionsförsäkringen. Bland de ämnen som skall regleras i grunderna är tilldelning av återbäring.

Grunderna kan, utan att det särskilt avtalats, ändras utan försäkringstagarnas hörande, dock inte så att premien höjs. Det har hittills ansetts att detta avsteg från vedertagna principer beträffande förutsättningarna för ändring av avtal motiveras av de egenartade förhållanden som är utmärkande för försäkringsavtalet (prop. 1981/82:180 s. 148). En ändring förutsätter dock att försäkringsinspektionen godkänner ändringen, eftersom inspektionen skall stadfästa och registrera ändringen innan den får tillämpas.

Pensionerna enligt den frivilliga pensionsförsäkringen är, till skillnad från förmåner från folk- och tilläggspensioneringen, inte värdebeständiga. Visserligen utbetalas särskilda tillägg till pensionerna - återbäring - av överskott som uppkommer på försäkringsrörelsen, men detta bör enligt riksförsäkringsverket inte ses som någon kompensation för penningvärdeförsämringen utan endast som en justering av uttagna premier (prop. 1979/80:128 s. 37).

Mot bakgrund av det anförda anser sig utredningen kunna konstatera att några sakliga skäl inte kan åberopas mot att staten åtar sig ansvaret för det pensionsskydd som åsyftas med den frivilliga pensionsförsäkringen. Snarare framstår en sådan lösning som en trygghetsgaranti i ett läge då avsatt fondkapital eventuellt inte har

kunnat ge erforderlig förräntning. Enligt utredningens mening bör staten, på motsvarande sätt som gäller i fråga om allmän pensionering, överta ansvaret för de förpliktelser som följer med den nu aktuella, frivilliga pensionsformen. Ett led i detta ansvar ligger redan i det faktum att staten genom riksförsäkringsverket åtagit sig förvaltningen av det fondkapital som byggt upp av de frivilliga pensionspremierna. En förutsättning för att staten skall ta över ansvaret för pensionsförpliktelserna och därmed hela den tillskapade fondförmögenheten bör dock vara att i framtiden ingen pensionstagare får vare sig lägre pension eller återbäringsbelopp än vederbörande skulle få, om den frivilliga pensioneringen behövs i sin nuvarande form. Hur en sådan garanti skall utformas utan att någon överkompensation kommer till stånd är en teknisk fråga som utredningen inte tar ställning till. Man kan härvid tänka sig någon form av anknytning till utvecklingen inom det privata försäkringsväsendet.

6.8 Delpensionsfonden

Bestämmelserna om delpension återfinns i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring. Delpensionsförsäkringen finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift från arbetsgivarna. Avgiften beräknas på samma underlag som socialförsäkringsavgifterna till folkpensioneringen och sjukförsäkringen. Enligt 4 kap. 4 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall delpensionsavgifter föras till en fond, delpensionsfonden, med vars tillgångar kostnaderna för pensioner enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser skall täckas. Fonden förvaltas enligt grunder som anges i reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder.

Fonden hade vid utgången av budgetåret 1981/82 en skuld uppgående till 735 448 383 kr. till inkomstiteln 1200 Lagstadgade socialavgifter. Enligt social-

departementets skrivelse den 29 juni 1978 medgav regeringen att riksförsäkringsverket disponerade medel från nämnda inkomsttitel för tillfällig överflyttning till fonden för delpensionsförsäkring i den mån uppburna socialförsäkringsavgifter till denna försäkring inte täcker löpande pensionsutbetalningar. Bakgrunden härtill var att enligt då föreliggande prognoser skulle delpensionsfondens medel inte komma att helt täcka utbetalningarna av delpensioner fr.o.m. andra halvåret 1978. Vidare hade riksförsäkringsverket i betänkandet Översyn av delpensionsförsäkringen (Ds S 1977:9) föreslagit bl.a. att avgiftsuttaget för tiden fr.o.m. år 1976 skulle höjas till 0,45 procent av avgiftsunderlaget. I beslutet föreskrevs att riksförsäkringsverket skulle snarast möjligt efter utgången av varje kalenderkvartal till regeringen redovisa delpensionsfondens ackumulerade skuld till statsverket. Till skulden hänförliga medelstransaktioner skulle därvid särredovisas under inkomsttiteln.

Fondens inkomster under budgetåret 1981/82 uppgick till 1 399 250 185 kr. och avsåg avgifter. Fondens utgifter uppgick till 1 517 829 733 kr. och avsåg utdelning för fondens ändamål.

Fonden har sålunda ingen förmögenhet utan redovisar en skuld till inkomsttiteln 1200 Lagstadgade socialavgifter. Skulden uppgick som framgår ovan den 30 juni 1982 till drygt 735 milj. kr. Såvida inte statsmakterna avser att öka avgiftsuttaget till delpensionen så pass mycket att fonden redovisar en behållen förmögenhet, innebär fondbildningen en onödig omgång i redovisningshänseende. Fonden bör därför avvecklas. Inflytande pensionsavgifter skall därvid, i likhet med vad som gäller beträffande t.ex. folkpensionsavgifter, tillföras statsbudgetens inkomstsida.

6.9 Trafiklivräntefonden

Inköp av trafiklivränta hos riksförsäkringsverket sker med stöd av reglerna i 12 § lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon och 5 § trafikförsäkringsförordningen (1976:359). Enligt dessa regler skall svenskt försäkringsbolag, som inte har rätt att svara för livränta, samt utländsk försäkringsanstalt köpa livränta hos riksförsäkringsverket eller behörig svensk försäkringsanstalt. Hela beståndet trafiklivräntor i riksförsäkringsverket är omkring 800 och den årliga tillströmningen är ca 35. När det gäller värdesäkring fastställer försäkringsinspektionen varje år i november med stöd av särskilda författningar gällande för olika slag av livräntor de eventuella ändringar som skall göras. Själva omräkningsförfarandet är fr.o.m. 1981 automatiserat. I allmänhet betalas livräntorna ut månadsvis. RFV-översynen föreslog att riksförsäkringsverkets försäljningar av trafiklivräntor skulle slopas samt att utbetalning av befintliga trafiklivräntor skulle läggas samman med motsvarande verksamhet om skadelivräntor (se Ds S 1981:13 s. 191).

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 104 587 629 kr. Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade ränteintäkter var placerade enligt följande.

999 803 kr. på statsverkets checkräkning

636 021 kr. i bank

25 495 806 kr. i statsobligationer

4 306 415 kr. i hypoteksobligationer

1 675 000 kr. i kommunobligationer

2 500 000 kr. i industri- och kraftverksobligationer

100 000 kr. i bankobligationer

34 849 619 kr. i kommunlån

25 000 000 kr. i lån till statliga låntagare

5 500 020 kr. i förlagsbevis

Fondens inkomster under budgetåret 1981/82 uppgick till 12 709 151 kr., varav 4 419 332 kr. avsåg avgifter och 8 289 819 kr. räntor. Fondens utgifter

uppgick till 6 608 789 kr., varav 6 274 228 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 264 981 kr. kursförlust, 9 661 kr. förvaltningskostnad och 59 919 kr. bidrag bl.a. till RFV.

Trafiklivräntefonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör tillföras statsbudgeten.

Vad i övrigt anförts under p. 6.6 angående avvecklingsförslagen såvitt gäller fonder som bildats på basis av frivilliga avgifter gäller även i fråga om denna fond.

6.10 Barnlivräntefonden

Underhållsskyldig kan i vissa fall fullgöra sin underhållsskyldighet genom att teckna avtal om engångsbelopp. Sådant avtal skall godkännas av socialnämnd för att bli giltigt. Det avtalade underhållsbeloppet skall betalas till socialnämnden som har att köpa en livränta för barnets räkning. Livräntan skall köpas i riksförsäkringsverket eller svenska försäkringsbolag. Riksförsäkringsverkets befattning med barnlivräntor sker med stöd av 4 kap. 6 § och 7 kap. 7 § föräldrabalken. Barnlivräntorna är inte värdesäkrade. Några omräkningar sker alltså inte. Administrationen av barnlivräntorna är en mycket liten verksamhet i riksförsäkringsverket. Endast ett eller ett par fall förekommer varje år. Totalt finns ca 20 fall (se Ds S 1981:13 s. 175). Inköpen av fonderade influtna medel avseende barnlivräntor bildar barnlivräntefonden. RFV-översynen föreslog att riksförsäkringsverkets försäljningar skulle slopas (se Ds S 1981:13 s. 191).

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 415 601 kr. Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade ränteintäkter var placerade enligt följande.

173 570 kr. i bank
199 706 kr. i statsobligationer
17 837 kr. i hypoteksobligationer
18 000 kr. i kommunobligationer
6 807 kr. i skuld till statsverket

Fondens inkomster under budgetåret 1981/82 uppgick till 30 192 kr. och avsåg räntor. Fondens utgifter uppgick till 53 131 kr., varav 41 567 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 11 319 kr. kursförlust och 245 kr. förvaltningskostnad.

Barnlivräntefonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

Vad i övrigt anförts under p. 6.6 angående avvecklingsförslagen såvitt gäller fonder som bildats på basis av frivilliga avgifter gäller även i fråga om denna fond.

6.11 Fiskarförsäkringsfonden

Genom kungörelsen 1908:100 s. 2 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall öppnades möjlighet för fiskare att genom försäkring i dåvarande riksförsäkringsanstalten bereda sig skydd mot skada till följd av olycksfall såväl i som utom arbetet enligt grunderna i 1901 års lag om olycksfallsersättning. Fr.o.m. den 1 juli 1918 ersattes 1908 års kungörelse av förordningen (1918:375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall, enligt vilken fiskare genom försäkring i riksförsäkringsanstalten kunde bereda sig skydd i huvudsak enligt grunderna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag. Även till denna försäkring utgick visst statsbidrag, såvitt gällde

olycksfall i arbete. Försäkringsavgifterna skulle tillföras en fond. Förordningen upphörde att gälla med utgången av år 1954. Fiskare var därefter hänvisade till den frivilliga yrkesskadeförsäkringen enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring. Ersättningar enligt författningarna om särskild olycksfallsförsäkring för fiskare har höjts vid olika tillfällen.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 624 119 kr. Tillgångarna exkl. balanserade, periodiserade ränteintäkter var placerade enligt följande.

31 099 kr. på statsverkets checkräkning
79 170 kr. i bank
200 000 kr. i statsobligationer
304 337 kr. i hypoteksobligationer

Fondens inkomster under budgetåret 1981/82 uppgick till 289 331 kr., varav 259 583 kr. avsåg statsmedel och 29 748 kr. räntor. Fondens utgifter uppgick till 411 187 kr., varav 306 244 kr. avsåg utdelning för fondens ändamål, 104 907 kr. kursförlust och 36 kr. förvaltningskostnad.

Fiskarförsäkringsfonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten. Det bör särskilt framhållas att förslaget förutsätter att staten övertar ansvaret för ifrågavarande förpliktelser fullgörande.

6.12 Oljelagringsfonden

Fr.o.m. den 1 juli 1974 utgår en särskild beredskapsavgift för oljeprodukter. Avgiften redovisas i statsbudgeten under en särskild inkomsttitel och inflytande medel överförs till riksgäldskontoret och redovisas över en räntelös fond, kallad Oljelagringsfonden som disponeras av överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF). Fonden, som är räntelös, uppgick den 30 juni 1982 till 1 016 064 537 kr.

Enligt riksdagsbeslut skulle fonden upphöra per den 1 juli 1982. Som skäl härför åberopade chefen för handelsdepartementet att det i dagens statsfinansiella läge var bättre att ordna finansieringen över statsbudgeten (se prop. 1981/82:102 bil. 3 s. 45 del A, FÖU 1981/82:18, rskr 374). Enligt regleringsbrev den 17 juni 1982 gäller följande. På inkomstiteln 1431 Särskild beredskapsavgift för oljeprodukter skall redovisas utgående balans på oljelagringsfonden 1982-06-30, medel som inflyter genom eftersläpning i redovisningen av den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter samt inkomster som inflyter genom utförsäljning av varor som köpts över en i verksamheten upptagen rörlig kredit. För att täcka kostnader för verksamhet som avser budgetåret 1981/82 men som inte betalats under budgetåret och som skulle ha belastat oljelagringsfonden får ÖEF rekvirera medel från inkomstiteln.

Oljelagringsfonden var, trots riksdagens beslut, ännu den 31 oktober 1982 inte avvecklad. Den uppgick då till 1 104 947 650 kr. Under budgetåret 1981/82 tillfördes fonden 1 549 498 838 kr. och utbetalades för fondens ändamål 1 826 291 885 kr. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 739 271 490 kr.

Denna fond omfattas i och för sig av utredningens översyn. Emellertid förbereds, enligt vad utredningen erfarit, inom regeringen en avveckling av ifrågasvarande fond. Utredningen har mot bakgrund härav inte ansett sig böra lägga fram förslag till avveckling av fonden. Utredningen finner dock för sin del att samma motiv föreligger för avveckling av denna fond som i fråga om övriga fonder som omfattas av utredningens avvecklingsförslag.

6.13 Oljeprospekteringsfonden

Fr.o.m. den 1 juli 1978 höjdes den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter (SFS 1978:409) och regeringen hemställde till riksgäldskontoret att de mot höjningen svarande inkomsterna skulle avskiljas och redovisas över en särskild räntelös fond benämnd Oljeprospekteringsfonden, vars medel disponeras av statens industriverk efter regeringens bestämmelser (prop. 1977/78:128, NU 1977/78:70, rskr 343, regeringens beslut den 29 juni 1978). Fr.o.m. den 1 juli 1982 tillförs beredskapslagringsavgiften statsbudgeten.

Fonden, som är räntelös, uppgick den 30 juni 1982 till 164 977 053 kr. Under budgetåret 1981/82 tillfördes fonden 116 629 333 kr. och utdelades för fondens ändamål 82 672 534 kr.

Oljeprospekteringsfonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.14 Oljeersättningsfonden

Fr.o.m. den 1 januari 1981 höjdes den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter (SFS 1980:1083). Regeringen hemställde till riksgäldskontoret att de mot höjningen svarande inkomsterna skulle redovisas över en särskild räntelös fond benämnd Oljeersättningsfonden. Fr.o.m. den 1 juli 1982 tillförs beredskapslagringsavgiften statsbudgeten. Fondmedlen skall, efter beslut av delegationen för uppbyggnad av en oljeersättningsfond, i varje särskilt fall användas för ändamål som anges i förordningen (1980:1085) om statligt stöd för åtgärder att ersätta olja m.m. Utbetalning av fondens medel kan även ske till statens industriverk efter beslut av regeringen.

Fonden, som är räntelös, uppgick den 30 juni 1982 till 440 884 077 kr. Under budgetåret 1981/82 tillfördes fonden 398 430 039 kr. och utdelades för fondens ändamål 84 415 177 kr.

Oljeersättningsfonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.15 Energiforskningsfonden

Utgifter för energiforskning finansieras med medel från en särskild räntelös fond hos riksgäldskontoret. Fonden tillförs inkomster som svarar mot den del av den särskilda beredskapsavgiften på oljeprodukter, som avses finansiera kostnaderna för energiforskning (prop. 1981/82:90, NU 1980/81:60, rskr 381, regeringens beslut den 9 juli 1981). Bestämmelserna i detta hänseende trädde i kraft den 1 juli 1981. Medlen i fonden disponeras av kammarkollegiet.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 149 463 266 kr. Under budgetåret 1981/82 tillfördes fonden 238 463 266 kr. och utdelades för fondens ändamål 89 000 000 kr.

Energiforskningsfonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.16 Fonden för arbetsmiljöförbättringar

Enligt bestämmelserna i 5 § lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift skulle en fond benämnd fonden för arbetsmiljöförbättringar bildas genom att en tilläggsavgift till arbetarskyddsavgiften upptogs tillfälligt. Fonden skulle i huvudsak finansiera vissa räntelättnader i samband med statligt kredit-

stöd för arbetsmiljöförbättringar i mindre och medelstora företag (se prop. 1975:66 s. 23). Fonden skulle byggas upp av en förhöjd arbetarskyddsavgift för ett vart av åren 1976, 1977 (SFS 1975:353) och 1979 (SFS 1978:874).

Med stöd av 5 § andra stycket lagen om arbetarskyddsavgift meddelade regeringen den 24 juli 1975 bl.a. följande bestämmelser.

Fonden för arbetsmiljöförbättringar förvaltas av kammarkollegiet. Medlen skall enligt särskilda bestämmelser användas för att bekosta räntelättnader och täcka vissa andra kostnader i samband med statligt kreditstöd för arbetsmiljöförbättringar. Förvaltningen skall ske utan sammanblandning med andra medel. För förvaltningen gäller vad som föreskrivs om placering av den gemensamma placeringsfonden som kammarkollegiet förvaltar. Högst en fjärdedel av de medel i fonden som inte behövs för utbetalningar från fonden får placeras i aktier eller förlagsbevis som är noterade på Stockholms fondbörs. Kammarkollegiet tillhandahåller på rekvisition av statens industriverk eller av företagareförening (numera utvecklingsfond) i den ordning statens industriverk bestämmer medel för ändamål som anges i 5 § tredje stycket lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift. Närmare anvisningar rörande fondmedlens ianspråktagande meddelas av statens industriverk.

Lagen om arbetarskyddsavgift upphörde den 1 januari 1982 och ersattes av lagen (1981:691) om socialavgifter. Enligt övergångsbestämmelserna gäller dock äldre bestämmelser i fråga om avgifter som belöper på tid före ikraftträdandet.

Regeringen föreskrev den 11 juni 1981 att 2 500 000 kr. ur fonden för arbetsmiljöförbättringar skulle få användas för utveckling av arbetarskyddsstyrelsens ADB-verksamhet (se prop. 1980/81:100 bil. 12, SoU 1980/81:24, rskr 263).

Fondens tillgångar uppgick den 30 juni 1982 till 106 176 499 kr. Tillgångarna var placerade enligt följande.

985 563 kr. på statsverkets checkräkning

11 390 936 kr. i bank
64 000 000 kr. i reverslån (korta)
16 800 000 kr. i in-teckningslån
13 000 000 kr. i reverslån (långa)

Fondens bruttointäkter uppgick budgetåret 1981/82 till 15 236 456 kr., varav 14 598 098 kr. avsåg ränteintäkter. Utdelningen för fondens ändamål uppgick till 9 781 699 kr., varjämte räntekostnader uppgick till 493 159 kr. Fondens redovisade årsresultat uppgick till 2 461 599 kr.

Fonden för arbetsmiljöförbättringar bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.17 Lönegarantifonden

Ett system med statlig lönegaranti vid konkurs trädde i kraft den 1 januari 1971. Garantin innebär att staten svarar för betalning av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som har försatts i konkurs. Den avser sådana löne- och pensionsfordringar som har förmånsrätt i konkursen samt vissa konkursansöknings- och konkurskostnader. I fråga om utbetalat belopp träder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Lönegarantin finansieras med arbetsgivaravgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Avgifterna förs till en fond som förvaltas enligt grunder som regeringen fastställer.

Fonden, som förvaltas av kammarkollegiet, utvisade den 30 juni 1982 ett negativt saldo av 34 590 821 kr. Ställningen var följande.

8 192 761 kr. på statsverkets checkräkning
2 216 418 kr. i bank
45 000 000 kr. i upplåning hos riksgäldskontoret

Under budgetåret 1981/82 uppgick fondens avkastning till 17 007 526 kr. Till fonden fördes lönegarantiavgifter på 602 143 933 kr. Utdelning för fondens ändamål uppgick till 802 426 990 kr. Till fonden är numera knuten en rörlig kredit hos riksgäldskontoret på f.n. högst 200 000 000 kr. Tillsammans med denna kredit fungerar fonden som en buffert mellan, å ena sidan, lönegarantiavgiften och, å andra sidan, den av framför allt konjunkturskäl starkt varierande omfattningen på garantin.

Fonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen skall därvid tillföras statsbudgeten.

6.18 Rundvirkesfonden

Genom beslut den 30 juni 1960 förordnade Kungl. Maj:t att till en nybildad fond, benämnd rundvirkesfonden, skulle överföras vissa närmare angivna prisutjämningsavgifter. Fonden, som har av regeringen fastställda stadgar, står under kammarkollegiets förvaltning. Fondens tillgångar skall, såvida regeringen inte föreskriver annat, vara placerade och förräntas enligt de bestämmelser, som gäller eller kommer att gälla för kammarkollegiets fondförvaltning i allmänhet. Fonden har till ändamål att stödja verksamhet som är till gagn för det enskilda mindre skogsbruket, främst avseende en rationell virkeshantering och virkesvård. Beslut härom fattas av skogsstyrelsen, som sålunda disponerar över fondens närmare användning.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 5 980 005 kr. Tillgångarna var placerade enligt följande.

- 1 846 kr. på statsverkets checkräkning
- 2 046 899 kr. i bank
- 2 179 400 kr. i statsobligationer
- 778 100 kr. i hypoteksobligationer
- 293 760 kr. i kommunlån

680 000 kr. i reverslån (långa).

Fondens avkastning uppgick budgetåret 1981/82 till 475 680 kr. Utdelning för fondens ändamål uppgick därvid till 73 536 kr.

Denna fond innebär en specialdestinering vid sidan av statsbudgeten. Enligt utredningens mening bör även denna fond upplösas och medlen tillföras statsbudgeten.

6.19 Ersättningsmedel från Tjeckoslovakien

Kungl. Maj:t ratificerade för Sveriges del en tidigare av riksdagen godkänd överenskommelse den 22 december 1956 mellan Sverige och Tjeckoslovakien angående reglering av vissa anspråk och fordringar.

Kungl. Maj:t förordnade den 4 oktober 1957 (nr. 6134) att från ett närmare angivet reservationsanslag skulle överföras ett belopp av 4 827 000 kr. till en särskilt för ändamålet upplagd diversemedelstitel, benämnd "Ersättningsmedel från Tjeckoslovakien" för framtida användning enligt det beslut om reglering av vissa anspråk och fordringar mot Tjeckoslovakien, som kunde komma att fattas av Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t tillsatte därefter en nämnd med uppdrag att avge förslag till fördelning av de tjeckoslovakiska ersättningsmedlen och fastställde den 18 december 1959 nämndens förslag till fördelning. Till de intressenter som då anmält anspråk på ersättning utbetalades därefter fastställd ersättning. Utbetalning av ett belopp om 5 791 kr. kunde dock inte ske till en intressent, Aktiebolaget Textum, Handels & Industri.

Fonden, som förvaltas av kammarkollegiet, uppgick den 30 juni 1982 till 5 791 kr. Tillgångarna utgörs av en räntelös fordran på statsverkets checkräkning i riksbanken.

Rätten till beloppet är numera preskriberad (om preskription se SOU 1982:12 s. 109). Fonden fyller därför inte någon självständig funktion i den meningen att någon utfästelse skall uppfyllas med den. Fonden bör därför avvecklas.

6.20 Handels- och sjöfartsfonden

Handels- och sjöfartsfonden leder sitt ursprung till en år 1723 införd avgift som togs ut på alla i svenska hamnar inkommande och utgående varor. Avgiften skulle finansiera utrustandet av konvojer liksom andra åtgärder för att skydda svenska handelsfartyg mot kapare i Medelhavet. För förvaltningen av dessa medel inrättades konvojkommisariatet. Avgiften på utgående varor avskaffades år 1835. Samma år beslöts att konvojavgifter för inkommande varor inte längre skulle beräknas efter särskilda taxor utan erläggas med 10 procent av tullbeloppet. I och med fredsslutet med Marocko år 1845 upphörde konvojkommisariatet och medlen kunde på annat sätt främja handel och sjöfart. År 1857 förordnade Kungl. Maj:t att avgiften till handels- och sjöfartsfonden skulle upphöra som särskild beskattningstitel och innefattas i den tullsats som fastställdes i tulltaxan. Av inflytande tullmedel skulle årligen ett på visst sätt beräknat belopp tillföras fonden. Detta bidrag från tullmedlen upphörde år 1869, och fondens inkomster utgjordes fram till år 1948 främst av räntemedel. Bland övriga medel som har tillförts fonden kan nämnas nettoinkomster av Trollhätte kanalverk fram till år 1917 och behållningen vid avvecklingen år 1927 av handelskammaren i Schweiz.

År 1948 beslöt Kungl. Maj:t att överskottsmedlen från några av handelskommissionens olika clearingkassor, närmare beräknat 5,3 milj. kr., skulle föras över till handels- och sjöfartsfonden. Överskottsmedlen skulle till såväl kapital som ränta användas till åtgärder

som främjar varuutbyte. Denna del av fonden har alltsedan år 1948 bokförts särskilt under benämningen "varuutbytesmedlen". Under åren 1951 - 1955 fördes ytterligare drygt 13 milj. kr. i överskottsmedel av olika slag över till handels- och sjöfartsfonden (varuutbytesmedlen). Däribland utgjorde överskottet från kolclearingkassan 6,5 milj. kr.

Under 1900-talet har en del av fondmedlen placerats i aktier i s.k. Sverigehus utomlands. När sådana aktier sedermera har sålts har köpeskillingen återförts till handels- och sjöfartsfonden t.ex. vid försäljningen av Sverigehuset i New York år 1960. När huvuddelen av aktierna i Sverigehuset i Paris såldes år 1973, tillfördes fonden ca 10 milj. kr. Återstående aktier såldes år 1977 för ca 1,4 milj. kr. Av dessa medel har, tillsammans med donationer från näringslivet, år 1979 bildats en delfond - Svensk-franska språkfonden - för att främja handelsförbindelserna mellan Sverige och Frankrike.

Med hjälp av medel ur handels- och sjöfartsfonden har regeringen under årens lopp haft möjlighet att på skilda sätt genom dels lån, dels bidrag och understöd främja Sveriges handel och sjöfart. Under de senaste två decennierna har främst utrikeshandelsfrämjande åtgärder, däribland handelssekreterarorganisationen, fått ekonomiskt stöd från fonden.

År 1974 beslöt regeringen att fonden (varuutbytesmedlen) i första hand skall användas för inköp av fastigheter till handelssekreterarorganisationen. Sedan år 1974 har bl.a. köpts bostäder åt handelssekreterarna i Chicago, Detroit, New York och Melbourne samt tjänstebostad för direktören för svenska handelskammaren i Madrid. Vidare har kontorslokaler köpts åt handelssekreteraren i Oslo.

Inom handels- och sjöfartsfonden görs f.n. en särredovisning av fondens utsprungsdel dvs. den del som fanns innan överskotten från clearingkassorna tillfördes med början år 1948. Någon utbetalning har inte gjorts under 1970-talet.

Svensk-franska språkfonden utgör enligt regeringsbeslut den 22 februari 1979 en delfond inom handels- och sjöfartsfonden. Fondens avkastning skall användas till stipendier för utbildning i franska språket. I det fall regeringen beslutar att fonden skall upplösas, skall fondens kapital samt ej förbrukad avkastning efter upplösning tillföras handels- och sjöfartsfonden. Den årliga avkastningen, utom viss del som tillförs kapitalet, disponeras av en särskild nämnd.

Samtliga delfonder inom handels- och sjöfartsfonden förvaltas av kammarkollegiet.

Fondens ursprungsdel uppgick den 30 juni 1982 till 770 653 kr. Ställningen för denna del av fonden var följande.

1 439 kr. på statsverkets checkräkning
899 512 kr. i bank
130 298 kr. i interna skulder

Under budgetåret 1981/82 uppgick avkastningen till 112 217 kr. Ur denna del av handels- och sjöfartsfonden skedde ingen utdelning för fondens ändamål.

Varuutbytesmedlen uppgick vid samma tidpunkt till 10 596 353 kr. Denna delfonds ställning var följande.

2 886 599 kr. i bank
1 500 000 kr. i reverslån (korta)
4 800 000 kr. i inteckningslån
2 078 050 kr. i reverslån (långa)
668 296 kr. i skuld till statsverket

Under budgetåret 1981/82 var avkastningen från varu-
utbytesmedlen 1 499 049 kr. Utdelning för denna del-
fonds ändamål uppgick till 1 799 238 kr.

Delfonden Svensk-franska språkfonden uppgick den 30
juni 1982 till 2 187 004 kr., varav 124 815 kr. var
placerade i bank, 2 065 850 kr. i in-teckningslån och
3 661 kr. i skuld till statsverket.

Under budgetåret 1981/82 var språkfondens avkastning
319 505 kr. Utdelning för denna delfonds ändamål
uppgick till 181 699 kr.

Handels- och sjöfartsfondens ålder och den hävd den
vunnit inom handels- och sjöfartskretsar torde möj-
ligen kunna anföras som skäl för att bibehålla den-
samma. Med hänsyn till den principiella linje som
utredningen följt i fråga om förutsättningarna för av-
veckling av statligt förvaltade fonder och då andra
skäl än de nyss anförda inte kan åberopas för bevarande
av fonden, bör även denna avvecklas och tillgångarna
föras till statsbudgeten. Det nu sagda gäller hela
fondförmögenheten utom delfonden Svensk-franska
språkfonden.

I fråga om sistnämnda fond består den till viss del
av donationsmedel. Återstoden utgörs av allmänna
medel. På grund av svårigheter att i fonden särskilja
allmänna medel från donationsmedel torde denna del-
fond inte böra bli föremål för avveckling. Den bör
dock, sedan Handels- och sjöfartsfonden avvecklats,
fortsättningsvis benämnas Svensk-franska språkfonden
och bilda en helt fristående fond.

6.21 Rysslandssvenskarnas understödsfond

För att bistå svenska undersåtar, som tidigare var
bosatta i Ryssland och som på grund av händelser i
samband med ryska revolutionen åsamkats ekonomiska

förluster, framförallt genom nationalisering av deras i Ryssland befintliga egendom, tillsattes en statlig kommitté, som var i verksamhet åren 1920 - 1922. Kommittén sattes att förvalta medel som anvisats för hjälpverksamhet åt nämnda personer. Verksamheten har därefter bedrivits av olika organ och i skilda former. Enligt beslut av 1934 års riksdag avsattes medel till en fond, vars avkastning skulle användas till denna understödsverksamhet.

Budgetåret 1976/77 var fondens avkastning 62 307 kr., varav 34 478 kr. togs i anspråk. Vid budgetårets slut fanns en odisponerad, balanserad avkastning på 221 453 kr. Mot bakgrund härav beslöt regeringen den 3 november 1977 att 200 000 kr. skulle tillföras inkomsttiteln "Övriga diverse inkomster". Vidare beslöts att kapitalet i fonden skulle nedsättas till ett belopp, vars avkastning uppgick till ca 35 000 kr. och att det från fonden avförda kapitalet skulle tillföras inkomsttiteln "Övriga diverse inkomster".

Fonden, som förvaltas av kammarkollegiet, uppgick den 30 juni 1982 till 385 924 kr. Fondens tillgångar var placerade enligt följande.

15 325 kr. på statsverkets checkräkning
10 599 kr. i bank
360 000 kr. i in-teckningslån

Fondens avkastning uppgick budgetåret 1981/82 till 36 422 kr. Under samma tidsperiod utbetalades 73 400 kr. för fondens ändamål.

Rysslandssvenskarnas understödsfond bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.22 Trädgårdsnäringens bensinskattfond

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 31 maj 1957 ställdes ett belopp av 420 000 kr. till statskontorets förfogande för att avsättas till en särskild fond, benämnd Trädgårdsnäringens bensinskattfond. Fonden skulle förvaltas av statskontoret i enlighet med de grunder, vilka tillämpades i fråga om liknande fonder under statskontorets förvaltning. Kungl. Maj:t förordnade jämväl att anslagsmedel om 297 000 kr. skulle tillföras fonden. Medlen skulle ställas till förfogande för lantbruksstyrelsen, som hade rätt att - med beaktande av vad som anförts i jordbruksutskottets utlåtande 1957:1 p. 205 och memorial 1958:21 - disponera medlen jämte i fonden befintliga medel för ändamål som riksdagen godkänt. Kungl. Maj:t förklarade att statskontoret ålagts att efter rekvisition utbetala av lantbruksstyrelsen medgivna bidrag ur fonden. Kungl. Maj:t meddelade den 28 maj 1959 beslut avseende anslagsmedel om 300 000 kr.

Fonden, som numera förvaltas av kammarkollegiet, uppgick den 30 juni 1982 till 599 802 kr. Fondens tillgångar var placerade enligt följande.

460 kr. på statsverkets checkräkning
124 942 kr. i bank
200 000 kr. i industriobligationer
104 400 kr. i kommunlån
170 000 kr. i reverslån (långa)

Fondens avkastning uppgick budgetåret 1981/82 till 79 390 kr. Under samma period utbetalades 192 552 kr. för fondens ändamål.

Fonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.23 Medel för pensioner m.m. ur den svensk-tyska tvångsclearingen

I prop. 1956:172 föreslogs bl.a. att riksdagen måtte godkänna en i Bonn den 22 mars 1956 undertecknad överenskommelse rörande tyska tillgångar i Sverige. Det uppnådda förhandlingsresultatet innebar att ett tidigare inlett likvidationsförfarande förklarades avslutat.

I den av riksdagen godkända överenskommelsen (se prop. 1956:172) angavs riktlinjerna för behandlingen av pensioner och livräntor i den svensk-tyska tvångs-clearingen. Överenskommelsen innebar bl.a. att det skulle åligga statskontoret att utbetala ifrågavarande pensioner och livräntor ur de medel, som en särskilt tillsatt likvidationsnämnd för ändamålet ställde till statskontorets förfogande. I propositionen angav departementschefen att likvidationsnämnden skulle upphöra.

Kungl. Maj:t föreskrev den 7 juni 1956 att likvidationsnämnden skulle av de av nämnden förvaltade medlen till statskontoret för ändamålet överlämna ett så stort kapitalbelopp att detta jämte ränta - efter de då gällande av Kungl. Maj:t stadfästa grunderna för de svenska livförsäkringsbolagen - uppgick till det belopp, som enligt försäkringsmässiga grunder erfordrades för utbetalningarna. De sålunda överlämnade medlen skulle förvaltas av statskontoret under en särskild diversemedelstitel, benämnd "Medel för pensioner m.m. ur den svensk-tyska tvångsclearingen". Dessa medel skulle göras räntebärande i enlighet med de allmänna grunder vilka gällde för placering av medel, tillhörande fonder under statskontorets förvaltning.

Fonden, som numera förvaltas av kammarkollegiet, uppgick den 30 juni 1982 till 693 129 kr. Ställningen

för fonden var följande.

527 536 kr. i bank

170 000 kr. i reverslån (långa)

4 407 kr. i skuld till statsverket

Under budgetåret 1981/82 uppgick avkastningen till 82 696 kr. Utdelning för fondens ändamål uppgick därvid till 34 108 kr.

Enligt utredningens mening bör fonden upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.24 Kungl. Dramatiska teaterns reservfond

Tillgångarna i denna fond utgjordes ursprungligen av överskottsmedel i ett penninglotteri, vartill Aktiebolaget Dramatiska teaterbyggnadskonsortiet erhöll tillstånd. Genom beslut den 18 februari 1910 förordnade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande överskott - efter vissa avdrag - skulle överlämnas till statskontoret samt att av dessa medel skulle bildas en reservfond, omnämnd i 5 § i ett mellan Kungl. Maj:t och Kungl. Dramatiska teaterns aktiebolag den 14 december 1907 upprättat kontrakt. Avkastningen av fonden skulle uppbäras av bolaget. I övrigt fick fonden anlitas för bestridande av bolagets utgifter endast under vissa förutsättningar och endast efter beslut av Kungl. Maj:t. Vad bolaget fått använda skulle, så snart teaterverksamheten lämnade överskott, återbäras till fonden. Reservfonden har sålunda tillkommit i samband med teaterbyggnadens tillkomst. Fonden förvaltas numera av kammarkollegiet.

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1974:28, KrU 1974:15, rskr 248) har verksamheten vid Dramatiska teatern förts över till ett statsägt aktiebolag, Nya Kungl. Dramatiska teaterns AB. Bolaget har ett aktiekapital om 50 000 kr. Aktierna redovisas bland statens aktier.

Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 633 485 kr. Tillgångarna var placerade enligt följande.

19 kr. på statsverkets checkräkning

604 666 kr. i bank

28 800 kr. i kommunlån

Avkastningen uppgick budgetåret 1981/82 till 77 411 kr. Under denna period skedde ingen utdelning för fondens ändamål.

Fonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.25 Kungl. teaterns (Operans) reservfond

I samband med uppförande av en teaterbyggnad i Stockholm förband sig det konsortium, som bildades härför, att för grundande av en reservfond och till understödjande av den framtida verksamheten på vissa villkor ställa till Kungl. Maj:ts disposition det kontanta överskott, som kunde uppstå av de medel som ställdes till konsortiets förfogande. Om teaterverksamheten i den ifrågavarande byggnaden upphörde, skulle reservfonden - Kungl. teaterns reservfond - överlämnas till Stockholms stadsfullmäktige för att användas till kulturella ändamål, som Kungl. Maj:t kunde godta. Vidare skulle, i händelse teaterverksamheten kom att upphöra eller det ordinarie anslaget till Operan inte vidare blev beviljat av riksdagen, av statsverket till Stockholms stad återgäldas det av staden till byggnadsarbetet anvisade bidraget om 600 000 kr. Genom kungl. brev den 17 juni och den 23 september 1898 förordnade Kungl. Maj:t, att den sålunda bildade reservfonden skulle överlämnas till statskontorets förvaltning. Avsikten med ifrågavarande fond torde ha varit att, om intäkterna från teaterverksamheten inte förslog, skapa garantier för att densamma trots detta skulle kunna fortsätta. Ifråga-

varande fond, som är av samma karaktär som Kungl. Dramatiska teaterns reservfond, har i likhet med denna inte varit av sådan storlek, att avkastningen från densamma varit tillräcklig att jämte inkomsterna från teaterverksamheten bestrida de med verksamheten förknippade utgifterna. Årliga statliga bidrag har därför lämnats till teaterns verksamhet.

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1974:28, KrU 1974:15, rskr 248) har verksamheten vid Operan förts över till ett statsägt aktiebolag, Nya Kungl. Teaterns AB. Bolaget har ett aktiekapital om 50 000 kr. Aktierna redovisas bland statens aktier.

Kungl. teaterns (Operans) reservfond, som numera förvaltas av kammarkollegiet, uppgick den 30 juni 1982 till 3 598 239 kr. Ställningen för fonden var följande.

763 794 kr. i bank
8 500 kr. i utländska obligationer
480 700 kr. i statsobligationer
2 345 500 kr. i lån till Operan
255 kr. i skuld till statsverket

Avkastningen på fonden uppgick budgetåret 1981/82 till 124 401 kr., varav 113 003 kr. utdelades för fondens ändamål.

Fonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring. Medlen bör därvid tillföras statsbudgeten.

6.26 Jaktvårdsfonden

År 1938, i samband med antagandet av lagen (1938:274) om rätt till jakt, infördes en skyldighet att erlagga jaktvårdsavgift. Skyldigheten åvilade alla som ville utöva jakt på annan mark än den han ägde. Från skyldigheten var undantagna bl.a. jordbruksarrendatorer, boställshavare m.fl. Jaktvårdsavgift skulle erläggas

för helt jaktår (1 juli - 30 juni) eller del därav och utgick med olika belopp för jakt inom kommuner, vissa län eller för jakt inom hela landet.

Från år 1951 infördes en skyldighet att erlægga jaktvårdsavgift för alla som jagar oavsett om de utövade jakten på egen mark eller om de utnyttjade annat jaktområde.

År 1960 förenklades uppbörden av jaktvårdsavgiften ytterligare genom att en enda för hela riket gemensam jaktvårdsavgift infördes.

F.n. återfinns bestämmelserna om jaktvårdsavgift i lagen (1938:274) om rätt till jakt (jaktlagen) och i jaktstadgan (1938:279). Av 26 § jaktlagen framgår att den som vill utöva jakt är pliktig att erlægga jaktvårdsavgift. Av bestämmelsen framgår vidare vilka som är befriade från att erlægga sådan avgift. Av 26 § 3 mom. jaktlagen framgår vidare att av de influtna jaktvårdsavgifterna skall bildas en fond som bl.a. skall användas för att främja jaktvården i riket m.m. 43 - 44 a §§ i jaktstadgan innehåller närmare bestämmelser om jaktvårdsfonden och dess förvaltning samt bestämmelser om jaktvårdsavgiftens storlek och dess uppbörd m.m.

Alltsedan jaktvårdsavgiftens tillkomst har de influtna medlen använts till att finansiera jakt- och viltvårdsarbetet i landet. Jaktvårdsavgiften är f.n. 95 kr. Influtna medel till jaktvårdsfonden kan för budgetåret 1982/83 beräknas uppgå till omkring 28 milj. kr. Tillsammans med tidigare års balanserade medel uppgår behållningen till drygt 30 milj. kr. Svenska jägareförbundet som anförtrotts ledningen av jakt- och viltvårdsarbetet i landet (prop. 1951:139, 3LU 1951:14, rskr 327) erhåller årligen, genom beslut av regeringen, medel ur jaktvårdsfonden.

För budgetåret 1982/83 har Svenska jägareförbundet erhållit drygt 20 milj. kr. ur fonden till förbundets och dess länsjäktvårdsföreningars arbete i landet. Även några andra ideella organisationer erhåller årligen smärre belopp ur fonden till sin verksamhet. Detta gäller Jägarnas riksförbund - Landsbygdens jägare och Svenska naturskyddsföreningen. Ur fonden utgår dessutom medel till naturvårdsverket för viss viltforskning (1982/83 2,7 milj. kr.), medel till finansiering av en personlig professurtjänst i viltpatologi vid Sveriges veterinärmedicinska anstalt samt medel för förvaltningen av det s.k. kronhjortsreservatet i Skåne. Genom beslut 1981 har regeringen vidare ställt till Svenska jägareförbundets förfogande 6,0 milj. kr. ur fonden under en treårsperiod för nybyggnad av Öster-Malma jaktvårdsgård- och skola. Regeringen disponerar också jaktvårdsfonden för ersättningsfall enligt 17 § förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador m.m.

I skrivelse den 28 mars 1979 till regeringen hemställde Svenska jägareförbundet bl.a. om att möjligheterna till att medlen ur jaktvårdsfonden och älgskaderegleringsfonden (numera viltskaderegleringsfonden) görs räntebärande närmare utreds. Regeringen har den 10 juli 1980 beslutat överlämna ärendet till utredningen.

Fondens tillgångar, som består av en räntelös fordran på statsverkets checkräkning i riksbanken, uppgick den 30 juni 1982 till 15 911 571 kr. Fonden förvaltas numera av kammarkollegiet.

Under budgetåret 1981/82 uppgick utdelning för fondens ändamål till 25 812 283 kr., varav 21 100 785 kr. till Svenska jägareförbundet och 240 000 kr. till Jägarnas riksförbund - Landsbygdens jägare. Fondens intäkter uppgick under samma period till 34 846 491 kr., varav 34 186 983 kr. avsåg jaktvårdsavgifter och 659 508 kr. uppbörds- och bötesmedel.

Utredningen har övervägt, om jaktvårdsfonden lämpligen bör avvecklas eller om den - på sätt utredningen funnit beträffande viltskaderegleringsfonden - t.v. bör vara kvar. Motsvarande skäl som anförts vid behandlingen av fonden för allmän sjukförsäkring föreligger dock enligt utredningens mening. Jaktvårdsfonden bör därför upplösas och medlen tillföras statsbudgeten.

6.27 Enskilda järnvägars pensionsfond

Den tidigare vid enskilda järnvägar anställda personalen hade varit pensionsförsäkrad i pensionskassor som bildats för ändamålet. I samband med statens övertagande av enskild järnväg har den vid järnvägen anställda personalen i regel fått övergå i statens järnvägars tjänst. De anställda, som övergått i statens järnvägars tjänst men varit delägare i enskild pensionskassa, har i regel fått kvarstå vid den pensionsrätt de innehåft som delägare i den enskilda kassan. Denna pensionsordning utgjorde ett provisorium. I den av riksdagen godkända propositionen 1945:183 (se BaU 1945:33, rskr 281) föreslogs att staten skulle överta pensionsförpliktelserna mot att kassans tillgångar överläts till staten.

Fonden, som förvaltas av statens järnvägar, uppgick den 30 juni 1982 till 6 852 777 kr. Medlen är placerade som lån till statens järnvägar, som gottgör fonden ränta med 3,5 procent på lånesumman.

Under budgetåret 1981/82 uppgick utdelning för fondens ändamål till 1 074 915 kr. Fondens intäkter uppgick under samma period till 265 584 kr.

Fonden bör upplösas av skäl som anförts beträffande fonden för allmän sjukförsäkring och medlen tillföras statsbudgeten.

7 STATLIGT FÖRVALTADE FONDER SOM INTE FÖRESLÅS
 AVECKLADE OCH ÖVERFÖRDA TILL STATSBUDETEN

Utöver de fonder som i det föregående föreslagits avvecklade och i fråga om vilkas tillgångar utredningen funnit att de bör tillföras statsbudgeten återstår ett antal fonder som faller under utredningens översyn. Dessa fonder framgår av följande sammanställning.

<p>Statlig fondförvaltning</p> <p>1 700 milj. kr.</p> <p>Donationsfonder Kyrkofonden Allmänna arvsfonden m.fl. fonder Nedsatta medel</p>	<p>Egenförvaltande stiftelser m.m. med statliga placeringsregler</p> <p>1 700 milj. kr.</p> <p>Stiftelser Penningfideikommiss Akademier</p>	<p>Fonder förvaltade av kyrkliga organ</p> <p>340 milj. kr.</p> <p>Prästlönefonder Domkyrkas fastighetsfond Församlingskyrkas fastighetsfond</p>
--	---	--

Statlig fondförvaltning får anses omfatta fonder, beträffande vilka statligt organ har hand om förvaltningsuppgifter som placering, redovisning och förvaring av fondens medel eller beslutar om hur medlen skall användas inom ramen för ändamålsbestämmelserna. Däremot torde enligt allmänt språkbruk med fondförvaltning inte avses den tillsyn som statligt organ kan ha över förvaltning av fonder.

Utredningens i det föregående framförda förslag att avveckla statligt förvaltade fonder omfattar inte alla fonder som är föremål för statlig förvaltning. Skälen härför är flera och framgår redan av vad som anförs i samband med den följande presentationen av fonderna. Dessa indelas i fyra grupper, vilka framgår av det följande. Fond, som hänförts till någon av dessa grupper, är sålunda inte föremål för förslag om avveckling och samtidigt överförande av fondmedlen till statsbudgeten. Däremot har utredningen i fråga om några av dessa fonder funnit att vissa rationaliseringsbefrämjande åtgärder bör vidtas och har då föreslagit därav föranledda ändringar. Ändringsförslagen förs fram i anslutning till behandlingen av varje särskild fond.

I Fonder som utgör ett led i statlig affärsverksamhet

De fonder som avses är affärsverkens överskottsmedel, exportkreditfonden, exportkreditnämndens pensionsfond, postverkets konsolideringsfond, rundradiorörelsens fond, statens jordbruksnämnds och Svenska Varv AB:s konton i riksgäldskontoret. Samtliga dessa fondmedel utgör likviditetsreserver för viss affärsverksamhet och torde därför inte omfattas av utredningsuppdraget.

II Fonder vars självständighet markerats med egen styrelse

Sådana fonder är allmänningsfonderna, arbetsskyddsfonden, fonden för industriellt samarbete med u-länder, fonden för industriellt utvecklingsarbete, fonden för svenskt-norskt samarbete, kulturfonden för Sverige och Finland, provinsialläkarfonden, samefonden, skogsbruksfonderna, Storsjöns virkesutdrivningsfond, Sveriges bildkonstnärsfond och Sveriges författarfond. Utredningen avser att i ett senare betänkande behandla placeringsregler

för sådana fonder som antingen förvaltas av statliga organ eller, utan att detta är fallet, för vilka gäller placeringsföreskrifter som staten fastställt.

III Fonder och medel som tillhör annat rätts- subjekt än staten

De medel som avses är, förutom donationsfonder (närmare uppgifter härom framgår av utredningens betänkande SOU 1982:12), djurgårdsfonden, köpe-skillning för fastigheten Lejonet nr 1 och medel som enligt skilda författningar nedsatts hos fiskeristyrelsen, kammarkollegiet, lantmäteri-verket, länsstyrelserna och polisstyrelserna. Utredningen avser att i ett senare betänkande be-handla förvaltningen av samtliga nu nämnda medel.

IV Fonder och andra medel, i fråga om vilka gäller särskilda förhållanden

De fonder som avses är allmänna arvsfonden, all-männa arvsfondens livräntefond, fonden för ut-rikesdepartementets arvssektion, handelsflottans pensionsanstalts placeringsfond, kyrkofonden, Göteborgs stifts biskopshuskassa, reparations-fonden vid biskopshuset i Härnösand, postverkets understöds-kassa och viltskaderegleringsfonden. Utredningen ämnar i ett senare betänkande också behandla förvaltningen av samtliga nu nämnda medel.

Utredningen kommer nu att närmare behandla envar av de i det föregående nämnda fonder som inte föreslås avvecklade.

- I a) Affärsverkens och myndigheters överskottsmedel.
Riksdagen har fattat principbeslut om att affärs-
verken, utom postverket, skall beredas möjlighet

att placera medel räntebärande i riksgäldskontoret (prop. 1976/77:130 s. 50 och prop. 1977/78:100 bil. 2 s. 26-27, FiU 1977/78:15, rskr 142). De verk, som önskade utnyttja möjligheten att placera medel på detta sätt, skulle göra framställning till regeringen om detta. I skrivelse den 20 juli 1978 har regeringen hemställt till fullmäktige i riksgäldskontoret att, efter särskilda beslut av regeringen, tillhandahålla konton för placering av överskott av likvida medel vid affärsverk och myndigheter. För sålunda placerade medel skall gottgöras ränta på de villkor varom riksgäldskontoret beslutar. Bakgrunden till denna möjlighet att placera räntebärande är följande. I prop. 1977/78:100 bil. 2 s. 50 uttalade departementschefen bl.a. följande.

Enligt min mening bör affärsverkens tillfälliga överskott på likvida medel placeras på ett sätt som är godtagbart från statsmakternas synpunkt och samtidigt tillgodoser verkens placeringsbehov. Övervägande skäl talar därför för att verken, med undantag för postverket, för vilket särskilda regler gäller, efter beslut av regeringen bör kunna medges rätt att placera sådana medel räntebärande hos riksgäldskontoret. Denna möjlighet bör kunna utnyttjas även för myndigheter med likartad verksamhet, främst uppdragsverksamhet. Möjligheten att placera medel på räntebärande räkning måste dock begränsas i vissa avseenden. Det bör givetvis inte vara möjligt för myndigheterna att lyfta anslag för placering på räntebärande räkning. Anslag bör inte - om inte särskilda skäl föreligger - få disponeras förrän verkställd utgift eller överenskommet förskott betalas, alltså enligt nu gällande kontantprincip. Inte heller bör inleverans av överskott få skjutas upp i syfte att under tiden placera medlen på räntebärande räkning. Affärsverkens och myndigheternas i riksgäldskontoret placerade överskottslikvid uppgick den 30 juni 1982 till 983 761 240 kr. resp. 133 694 055 kr.

- b) Exportkreditfonden och exportkreditnämndens pensionsfond. Exportkreditnämndens i riksgäldskontoret inlånade medel är numera fördelade på två konton, nämligen på de rubricerade båda

fonderna. Medlen på kontot exportkreditnämndens pensionsfond utgör det kapitaliserade värdet av exportkreditnämndens pensionsförpliktelser och skall överföras till staten, om nämnden upphör med sin verksamhet. Bakgrunden till det andra kontot är att söka i exportkreditnämndens huvudsakliga uppgift att lämna exportkreditgarantier. För garantierna utgår premier. En sammanfattande redogörelse för exportkreditnämndens verksamhet i fråga om exportkreditgarantier återfinns i prop. 1973:195 angående ökning av garantin för exportkredit m.m. Enligt vad departementschefen uttalade i nämnda proposition bör för beviljad exportkreditgaranti erläggas en lämpligt avvägd premie.

Vid dess beräkning bör hänsyn tagas till olika inverkan omständigheter som kredittidens längd, det exportland varom fråga är, andra förefintliga riskmoment och varans art, liksom ock därtill att premien jämväl bör innefatta bidrag till täckande av nämndens administrationskostnader.

Premier för beviljad exportkreditgaranti skulle överföras till en fond, förvaltd av riksgäldskontoret (se prop. 1973:195 s. 17, kungl. brev den 26 juni 1933 och den 22 februari 1974).

Kontot exportkreditfonden utgör sålunda en reserv för framtida skaderegleringar och är uppbyggt av exportkreditnämndens rörelseöverskott. Avsikten med fondbildningen var ursprungligen att den år 1933 tillskapade exportkreditnämnden skulle bli en statlig verksamhet av tillfällig natur (se SOU 1952:45 s. 187).

Exportkreditfonden och exportkreditnämndens pensionsfond uppgick den 30 juni 1982 till 49 878 421 kr. resp. 4 743 600 kr.

- c) Postverkets konsolideringsfond. Enligt riksdagens beslut (prop. 1975/76:100 bil. 1, FiU 1975/76:20, rskr 173) har inrättats en konsolideringsfond för postverket. Ändamålet med fonden är att bereda möjlighet för postverket att då årets slutresultat överstiger gällande förräntningskrav, efter särskild prövning av regeringen avsätta skillnaden till en särskild fond. Fonderade medel kan sedan, efter prövning av regeringen, utnyttjas i syfte att bättre än hittills tidsmässigt anpassa taxeåtgärder till försättningsarna på marknaden. Fondmedlen skall vara insatta på särskilt konto i riksgäldskontot och postverket tillgodogöras ränta på insatta medel (regeringens skrivelse den 22 april 1976). Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 614 106 772 kr.

Konsolideringsfonden för postverket skall ses som en möjlighet för detta affärsverk att i verksamheten bevara en del av sitt överskott i konsolideringssyfte på motsvarande sätt som sker i privata affärsföretag. Bl.a. skapas därigenom viss flexibilitet i fråga om behovet av taxehöjningar. Det innebär att marknadsförhållanden kan bättre beaktas och att alltför täta portoförändringar kan undvikas. Verket får med andra ord möjlighet att driva en prispolitik som är av liknande slag som andra stora företags. Därmed elimineras en del av de nackdelar som kan vara förknippade med att driva affärsverksamhet i den statliga verksformen.

- d) Rundradiorörelsens fond. Enligt 1966 års riksdagsbeslut (prop. 1966:136, SU 1966:163, rskr 388) har hos televerket fonderats den del av de årliga avgifterna för radiomottagarinnehav, som inte behövs för årets drift av och investeringar för rundradiorörelsen. Televerket har rätt att ut-

nyttja de sålunda fonderade medlen (rundradiorörelsens fond) som likviditetsreserv. Enligt beslut av 1976/77 års riksdag (prop. 1976/77:100, KrU 1976/77:30, rskr 118) skulle rundradiorörelsens fond inte längre förvaltas av televerket utan föras över till riksgäldskontoret och redovisas på riksgäldsfonden. Överföringen av fondens medel skedde successivt under budgetåret 1977/78. Ränte- och uppsägningsvillkor fastställs av riksgäldskontoret för ett budgetår i taget efter samråd med televerket och Sveriges Radio. Fondmedlen disponeras av televerket. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 171 918 660 kr.

- e) Statens jordbruksnämnds utjämningskassa. I den av riksdagen bifallna prop. 1980/81:190 förordnades vissa riktlinjer för råvarukostnadsutjämning till viss industri (JoU 1980/81:36, rskr 419). Regeringen bemyndigade jordbruksnämnden att fr.o.m. den 1 juli 1981 inrätta en för hela råvarukostnadsutjämnings gemensam utjämningskassa. Till kassan skulle föras de avgifter som nämnden enligt förordningen (1981:639) om utjämning av industrins kostnader för jordbruksråvaror hade bemyndigats att ta ut. Vidare skulle till kassan föras ett belopp av de medel som tillerkänns jordbruket inom ramen för jordbruksprisregleringen. Slutligen skulle kassan tillföras vissa anslagsmedel på jordbrukets område.

Regeringen uppdrog åt jordbruksnämnden att i enlighet med de i propositionen 1980/81:190 angivna riktlinjerna lämna förslag i fråga om jordbrukets bidrag. Från utjämningskassan skulle betalas ut de utjämningsbidrag och exportbidrag som nämnden enligt förordningen (1981:639) om utjämning av industrins kostnader för jordbruksråvaror hade bemyndigats att fastställa. Regeringen bemyndi-

gade jordbruksnämnden att för budgetåret 1981/82 disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret för att likviditetsmässigt täcka tillfälliga underskott i utjämningskassan. Utjämningskassans inkomster och utgifter skulle, sett på sikt balansera. Underskott skulle månadsvis regleras gentemot riksgäldskontoret genom utnyttjande av den rörliga krediten. Eventuellt överskott i utjämningskassan skulle likaledes regleras månadsvis genom insättning på räntebärande räkning i riksgäldskontoret. Det kassamässiga överskottet avseende Statens jordbruksnämnds utjämningskassa uppgick den 30 juni 1982 till 7 981 599 kr.

- f) Svenska Varv AB konto. Genom skilda beslut har regeringen ställt anslag till förfogande för täckande av förluster m.m. avseende den statliga varvskoncernen. Regeringen uppdrog den 5 juli 1979 åt kammarkollegiet att från särskilda anslag utbetala de på anslagen återstående beloppen, nämligen sammanlagt 2 635 000 000 kr. till Svenska Varv AB. Vidare uppdrog regeringen åt kammarkollegiet att utbetala 130 161 700 kr. i enlighet med ansökningar från bolaget i början av år 1979. Bolaget skulle sätta in de utbetalda medlen på räntebärande konto i riksgäldskontoret. Såsom villkor för utbetalningen gällde följande. Svenska Varv AB fick tidigast den 12 juli 1979 lyfta 455 000 000 kr. Återstående medel fick lyftas efter beslut av regeringen i varje enskilt fall. Svenska Varv AB hade den 30 juni 1982 1 918 795 954 kr. innestående på räkning i riksgäldskontoret.

II a) Allmänningsskogar. Länsstyrelsen i Norrbottens län förvaltar s.k. allmänningsskogar enligt lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna samt de särskilda reglementen för allmänningsskogarna som fastställt av Kungl. Maj:t. Bakgrunden till fonderna är följande.

Framför allt under 1800-talet genomfördes en gränsläggning mellan enskildas fastigheter och kronomark. I bl.a. Norrbottens län gällde därvid särskilda regler. Sålunda skulle den del av skogsmarken som inte behövdes för husbehovsskog utläggas som allmänning. De äldsta allmänningsskogarna i Norrbottens län bildades under slutet av 1800-talet, närmare bestämt under tiden 1875 - 1900. Vid tillkomsten av allmänningsskogarna föreskrev Kungl. Maj:t som regel, att av medel, som inflöt från skogarna på grund av därå upplåten avverkningsrätt m.m., skulle bildas särskilda skogsmedelsfonder. Som regel gäller att allmänningsskogarna som samfällid egendom tillhör ägarna av de fastigheter, för vilka skogarna vid gränsläggningen blivit avsatta, eller med vilka är förenad rätt till delaktighet i skogen. Allmänningsskogarnas ägare och fondernas ägare är desamma. Ägarna har del i fonderna efter samma grunder som de har del i skogarna.

Fondernas avkastning används för bl.a. kostnader för skogens behöriga vård och förvaltning och på allmänningen belöpande skatter m.m. Återstoden av avkastningen kan sedan fonderas eller utdelas. Utöver bidrag till olika ändamål som är direkt knutna till jordbruket kan sådan utdelning ske i form av stipendier till elever vid statliga lantbruks- och lantbruksskolor m.m. Som exempel på anslag till vissa allmänna ändamål kan nämnas bidrag till enskilda utfartsvägar

och bidrag till olika fiskodlingsanstalter för fiskodlingens främjande m.m.

Vården och förvaltningen av allmänningssskogarna och de därifrån härflytande fonderna regleras genom lagen (1952:167) om allmänningssskog i Norrland och Dalarna. Allmänningssskogarna skall förvaltas av särskilda av delägarna utsedda allmänningssstyrelser. Allmänningssstyrelsen utövar delägarnas beslutanderätt i alla frågor, där inte denna genom lag eller reglemente förbehållits delägarna eller länsstyrelsen. Delägarnas beslutanderätt utövas på allmänningssstämma. I resp. reglemente, som skall fastställas av regeringen, lämnas föreskrifter om allmänningssstyrelsen, dess sammansättning och åligganden.

Fonderna uppgick den 30 juni 1982 till följande belopp.

Arvidsjaur's allmänningssfond	1 500 000 kr.
Gällivare "	1 530 541 kr.
Jukkasjärvi "	2 865 039 kr.
Jokkmokks "	2 146 801 kr.
Pajala, Junosuando och Tärendö allmänningssfond	1 500 000 kr.
Arjeplogs "	1 111 776 kr.
Arjeplogs nybygges allmänningss- fond	100 000 kr.

Länsstyrelsens befattning med allmänningssfonderna innefattar direkta förvaltningsuppgifter som placering och redovisning av fondmedlen. Enligt bestämmelserna i resp. reglemente har länsstyrelsen jämväl att utöva viss tillsyn över allmänningssstyrelsernas verksamhet. Rent allmänt kan ifrågasättas det ändamålsenliga i att förena förvaltnings- och tillsynsuppgifterna hos ett och samma organ. Liknande synpunkter

har anförts beträffande de s.k. landshövdingestiftelserna (se JO 1975/76 s. 288). Utredningen föreslår med hänsyn härtill att förvaltningen av allmänningsfonderna bör överlämnas till resp. allmänningsstyrelse, som har den bästa överblicken över fondens verksamhet. Den nuvarande förvaltningsformen synes innebära en ur statens synvinkel onödig omgång i redovisningshänseende. De allmänna intressen som kan bedömas vara förknippade med resp. fonds verksamhet kan i stället tillgodoses genom att staten utser styrelseledamot eller på annat sätt utövar viss kontroll av verksamheten.

Förslaget att allmänningsstyrelserna bör omhändera förvaltningen av allmänningsfonderna förutsätter enligt de av Kungl. Maj:t fastställda fondreglementena initiativ av länsstyrelsen eller delägarna eller minoritet av delägare. Delägare skall höras över ändringsförslag som väckts av länsstyrelsen. Väcks förslag av delägarna eller minoritet av delägare, skall länsstyrelsen avge eget yttrande. Förslag skall överlämnas till regeringen för prövning och fastställelse.

- b) Arbetarskyddsfonden. Fondens uppgift är att genom bidrag till forskning och utvecklingsarbete, utbildning och information söka förbättra arbetsmiljön i vid mening. Fondens verksamhetsområden - och ekonomiska resurser - har i flera omgångar vidgats efter riksdagsbeslut sedan starten 1972.

Bidrag till forskning och utveckling skall avse främst sådan forskning, vars resultat kan väntas få praktisk användning inom arbetslivet, och sådant utvecklingsarbete, som behövs för att nya tekniska lösningar skall komma i praktisk till-

lämpning. Bidrag till forskning får lämnas även för att främja kontakt med internationell forskning. Bidrag till utbildning inom arbetsmiljöns område skall avse utbildning av skyddsombud, arbetsledare, tekniska planerare och andra som är med om att forma arbetsmiljön samt kompletterande utbildning av personal inom företagshälsovården och arbetarskyddet i övrigt. Bidrag till utbildning beträffande medbestämmande i arbetslivet och andra arbetslivsfrågor skall avse utbildning i syfte att sprida kunskap om nya regler på arbetsmarknaden och sådana förhållanden i övrigt som är av betydelse för att utveckla arbetstagarnas medbestämmanderätt. Bidrag till information skall avse främst brett upplagd information riktad till stora persongrupper inom arbetslivet.

Från arbetarskyddsfonden ställs medel till arbetarskyddsstyrelsens förfogande för bidrag till kostnader dels för utbildning av personal inom företagshälsovården, dels för särskilda projekt och undersökningar inom arbetarskyddsområdet som arbetarskyddsstyrelsen finner skäl låta utföra. Fonden har en styrelse, som utses av regeringen efter förslag av parterna på arbetsmarknaden. Enligt 15 § förordningen (1971:803) med instruktion för styrelsen för arbetarskyddsfonden skall fondens tillgångar vara placerade på räntebärande räkning i bank. Fondens tillgångar uppgick den 30 juni 1982 till 519 114 000 kr.

Med hänsyn till de strävanden som numera förekommer att underlätta statlig fondförvaltning skulle det kunna ifrågasättas om inte fondens medel borde placeras i riksgäldskontoret. Utredningen har emellertid inte ansett sig böra lägga fram förslag i denna fråga.

c) Fonden för industriellt samarbete med u-länder.
Fonden för industriellt samarbete med u-länder är en självständig statlig stiftelse, vars medel består av en grundfond som regeringen anvisat till stiftelsen. Medlen skall - i den mån de inte behövs för bestridande av löpande utgifter - vara placerade på räntebärande räkning i riksgäldskontoret (prop. 1977/78:135, UU 1978/79:1, rskr 9, regeringens beslut den 2 november 1978). Fondens huvuduppgift skall vara att främja tillkomst och utveckling av tillverkande företag i u-länderna i enlighet med dessa länders planer och prioriteringar. Fonden kan därvid finansiellt medverka i samägda företag s.k. joint ventures, tillsammans med u-landspartner och svenskt företag. Fonden kan ställa kapital till förfogande i form av aktier och långfristiga lån och ställa garantier för upplåning som görs av ett eller flera av de samverkande företagen. Fonden arbetar utan vinstsyfte. Fonden har möjlighet att mot statsgaranti själv låna upp ett kapital motsvarande högst tre gånger den vid varje tillfälle gällande grundfonden. Fondens placering i riksgäldskontoret uppgick den 30 juni 1982 till 80 525 477 kr. Fondens uppgift att för statens räkning genom långivning bedriva industriellt samarbete med u-länder får anses innefatta myndighetsutövning.

d) Fonden för industriellt utvecklingsarbete.
I prop. 1978/79:123 föreslogs att en fond för industriellt utvecklingsarbete skulle inrättas. Fonden, som skulle kunna ge lån till större utvecklingsprojekt, föreslogs få ett startkapital på 300 milj. kr. Riksdagen godkände att fonden fick inrättas (NU 1978/79:59, rskr 415). Fonden för industriellt utvecklingsarbete inrättades den 1 juli 1979. Genom regleringsbrev den 21 juni 1979 har medel ställts till fondens förfo-

gande att utbetalas av kammarkollegiet efter rekvisition från fonden, som får disponera dem för stöd enligt förordningen (1979:630) om statligt kreditstöd genom Fonden för industriellt utvecklingsarbete och för fondens administrativa kostnader. Enligt 15 § fondens stadgar, som fastställdes av regeringen den 13 september 1979, skall fonden placera sina likvida medel på räntebärande räkning i riksgäldskontoret eller hos Sveriges Investeringsbank AB. Fondens placering i riksgäldskontoret uppgick den 30 juni 1982 till 394 731 171 kr. Fondens uppgift att för statens räkning genom långgivning bedriva industriellt utvecklingsarbete får anses innefatta myndighetsutövning.

- e) Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete.
I prop. 1980/81:189 föreslogs att en fond för svenskt-norskt industriellt samarbete skulle inrättas. Fonden skulle genom fördelaktiga lån stödja samarbetsprojekt mellan svenska och norska företag på det industriella området. Riksdagen godkände förslaget (NU 1980/81:65, rskr 427) och fondkapitalet fastställdes till 250 milj. kr. som successivt skulle tillskjutas av parterna. Fondens stadgar föreskriver att likvida medel skall vara placerade på räntebärande konto hos riksgäldskontoret eller i Sveriges Investeringsbank AB när det gäller tillgodohavanden i svenska kronor.

Det industripolitiska syftet med den överenskomna fonden är att stimulera industriellt utvecklingssamarbete mellan svenska och norska företag rörande sådana projekt som på relativt kort sikt kan leda till gemensam kommersiell exploatering i form av produktion och marknadsföring. Fonden avses ge stöd till stora projekt med betydande risker. Den svensk-norska industrifonden

bör ses som en komplettering till bl.a. Nordiska investeringsbanken och Nordisk industrifond. Avgränsningen mot dessa nordiska organ är klar i och med att fonden avses engagera sig i projekt som är så stora att medverkan från Nordisk industrifond inte är aktuell och så riskbetonade att Nordiska investeringsbanken inte kan engagera sig. Fonden företräds av en särskild styrelse. Fondens placering i riksgäldskontoret uppgick den 30 juni 1982 till 38 222 000 kr. De uppgifter som fonden har får anses innefatta myndighetsutövning.

- f) Kulturfonden för Sverige och Finland. I samband med regleringen av Finlands krigsskuld till Sverige träffades den 16 oktober 1958 en överenskommelse om inrättande av en fond för främjande av de kulturella förbindelserna mellan Sverige och Finland. Fondens stadga fastställdes genom en överenskommelse den 13 april 1960. Vid fondens tillkomst avsattes 5 milj. kr. till fondkapitalet. Beloppet har sedermera genom överenskommelser i februari 1962, maj 1964 och juni 1971 och 1981 successivt höjts, så att hittills sammanlagt 28 milj. kr tillförts fonden. Fonden har en särskild styrelse. Hälften av tillgångarna förvaltas i Sverige och den andra hälften i Finland.

Enligt 1 § stadgan har kulturfonden för Sverige och Finland till ändamål "att främja de kulturella förbindelserna mellan dessa länder genom att i form av bidrag ur fondkapitalets avkastning understödja strävanden att öka kännedomen om och kontakterna mellan de båda ländernas kultur, näringsliv och folk".

Enligt 2 § stadgan ankommer det på regeringarna i Finland och Sverige att utfärda särskilda be-

stämmelser om förvaltningen av fondens tillgångar i resp. land. Sådana bestämmelser har för Finlands vidkommande utfärdats den 29 juni 1960. I Sverige förvaltas fondens kapital av kammarkollegiet enligt placeringsregler som föreskriver av regeringen i beslut den 25 juni 1981. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 14 620 224 kr.

- g) Provinsiälläkarfonden. I den av riksdagen antagna (SU 1961:186, rskr 394) prop. 1961:181 föreslogs att huvudmannskapet för provinsialläkarväsendet skulle överföras till landstingen den 1 juli 1963 och att redan från och med den 1 januari 1962 nya grunder skulle tillämpas för provinsialläkares taxeersättning. Provinsiälläkarna skulle enligt förslaget inbetala viss del av taxeinkomsterna till staten. Enligt en förhandlingsöverenskommelse mellan läkarna och staten skulle dessa medel sammanföras till en fond för bestridande av vissa kostnader för vidareutbildning av provinsiälläkare m.m. För tiden efter den 30 juni 1963 skulle fonden tillföras inkomster genom inbetalningar från provinsiälläkare, som alltjämt var kvar i statens tjänst. Bestämmelse härom inflöt i 6 § provinsiälläkartaxan (1963:160). Denna taxa ägde tillämpning på de provinsiälläkare, som efter den 30 juni 1963 kvarstod i statens tjänst, och vikarie för sådan läkare. Fonden ställdes under ledning av en styrelse, som utsågs av Kungl. Maj:t. Provinsiälläkartaxan upphörde vid utgången av år 1974 (SFS 1974:969). Den för fonden särskilt tillsatta styrelsen beslutar över avkastningen. Fonden, som numera förvaltas av kammarkollegiet, uppgick den 30 juni 1982 till 7 465 444 kr.

- h) Samefonden. Enligt beslut av 1943 års riksdag sammanfördes jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsendets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder till en gemensam fond, kallad statens lappfond. 1971 års riksdag omvandlade statens lappfond till samefonden (prop. 1971:51, JoU 1971:37, rskr 216). Beslutet innebar att man behållit systemet med en särskild fond, vars medel skall användas till gagn för samerna. Medel utgår sålunda för att främja och stödja rennäringen, den samiska kulturen och samiska organisationer i enlighet med bestämmelser i rennäringsskattelagen (1971:438). Särskilda bestämmelser för fondens placeringar saknas. Fondmedlen består av bl.a. ersättningar för intrång i renskötseln och olika slag av upplåtelseavgifter. Fonden, som förvaltas av kammarkollegiet, har en särskild styrelse.

Fondstyrelsen för samefonden ingav våren 1977 till regeringen en framställning om att få investera högst 60 procent av fondens behållning enligt senast fastställda bokslut i svenska börsnoterade aktier. Denna framställning har inte resulterat i några ändringar av placeringsreglerna för fonden. Samefonden uppgick den 30 juni 1982 till 11 636 791 kr.

- i) Skogsbruksfonderna tillkom i samband med överenskommelser i början av år 1966 mellan de huvudsakliga flottnings- och kraftintressenterna i Ljungan, Gimån och Indalsälven. Överenskommelserna innebar en totalövergång till landtransport av rundvirke från nämnda älvars inverkningsområden. Kraftintressenterna utfäste sig att utbetala vissa engångsersättningar som bidrag till de vägar och andra anordningar som erfordrades för totalövergången till landtransport. Ifrågavarande ersättningar skulle erlägg-

gas till särskilt bildade skogsbruksfonder - en fond för medel för övre Indalsälven (uppströms Hissmoforsdamm) och en gemensam fond för medel för Ljungan, Gimån och nedre Indalsälven. Den förstnämnda fonden skulle ställas under förvaltning av länsstyrelsen i Jämtlands län och den sistnämnda av länsstyrelsen i Västernorrlands län. Fondernas ändamål är att lämna bidrag till kapitalinvesteringar i skogsbruket inom aktuella älvområden. För fondernas verksamhet har resp. länsstyrelse fastställt särskilda reglementen. Som styrelse för vardera fonden skall fungera en fördelningsnämnd, som har att besluta om bidrag ur fonden. Förvaltningen i övrigt av fonderna omhänderhas av resp. länsstyrelse, som bl.a. skall se till att fondmedlen görs räntebärande, verkställa utbetalningar enligt fördelningsnämndens beslut och utse ordförande i fördelningsnämnderna. Länsstyrelserna skall också utöva tillsyn över resp. fördelningsnämnds verksamhet.

Skogsbruksfonden för övre Indalsälven uppgick den 30 juni 1982 till 551 311 kr. Skogsbruksfonden för Ljungan, Gimån och nedre Indalsälven uppgick vid samma tidpunkt till 1 094 595 kr.

Rent allmänt kan, i likhet med vad som anförts beträffande de s.k. allmänningssfonderna, ifrågasättas det ändamålsenliga i att förena förvaltnings- och tillsynsuppgifter hos ett och samma organ. Enligt utredningens mening bör förvaltningen av skogsbruksfonderna överlämnas till resp. fördelningsnämnd, som beslutar om utdelning ur fonden och därmed har den bästa överblicken över fondens verksamhet. Utredningen föreslår att så sker. Den nuvarande förvaltningsformen synes innebära en ur statens synvinkel onödig omgång i redovisningshänseende. De allmänna intressen som kan bedömas vara förknippade med resp. fonds verksamhet kan i stället till-

godoses genom att staten utser styrelseledamot eller på annat sätt utövar viss kontroll av verksamheten.

Förslaget förutsätter ändring i resp. fonds reglemente. Sådan ändring må ske genom beslut av resp. länsstyrelse under förutsättning att förslag till ändring enhälligt biträds av fördelningsnämnden.

- j) Storsjöns virkesutdrivningsfond tillkom enligt föreskrifter som Mellanbygdens vattendomstol meddelade i deldom den 21 december 1965. Dessa föreskrifter avsåg skilda vattenkraftsbyggnadsföretags inverkan på virkesutdrivningen till Storsjöns allmänna flottled. Virkesutdrivningsfonden skulle uppbära, förvalta och fördela belopp som tillförs fonden från Indalsälvens vattenregleringsföretag och Storsjön-Övre Indalsälvens flottningsförening enligt bestämmelserna i nämnda deldom. Fondens ändamål är att lämna bidrag till skogsbruket inom Storsjöns virkesutdrivningsområde. För fonden gäller ett av länsstyrelsen i Jämtlands län fastställt reglemente. Enligt reglementet beslutar en särskild bestyrelse om hur medlen skall användas inom ramen för ändamålsbestämmelsen. Förvaltningen i övrigt, bl.a. placering och redovisning av medlen, omhändertas av nämnda länsstyrelse. Länsstyrelsen skall också utöva tillsyn över förvaltningen. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 363 969 kr.

I likhet med vad som anförts bl.a. beträffande skogsbruksfonderna kan ifrågasättas det ändamålsenliga i att förena förvaltnings- och tillsynsuppgifter hos ett och samma organ. Skäl talar för att förvaltningen av Storsjöns virkesutdrivningsfond överlämnas till bestyrelsen, som beslutar om utdelning ur fonden och därmed har

den bästa överblicken över fondens verksamhet. Utredningen föreslår att så sker. Den nuvarande förvaltningsformen synes innebära en ur statens synvinkel onödig omgång i redovisningshänseende. De allmänna intressen som kan bedömas vara förknippade med fondens verksamhet kan i stället tillgodoses genom att staten utser styrelseledamot eller på annat sätt utövar viss kontroll av verksamheten.

Förslaget förutsätter ändring i fondens reglemente. Sådan ändring beslutas av länsstyrelsen i Jämtlands län efter förslag av skogsvårdsstyrelsen i länet. Ändring som skulle stå i strid mot bestämmelserna i Mellanbygdens deldom den 21 december 1965 får enligt fondens reglemente inte beslutas.

- k) Sveriges bildkonstnärsfond. Fonden tillkom den 1 juli 1982. Fondens verksamhet regleras av förordning (1982:600) om Sveriges bildkonstnärsfond. Staten anvisar årligen medel som ersättning åt bild- och formkonstnärer för att konstnärliga verk av deras hand i offentliga institutioners ägo visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt (visningsersättning). Denna ersättning tillförs fonden och skall användas till ändamål som i första hand syftar till att ge yrkesverksamma konstnärer ekonomisk och arbetsmässig trygghet. Frågor rörande fonden och dess användning handläggs av en särskild styrelse för fonden.
- l) Sveriges författarfond. Fonden har till uppgift att förmedla den ersättning av statsmedel, som utgår till upphovsmän till litterära verk för bibliotekens utnyttjande av verken. Fonden bildades år 1955, sedan riksdagen året dessförinnan beslutat att en bibliotekersättning skulle in-

föras. Fondens verksamhet regleras genom förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond. De medel som varje år överförs från statsbudgeten till fonden bestäms dels av biblioteksutlåningens omfattning, dels av vissa multiplar för biblioteksersättningen. Budgetåret 1982/83 uppgår ersättningens grundmultipel för hemlån av svenskt originalverk till 36 öre. Av fondens medel utbetalas individuell ersättning, s.k. författarpenning till sådana upphovsmän till litterära verk i original, vilka antingen är svenska medborgare eller stadigvarande bosatta i Sverige. Fr.o.m. budgetåret 1982/83 bedrivs försöksverksamhet med individuell ersättning även till översättare. Fonden har en särskild styrelse. De medel som återstår då författar/översättarpenningarna fördelats, används efter styrelsens bestämmande till stipendier, pensioner, understöd och andra gemensamma ändamål för författare, översättare och bokillustratörer. Kammarkollegiet medverkar vid fondens förvaltning. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 6 151 097 kr.

III a) Djurgårdsfonden. I en proposition till 1884 års riksdag angående försäljning till Stockholms stad av en del under Djurgården lydande mark föreslog Kungl. Maj:t bl.a. att den med anledning av överlåtelsen inflytande lösen jämte ersättning för skada och intrång skulle gå till djurgårdskassan. Riksdagen, som biföll den föreslagna försäljningen, förordnade emellertid, att berörda lösen och ersättning skulle ingå till statskontoret för att förvaltas som en särskild fond. Fondens årliga avkastning skulle överlämnas till djurgårdskassan att användas för kassans ändamål. Beträffande nämnda kassa hade rikets ständer i en skrivelse den 1 december 1809 hos Kungl. Maj:t anhållit, att densamma endast måtte få användas till Djurgårdens förbättrande

och förskönande samt "därvarande broars och vägars underhåll och icke graveras med särskilda avlöningar och gratifikationer till vissa personer". I ständernas skrivelse erbjöds dåvarande regenten Karl XIII att till bestridande av samtliga utgifter för hovhållningen m.m. motta en viss årlig summa mot att till ständerna överlämnades "såsom en i evärderliga tider åt dem förbehållen rättighet" förvaltningen av de kungsgårdar och kungsladugårdar m.m. som förut stått under Konungens omedelbara styrelse. Den begränsningen gjordes dock att "den här vid huvudstaden belägna Djurgården bör bliva under Kungl. Maj:ts enskilda disposition". Enligt statsrådsprotokollet den 26 februari 1810 antog Kungl. Maj:t ständernas erbjudande. Sistnämnda överenskommelse har sedermera givits den innebörden, att dispositionsrätten till Djurgården inte skulle vara bunden endast till dåvarande Konungens eller annan medlems av den kungliga familjen livstid, utan utgöra grunden för den regerande Konungens dispositionsrätt över Djurgården.

Djurgårdsfonden, som förvaltas av kammarkollegiet, har till huvudsyfte att tillgodose underhållet av Djurgården, och dess avkastning tillställs för sådant ändamål riksmarskalkämbetet och tillförs djurgårdskassan. Under vissa perioder har kassan tagits i anspråk för de kungliga slottens underhåll och för samma ändamål har lån under årens lopp utgått ur fonden. Då fonden utgör djurgårdskassans huvudsakligaste inkomstkälla, kommer de medel, som sålunda ställs till kassans disposition att uppgå till enahanda belopp år från år med endast de avvikelser, som betingas av förändringar i ränteläget. Enligt statskontorets fondutredning från år 1943 skulle det kunna tänkas, att detta årliga tillskott till djurgårdskassans stat ersattes med ett år-

ligt anslag över statsbudgeten. Som en följd härav skulle åtgärder vidtas för djurgårdsfondens avveckling. På grund av ständernas ovan nämnda skrivelse den 1 december 1809 har emellertid Djurgården till skillnad mot de kungliga slotten förblivit under H.M. Konungens enskilda disposition. Ständernas skrivelse har sedermera ansetts vara grunden för den regerande Konungens dispositionsrätt över Djurgården. Dess förvaltning har som följd härav uppdragits åt av H.M. Konungen personligen utsedda ämbetsmän samt varit ställd under riksmarskalkämbetets överinseende. Statsmakternas förfoganderätt över djurgårdsfonden torde med anledning härav vara begränsad och beroende på den ställning riksmarskalkämbetet intar till frågor som rör fonden. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 8 627 208 kr.

b) Köpeskillingen för Arvfurstens palats m.m.

(Lejonet nr 1). 1902 års riksdag förklarade "att hinder inte mötte för försäljning av fastigheten nr 1 efter 1810 års nummerordning i kvarteret Lejonet i Stockholm" på villkor bl.a. att fastigheten inköptes för statsverkets räkning för en köpeskillning av högst 2 250 000 kr., vilken köpeskillning tills vidare skulle innestå i riksgäldskontoret under vissa särskilt angivna förutsättningar (se bl.a. prop. 1902:67, rskr 92).

Genom köpebrev av den 1 oktober 1902 försålles ovannämnda fastighet till svenska staten för en köpeskillning av 2 250 000 kr., med rätt för köparen att samma dag tillträda fastigheten. Hos riksgäldskontoret innestående belopp uppgick den 30 juni 1982 till 2 250 000 kr.

Fondens avkastning tillfaller medlem av kungahuset.

c) Nedsatta medel. Vid fiskeristyrelsen, kammarkollegiet, lantmäteriverket, länsstyrelserna och polisstyrelserna förvaltas medel, som nedsatts av enskild person eller statligt organ i avvaktan på att det avgörs när medlen skall utbetalas och till vem. Exempel härpå är sådana nedsatta medel som avses i 4 kap. 14 §, 9 kap. 23 §, 11 kap. 95 §, allt vattenlagen (1918:523), villkorsmedel enligt vattenlagen samt medel nedsatta jämlikt 12 kap. 21 § jordabalken. Samtliga nedsatta medel - som den 30 juni 1982 uppgick till drygt 130 milj. kr. - är placerade på räntebärande räkning i bank. Beträffande den närmare redovisningen av medlen har en redogörelse lämnats i betänkandet SOU 1982:12.

IV a) Allmänna arvsfonden. Fonden tillkom enligt beslut av 1928 års riksdag i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom lagen (1928:279) om arv uteslöts från arvsrätt. Begränsningen av arvsrätten ansågs kräva en särskild ordning för att ta hand om egendom efter avlidna, som inte efterlämnade närmare släktingar och inte förfogat över kvarlåtenskapen genom testamente. Sådant omhändertagande borde lämpligen ske genom en fond till främjande av vissa allmännyttiga ändamål (en utförlig redogörelse för allmänna arvsfondens verksamhet återfinns i Allmänna arvsfonden för barn, ungdom och handikappade. Fondens verksamhet under 50 år. 1982).

De grundläggande bestämmelserna om allmänna arvsfondens rätt till arv återfinns i 5 kap. ärvdabalken. Enligt 1 § skall kvarlåtenskap, till vilken annan arvinge saknas, tillfalla allmänna arvsfonden. Enligt lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden skall den egendom, som i arv, gåva eller testamente tillfaller fonden,

utan sammanblandning med andra medel förvaltas av kammarkollegiet. Fonden skall främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en tiondel läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning fr.o.m. nästa år vara tillgänglig för utdelning.

Kungl. Maj:t har den 14 mars 1969 meddelat placeringsregler för fonden. Fondens tillgångar får härigenom placeras i

- a) fullgoda inhemska obligationer,
- b) andra skuldförbindelser för vilka staten, kommun eller annan därmed jämförlig samfällighet här i landet svarar som löftesman eller garant,
- c) andra skuldförbindelser, för vilka säkerheten utgörs av obligationer som anges under a) eller av inteckning i jordbruks-, affärs- eller bostadsfastighet eller tomträtt till sådan fastighet inom sjuttiofem procent av ett av statskontoret efter expertvärdering godkänt uppskattningsvärde av den fasta egendomen eller tomträtten eller av borgen av svenskt bankaktiebolag,
- d) fordringar hos riksbanken, riksgäldskontoret, svenskt bankaktiebolag, svensk sparbank, postbanken eller centralkassa för jordbrukskredit,
- e) aktier eller förlagsbevis, som är noterade på Stockholms fondbörs. För köp av aktier, som sägs under e), får användas högst en fjärdedel av allmänna arvsfondens behållning.

Understöd ur fonden utdelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Understöd får inte lämnas för åtgärd, vars bekostnad åligger stat eller kommun. Fondens rätt bevakas av kammarkollegiet, som också numera förvaltar fonden. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 173 375 572 kr.

Medlen i allmänna arvsfonden är närmast att jämställa med donationsmedel.

- b) Allmänna arvsfondens livräntefond. Kungl. Maj:t föreskrev den 12 juni 1931 att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom skulle avstås bl.a. vad som åtgår för beredande av livräntor åt vissa namngivna personer. Kungl. Maj:t föreskrev vidare den 11 september 1931 bl.a. att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Svedbom skulle, för beredande av angivna livräntor, till en särskild fond, benämnd "Allmänna arvsfondens livräntefond", avsättas erforderligt belopp, högst 310 000 kr. Fonden skulle förvaltas av statskontoret. På livräntefonden uppkommande ränteöverskott skulle tillföras allmänna arvsfonden och vid livräntetagares frånfälle skulle statskontoret till allmänna arvsfonden överföra inte längre erforderliga medel för fullgörandet av livräntefondens återstående förpliktelser.

Allmänna arvsfonden och allmänna arvsfondens livräntefond redovisas var för sig. Båda fonderna förvaltas numera av kammarkollegiet. Det torde inte möta något hinder att inom arvsfonden hålla avskilda de medel, vilkas avkastning skall tillhandahållas enskilda personer.

Utredningen finner inga bärande skäl för att allmänna arvsfonden och livräntefonden i fortsättningen förvaltas och redovisas åtskilda från varandra. Rationella skäl talar för en samordning i dessa hänseenden. Utredningen föreslår därför, att allmänna arvsfondens livräntefond helt upphör genom att dess tillgångar och skulder överförs på arvsfonden. Allmänna arvsfondens livräntefond

uppgick den 30 juni 1982 till 31 272 kr.

Tillgångarna var placerade enligt följande:

272 kr. i kontanter

31 000 kr. i statsobligationer

Under budgetåret 1981/82 uppgick fondens avkastning till 960 kr. Utdelning för fondens ändamål uppgick till 687 kr. Vidare återfördes 1 197 kr. till allmänna arvsfonden.

c) Fonden för utrikesdepartementets arvssektion.

I riksgäldskontoret finns en deposition benämnd utrikesdepartementets arvssektion, som den 30 juni 1982 uppgick till 200 000 kr. Depositionen tillkom i mitten av 1930-talet och har anknytning till utrikesdepartementets arbete med arvsärenden. I en skrivelse den 5 september 1934 från utrikesdepartementets arvsbyrå till riksgäldskontoret anfördes bl.a. följande.

För täckande av mindre förluster i arvsmål, som icke lämnat behållning och där ersättning för av utrikesdepartementet och detsamma underlydande konsulter gjorda utgifter icke kunnat beredas av vederbörande arvingar, har utrikesdepartementets arvsbyrå hittills enligt bemyndigande kunnat förfoga över vissa, huvudsakligen i U.S.A. upplupna räntemedel. Sedan emellertid amerikanska banker fr.o.m. medio förra året upphört att gottskriva ränta å checkräkningsdepositioner har denna inkomstkälla sinat. Önskvärt vore därför att göra räntebärande någon del av de arvsmedel, som konstant innestå för departementets räkning i riksbanken i avvaktan på att de, efter ärendets behöriga handläggning, kunna utbetalas till vederbörande arvingar.

Kungl. Maj:t medgav den 26 april 1935 att ett belopp intill 100 000 kr. av i riksbanken för utrikesdepartementets räkning innestående arvsmedel måtte av departementet tillsvidare deponeras hos riksgäldskontoret. Kungl. Maj:t medgav jämväl att ränteavkastningen skulle användas

bl.a. till täckande av utgifter i arvsärenden. Den 29 juni 1935 deponerades 80 000 kr. och, efter vederbörligt bemyndigande, den 5 juli 1938 ytterligare 120 000 kr. Samtliga dessa medel har stått ograverade intill dags dato. Kungl. Maj:t utvidgade den 23 maj 1941 räntemedlens användning till även andra utgifter i samband med arvsbyråns verksamhet. Räntemedlen, som den 30 juni 1982 uppgick till 186 754 kr., är placerade på statsverkets checkräkning. Under budgetåret 1981/82 utdelades av räntemedlen 1 013 kr.

Utrikesdepartementet avslutar omkring 300 arvs-
mål årligen, varav ca 90 procent avser mål i
Nordamerika (Förenta staterna och Canada). Så-
dana ärenden är av privaträttslig natur, efter-
som enskilda arvingar i Sverige uppdrar åt ut-
rikesförvaltningen att företräda arvingarnas
intressen i utlandet. Gentemot arvingarna i
Sverige sker således ingen myndighetsutövning.

Om arvinge lider ekonomisk skada, är det utrikes-
förvaltningen, i dess egenskap av ombud för
arvinge, som bör upptäcka och konstatera skadan.
En typ av skada kan t.ex. vara, att en arvinge
förlorar en arvsprocess i Förenta staterna på
grund av att utrikesförvaltningen, enligt
amerikansk domstols bedömning, företett en
otillräcklig släktskapsbevisning. I sådant fall
har beslut, som innebär skada för arvingen,
fattats av ett organ som ligger utanför utrikes-
förvaltningens myndighetskontroll.

Med hänsyn till att svenska myndigheters skade-
ståndsansvar enligt skadeståndslagen (1972:207)
och skaderegleringskungörelsen (1972:416)
främst synes avse skada på grund av felak-
tigt offentlighetsrättsligt beslut, är det tvek-

samt om skadelidande arvinge kan yrka ersättning för skada med stöd av dessa lagar.

Av dessa speciella skäl anser utredningen, att nämnda fond inte bör upplösas utan kvarstå så länge utrikesförvaltningen åtar sig dessa privaträttsliga arvsärenden.

d) Handelsflottans pensionsanstalts placeringsfond.

Sjöfolket hade i äldre tider en särskild förmån, den s.k. föringen. Föringen bestod i en rätt för varje svensk sjöman, som återvände från en utrikesresa med svenskt handelsfartyg att från tullverket få ett mindre belopp. Det beloppet utgjorde ersättning för en sedan mycket länge indragen tullfrihet. År 1864 avskaffades föringen. I stället inrättades för sjöfolket en särskild pensionering som förvaltades av en pensionsanstalt (sedermera handelsflottans pensionsanstalt). Föringen hade som nämnts utbetalats av tullverket. Finansieringen av pensionsanstaltens verksamhet bestreds därför så längre 1864 års system var i kraft med anslag från tullmedlen. Under åren 1939 - 44 lades pensioneringen om i syfte bl.a. att förbättra pensionerna, främst för manskapet. De ökade kostnaderna bestreds av redarna genom redareavgifter, av sjömännen själva genom hyresavgifter (kallades vanligen plåtavgifter och utgjorde viss procent av lönen) samt av staten genom höjning av det statliga anslaget. Pensioneringen bekostades alltså av staten, redarna och sjöfolket.

År 1961 lades pensioneringen om på nytt. Syftet var att anpassa sjöfolkspensioneringen till den allmänna tilläggs pensioneringen. Tanken var att sjömanspensioneringen helt skulle inriktas på sjömän med långvarig sjötjänst bakom sig och

att ge dem ett visst skydd från tidigast 55 års ålder till dess den allmänna pensionsåldern inträdde. Statsbidraget och hyresavgifterna slopades. Redarna skulle ensamma betala pensioneringen (prop. 1961:80).

Ett nytt pensionssystem trädde i kraft den 1 juli 1972. Samtidigt genomfördes förbättringar av vissa pensioner enligt de tidigare gällande bestämmelserna. Om sjömanspensionen utgår samtidigt med vissa andra förmåner, t.ex. folkpension eller tilläggspension i form av förtidspension, skall samordning ske av förmånsbeloppen.

Genom kungl. brev den 29 juni 1951 beslöts att förvaltningen av Handelsflottans pensionsanstalts fonder skulle överflyttas till statskontoret per den 1 juli 1951. Fondmedlen skulle därvid placeras gemensamt för pensionsanstaltens fonder. Fonderna, som benämndes Handelsflottans pensionsanstalts placeringsfond, förvaltas numera av kammarkollegiet. Kungl. Maj:t föreskrev i brev den 29 juni 1951 att fondmedlen skulle placeras på sätt gäller för försäkringsfond, jämlikt 274 § lagen (1948:433) om försäkringsrörelse om inte regeringen för särskilt fall medgav undantag eller annorlunda hade föreskrivits beträffande gåva som hade överlämnats till anstalten. Organ som beslutar över avkastningen är Handelsflottans pensionsanstalt (se reglemente 1961:302 för handelsflottans pensionsanstalt). En ny försäkringsrörelselag (1982:713) ersätter per den 1 januari 1983 den nu gällande lagen (1948:433) om försäkringsrörelse (prop. 1981/82:180, NU 1981/82:45, rskr 385). 274 § i sistnämnda lag motsvaras i den nya lagen av 7 kap. 9 § (se prop. 1981/82:180 s. 198).

Enligt vad sjömanspensionsutredningen anförde i sitt betänkande Ds K 1978:12 (se nämnda betänkande s. 34) tedde det sig med nutida synsätt mera naturligt att parterna på arbetsmarknaden har det direkta inflytandet på pensionssystem av kompletterande natur än att detta skulle ligga hos statsmakterna. Enligt nämnda utredning var det givet att staten, vid en övergång till ett system grundat i kollektivavtal, får anses ha ett ansvar för de pensioner som hänför sig till arbete till tiden före övergången, om inte fonderna skulle vara tillräckliga för att fylla dessa förpliktelser. Enligt nämnda utredning kunde staten dock inte anses ha något ansvar i rättslig mening för sjömanspensioneringen, som hänför sig till arbete efter övergången. Utredningen förordade en samordning av de på författning och de på kollektivavtal grundade förmånerna. Detta måste beaktas bl.a. vid den överenskommelse om finansieringen som måste ingås mellan staten och arbetsmarknadens parter. Fondens tillgångar uppgick den 30 juni 1982 till 162 851 475 kr.

En särskild utredare (K 1979:06) undersöker f.n. förutsättningarna för en sjömanspensionering grundad på kollektivavtal. Eftersom utredning f.n. pågår om en sådan omläggning av sjömanspensioneringens finansiering, finns inte nu anledning att lägga fram något förslag om avveckling av de av handelsflottans pensionsanstalts fonder som inte härrör från donation.

- e) Kyrkofonden. Beträffande kyrkofonden, som intar en särpräglad juridisk ställning, har en utförlig redogörelse lämnats i betänkandet SOU 1981:88. Enligt 3 § kungörelsen (1971:861) om kyrkliga kostnader skall beträffande förvaltningen - som

skall ske utan sammanblandning med andra medel - gälla vad som föreskrivs om kammarkollegiets gemensamma placeringsfond i den mån inte annat följer av andra bestämmelser, t.ex. att vissa medel kan användas till köp av ny kyrkofondsfastighet. Kungl. Maj:t meddelade den 28 juni 1968 placeringsregler, vilka överensstämmer med placeringsreglerna för den allmänna arvsfonden. Fonden uppgick den 30 juni 1982 till 335 429 392 kr.

- f) Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand. Här avses två särredovisade fonder med nära anknytning till kyrkofonden, nämligen Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand.

Enligt den genom kungl. brev den 4 november 1881 fastställda löneregleringen för biskopen i Göteborg skulle denne inneha biskopshuset i Göteborg. Av kungl. brev den 3 februari 1819 framgår bl.a. att en ämbetsgård åt biskopen hade tidigare anskaffats på kronans bekostnad och att till dess underhåll hade anslagits besparade pastoralier inom stiftet. Åt det från den s.k. arbetshusfonden beviljade anslaget skulle av besparade pastoralier från stiftet erläggas 5 procents ränta. I övrigt skulle sådana besparingar användas till underhåll av biskopshuset. Den gamla biskopshustomten skulle försäljas och köpeskillingen tillföras statsverket. Enligt förordningen (1936:578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för disposition av därtill avsedda medel skulle fonden överlämnas till och förvaltas av statskontoret. Fonden är inte underkastad några särskilda fonderings- eller placeringsregler.

Genom kungl. brev den 9 september 1819 medgav Kungl. Maj:t att räntorna på den s.k. besparingsfonden, som bildats av odisponerad lönebesparing på vakanta tjänster vid Härnösands gymnasium, fick användas till "nödiga" reparationer av biskopshuset i Härnösand med det uttryckliga villkoret att "kapitalet bleve oförtryckt samt förökat med vad av räntorna kunde besparas". Genom kungl. brev den 22 september 1865 förklarade Kungl. Maj:t att domkapitlet hade rätt att använda reparationsfondens kapitaltillgång för reparationer av biskopshuset. Vidare medgav Kungl. Maj:t enligt kungl. brev den 15 juli 1876 att av fondens behållning fick användas till bestridande bl.a. av kostnaderna för ombyggnad av uthus vid biskopsgården. Enligt förordningen (1936:578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel skulle fonden överlämnas till och förvaltas av statskontoret. Fonden är inte underkastad några särskilda fonderings- eller placeringsregler.

I samband med den år 1936 genomförda omläggningen av biskoparnas avlönande överflyttades ifrågasvarande fonder till statskontorets förvaltning samtidigt som det förordnades, att avkastningen av fonderna årligen skulle omföras till kyrkofonden. Fonderna förvaltas numera av kammarkollegiet. Enligt utredningens mening torde det vara obehövt att särredovisa ifrågasvarande fonder. Fonderna bör helt uppgå i kyrkofonden. Biskopskassan och reparationsfonden för biskopshuset i Härnösand uppgick den 30 juni 1982 till 54 349 kr. resp. 2 920 kr.

Biskopskassans tillgångar var placerade enligt följande:

331 kr. i kontanter

54 018 kr. i bank

Reparationsfondens tillgångar var placerade enligt följande:

220 kr. i kontanter

2 700 kr. i statsobligationer

Avkastningen på biskopskassan uppgick under budgetåret 1981/82 till 7 489 kr., varav 5 673 kr. överfördes till kyrkofonden.

Avkastningen på reparationsfonden för biskops-
huset i Härnösand uppgick under budgetåret
1981/82 till 210 kr., vilket belopp överfördes
till kyrkofonden.

- g) Postverkets understöds-kassa har till ändamål att bereda understöd åt behövande efterlevande till personer, som varit anställda vid verket, samt att lämna bidrag till semesterverksamhet för verkets personal. Kassan leder sitt ursprung till Kungl. Maj:ts instruktion för generalpoststyrelsen den 5 december 1873, § 43, där föreskrevs att böter för förseelser vid försändelsers avlämnande till postbefordran samt vissa förfallna viten skulle till hälften fördelas mellan vederbörande angivare och en särskild kassa, avsedd att bereda understöd åt änkor och barn efter personer, som varit anställda vid postverket. Sedermera har Kungl. Maj:t genom olika beslut tillfört kassan vissa ytterligare inkomstmedel (prop. 1951:32 s. 3). I den av riksdagen godkända prop. 1951:32 föreslogs att användandet av postverkets understöds-kassa skulle vidgas till att avse, förutom understöd till änkor och barn, även understöd till semesterhemsverksamhet för postverkets personal (SU 1951:114, rskr 99). Postverket har

därefter genom den av personalorganisationerna bildade Postpersonalens semesterhemsförening utvecklat semesterhemsverksamheten. Bakgrunden till denna verksamhet är att söka i postverkets svårigheter att bereda sina anställda semester under sommaren. Riksdagen beslöt år 1967 om en utvidgning i semesterhemsverksamheten (prop. 1967:60, SU 1967:98, rskr 222). De fastigheter, som används i semesterhemsverksamheten, förvaltas av Postpersonalens semesterhemsförening, vars styrelse består av representanter för personalorganisationerna och postverket. Understöds-kassan skall numera tillföras bl.a. behållnen inkomst vid försäljning av makulatur och äldre handlingar samt makulerade frimärken på dessa.

Enligt reglemente för understöds-kassan, senast fastställt av Kungl. Maj:t den 9 juni 1967, får kassans bundna kapital placeras i obligationer och andra skuldförbindelser utfärdade av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, riksbanken, bankaktiebolag, postbanken, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit eller annan kreditinrättning som Kungl. Maj:t godkänner, eller - efter medgivande av Kungl. Maj:t - fastighet eller byggnad för semesterändamål. Kassan uppgick den 30 juni 1982 till 16 338 221 kr., varav 7 081 177 kr. i fastigheter för semesterändamål.

Understöds-kassans huvudsakliga ändamål är numera att lämna bidrag till semesterhemsverksamhet för postverkets personal. En stor del av understöds-kassans kapital är placerat i fastigheter, som utnyttjas i denna semesterhemsverksamhet. Möjligheten till sådan placering har efter statsmakternas beslut successivt vidgats. Med hänsyn härtill torde kassan lämpligen inte

böra omfattas av utredningens avvecklingsförslag i detta betänkande.

- h) Viltskaderegleringsfonden. I syfte att erhålla medel till ersättning för vissa skador förorsakade av älg har jägarna alltsedan 1931 varit skyldiga att inbetala avgift för fällda älgar. Från början sammanfördes dessa avgifter till en för hela riket gemensam fond. Fr.o.m. år 1951 (prop. 1951:189, 3LU 1951:14, rskr 327) har den ordningen gällt att de avgifter som inflyter inom varje län bildar en särskild s.k. länsfond.

Nu gällande bestämmelser återfinns i förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador m.m. Enligt 9 § förordningen gäller att fällavgift skall inbetalas för varje älg, kronvilt och dovvilt som fälls. Avgifternas storlek bestäms årligen av statens naturvårdsverk. För länen finns en gemensam regleringsfond (viltskaderegleringsfonden), som förvaltas av kammarkollegiet. Enligt 12 § förordningen beslutar regeringen om överföring av medel från länens viltskadefonder till regleringsfonden. Nu gällande ordning föreskriver att länsstyrelserna skall till viltskaderegleringsfonden inleverera 40 procent av medel som inlutit till viltskadefonderna. I förordningens 13 § anges att från regleringsfonden får efter regeringens bestämmande överföras medel till den viltskadefond som behöver tillskott samt anvisas medel för att förebygga skador av älg, kronvilt eller dovvilt och liknande ändamål.

Totalt uppgick inbetalda fällavgifter för jaktåret (= budgetåret) 1981/82 till knappt 24 milj. kr. Av dessa skall således drygt 9 milj. kr. inlevereras till viltskaderegleringsfonden. Ur regleringsfonden utbetalas, efter ansökan, medel

till länsstyrelser som behöver tillskott till länens viltskadefonder p.g.a. höga krav på ersättning för grödskador m.m. och där medlen i länens viltskadefonder inte räcker till. Ur regleringsfonden utgår vidare årligen medel till länsstyrelserna för deras arbete med försöksverksamheten med reglerad och samordnad älgjakt och till kostnaderna för de s.k. länsälgnämnderna. De anvisade beloppen de senaste åren har uppgått till omkring 2 milj. kr. Ur regleringsfonden erhåller naturvårdsverket medel till älgforskning som fördelas av verkets forskningsnämnd. För budgetåret 1982/83 uppgick medelsanvisningen till 1,1 milj. kr. Även Svenska jägareförbundet erhåller medel ur fonden till älgforskning, för budgetåret 1982/83 uppgående till knappt 2 milj. kr. Ur viltskaderegleringsfonden utgår vidare i vissa fall medel till särskild forskning, kongresser m.m. som har direkt anknytning till frågor om älg, kronvilt eller dovilt. Fondens tillgångar, som består av en räntelös fordran på statsverkets checkräkning i riksbanken, uppgick den 30 juni 1982 till 7 029 549 kr.

Under budgetåret 1981/82 uppgick från länens viltskadefonder överförda andelar av influtna fällavgifter till 7 441 990 kr. Utdelning för fondens ändamål uppgick under samma period till 4 455 377 kr., varav 1 155 000 kr. till Svenska jägareförbundets stat.

Utredningen har övervägt om viltskaderegleringsfonden, i likhet med vad som föreslagits beträffande jaktvårdsfonden, bör bli föremål för avveckling och dess medel föras över till statsbudgeten. Utredningen anser emellertid att något närmare samband inte kan anses föreligga mellan dessa båda fonder, vilket också understryks av

att fonderna har att tillgodose väsentligen skilda ändamål. Vid sin bedömning har utredningen fäst stor vikt vid det förhållandet att vilt-skaderegleringsfonden fungerar som regulator i förhållande till de regionalt uppbyggda vilt-skadefonderna. Med hänsyn till den koppling som sålunda kan anses råda beträffande viltskaderegleringsfonden och viltskadefonderna och i beaktande av att särskild utredning, genom jakt- och viltvårdsberedningens (Jo 1977:04) försorg, pågår om nyss nämnda fonders framtida verksamhet anser sig utredningen f.n. inte böra föreslå att viltskaderegleringsfonden avvecklas.

Som framgår av det föregående föreslår utredningen att de under punkterna 6.2 - 6.27 avsedda fonderna avvecklas och tillförs statsbudgeten. I fråga om de fonder som föreslås avvecklade kan allmänt sägas följande.

Flertalet av fonderna är uppbyggda på statliga, obligatoriska avgifter. Som avgifter betecknas i regeringsformen i första hand det som betalas för en specificerad motprestation från det allmänna. Avgifterna är avsedda att täcka eller bidra till statens kostnader och är frivilliga eller obligatoriska. Skatter däremot brukar definieras som tvångsbidrag till det allmänna utan direkt motprestation. Det har dock i vissa fall visat sig vara svårt att dra en klar gräns mellan begreppen skatter och avgifter. Begreppet avgift används nämligen ibland också för att karaktärisera pålagor, för vilka inget specificerat vederlag utgår och som inte heller i sin helhet tillförs den näringsgren som belastas med avgiften. Den allmänna arbetsgivaravgiften är ett exempel på denna form av avgift, som statsrättsligt sett är skatt (se Holmberg-Stjernquist, Grundlagarna, s. 259).

Fonder, som består av obligatoriska avgifter till det allmänna utan direkt motprestation, har inte några enskilda intressenter i den meningen att äganderätt eller fordringsrätt i fråga om medlen tillkommer dem som tillskjutit dessa. Eftersom nu aktuella medel är pålagor av skattenatur, hör medlen till de statliga

tillgångarna. Det kan vara en formell omständighet, en bokföringsteknisk åtgärd, att medlen fonderas för sig. Det torde därför inte föreligga några hinder för staten att förfoga över medel som den inte längre anser behövs för att ursprungliga ändamål skall tillgodoses. Dessa tillgångar står till regeringens disposition. Detta gäller dock inte tillgångar som är avsedda för riksdagen eller dess myndigheter eller som i lag har avsatts till särskild förvaltning. Exempel på det senare är avgifterna för den allmänna tjänstepensioneringen, som enligt lag förvaltas i en särskild fond (se Holmberg-Stjernquist, Grundlagarna, s. 327).

För de tillgångar som står till regeringens disposition gäller ett antal restriktioner. Statsmedel får sålunda inte användas på annat sätt än riksdagen bestämt (se 9 kap. 2 § regeringsformen). Medlen kan användas inte bara för bestridande av utgifter i mera snäv bemärkelse utan också genom utlåning. Utlåningstransaktioner kan vara att betrakta som penningplaceringar och faller då inom området för penningförvaltningen. Villkor av olika slag som beslutas vid budgetregleringen får även betydelse för dispositionen av den statliga egendomen. Regeringen har sålunda att vid dispositionen rätta sig efter vad som är föreskrivet i lag, liksom vad som följer av avtal som staten träffat eller av andra förpliktelser.

De föregående synpunkterna har i huvudsak tagit sikte på de statliga fonder som är uppbyggda på obligatoriska avgifter. Övriga statliga fonder som är föremål för utredningens förslag, t.ex. fonden för den frivilliga pensionsförsäkringen, har bildats genom att avgifter av olika slag frivilligt betalats in. I dessa fonder finns inte några delägare med sådana anspråk på tillgångarna som tillkommer t.ex. aktieägare eller föreningsmedlem. Deras krav på fullgörande av förpliktelser kan däremot gå ut på att pension, livränta eller annan förmån betalas ut.

Samtliga fonder som berörs av utredningens förslag fyller, som tidigare framhållits, allttjämt en funktion i den meningen att verksamhet i olika avseenden upprätthålls i enlighet med de syften som legat till grund vid fondernas bildande. Uppfyllandet av de avsedda ändamålen sker genom ianspråktagande av medel ur fonderna. Det kapital som dessa representerar är emellertid av en storleksordning som gör det möjligt för staten att förfoga över en stor del av kapitalet för andra ändamål utan att för den skull hinder skulle föreligga för utbetalning av medel för de syften som ursprungligen avsetts med fonderna. Att ett fullföljande av dessa syften sker från statens sida är naturligt så länge ändrade förutsättningar för utbetalning inte gäller, t.ex. genom ändrad lagstiftning. Utredningsförslagen förutsätter sålunda att staten vid en avveckling av berörda fonder helt tar över ansvaret för den med fondförmögenheterna avsedda verksamheten. Vid sådant förhållande är det naturligt att staten också övertar de tillgångar varur förpliktelserna skall fullgöras.

De av utredningen i det föregående framlagda förslagen innebär att en avveckling av berörda fonder sker i ett sammanhang. Utredningen har emellertid också övervägt att föreslå en stegvis avveckling av fonderna. De rationaliseringseffekter som utredningen eftersträvat med förslagen skulle då emellertid endast delvis kunna förverkligas. Vid sitt ställningstagande har utredningen därför ansett att en samlad avveckling bäst tillgodoser de nämnda strävandena. Utredningen har vid sina överväganden inte lagt några politiska värderingar utan har arbetat uteslutande från tekniska och rationella utgångspunkter.

Med hänsyn till sammansättningen av de tillgångar, som utgör fondförmögenheten, skulle en avyttring av tillgångarna medföra ett likviditetstillskott till statsbudgeten av betydande omfattning.

Utredningens förslag förutsätter att stor uppmärksamhet ägnas åt själva avvecklingsförfarandet. Eftersom denna fråga har starkt budgetpolitisk karaktär lägger utredningen - i enlighet med den uppfattning utredningen företrädde redan vid tillkomsten av utredningens föregående betänkande SOU 1982:12 - inte fram något särskilt förslag i frågan. Utgångspunkten bör dock vara att en avveckling av tillgångarna kan ske med minsta möjliga förlust. En brådstörtad försäljning av värdepapper bör därför undvikas. Genom en lugn takt i avvecklingen förhindras onödiga störningar på marknaden. Utredningen vill i väsentliga delar hänvisa till vad som i denna fråga anförts i prop. 1981/82:213 samt finansutskottets betänkande 1982/83:11.

Förslagen föranleder vissa författningsändringar som - liksom förslagen i övrigt - föreslås träda i kraft den 1 juli 1983, utom i fråga om förslaget till lag om upphävande av reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder. I sistnämnda hänseende föreslår utredningen att reglementet upphävs den dag regeringen bestämmer. Utredningen anser inte att den kan närmare precisera tidpunkten för ikraftträdandet av förslaget att upphäva ifrågavarande reglemente så länge regeringen inte tagit närmare ställning till formerna för avvecklingen av riksförsäkringsverkets fonder. Det kan bl.a. tänkas att regeringen önskar anlita fondfullmäktige för riksförsäkringsverkets fonder när det gäller avvecklingen av dessa. Så länge fondfullmäktige medverkar i ett sådant avvecklingsförfarande torde reglementet inte kunna upphävas.

Några kommentarer i övrigt av de framlagda författningsförslagen torde inte behövas.

Information om betänkandets huvudsakliga innehåll har lämnats till berörda personalorganisationer.

I det följande redovisar utredningen en sammanställning av de fonder som föreslås avvecklade. Utredningen har därvid inte ansett det meningsfullt att redovisa avkastningen av fonderna med hänsyn till det i många avseenden bristfälliga underlaget för en sådan redovisning. Här hänvisas emellertid till vad som i fråga om avkastningen kan finnas angivet i anslutning till redogörelsen för varje särskild fond.

Det sammanlagda bokförda värdet av de fondtillgångar som omfattas av utredningens förslag uppgår till drygt 5,6 miljarder kr. Beroende på hur den särskilda delpensionsfonden jämte några i sammanhanget mindre fonder redovisas budgettekniskt, kan statens utgifts- sida samtidigt komma att belastas med 780 milj. kr., utgörande de på fonderna redovisade skulderna till statsverket.

Det bokförda värdet av tillgångarna, utdelningen avseende resp. fonds ändamål samt placeringarna av de sammanlagda tillgångarna framgår av följande sammanställning.

<u>Fond</u>	<u>Fondförmögenhet</u> per 820630 (kr.)	<u>Utdelning av-</u> <u>seende fondens</u> <u>ändamål</u> budgetåret 1981/82 (kr.)
Fonden för allmän sjuk- försäkring	1 675 312 222	-
Arbetsmarknadsfonden	1 195 038 518	623 175 380 ^{1/}
Arbets-skadefonden	1 157 350 518	1 316 561 558 ^{2/}
Särskilda yrkesskadefonden	14 527 289	16 248
Fonden för frivillig yrkesskadeförsäkring	34 032 401	2 381 175
Fonden för den frivilliga pensionsförsäkringen	6 991 676	408 623
	220 113 077	14 627 087
	299 255 426	18 535 489
	16 057 954	546 425
	12 722 952	1 316 216
Delpensionsfonden	- ^{3/}	1 517 829 733 ^{4/}
Trafiklivräntefonden	104 587 629	6 274 228 ^{5/}
Barnlivräntefonden	415 601	41 567
Fiskarförsäkringsfonden	624 119	306 244
Oljeprospekteringsfonden	164 977 053	82 672 534 ^{6/}
Oljeersättningsfonden	440 884 077	84 415 177 ^{7/}
Energiforskningsfonden	149 463 266	89 000 000 ^{8/}
Fonden för arbetsmiljö- förbättringar	106 176 499	9 781 699
Lönegarantifonden	10 409 179 ^{9/}	802 426 990 ^{10/}
Rundvirkesfonden	5 980 005	73 536
Ersättningsmedel från Tjeckoslovakien	5 791	-
Handels- och sjöfarts- fonden	900 951 ^{11/} 11 264 649 ^{12/}	- 1 799 238
Rysslandssvenskarnas understödsfond	385 924	73 400
Trädgårdsnäringens bensinskattfond	599 802	192 552
Medel för pensioner m.m. ur den svensk-tyska tvångsclearingen	697 536 ^{13/}	34 108
Kungl. Dramatiska teaterns reservfond	633 485	-
Kungl. Teaterns (Operans) reservfond	3 598 494 ^{14/}	113 003

<u>Fond</u>	<u>Fondförmögenhet</u> per 820630 (kr.)	<u>Utdelning av-</u> <u>seende fondens</u> <u>ändamål</u> budgetåret 1981/82 (kr.)
Jaktvårdsfonden	15 911 571	25 812 283 ^{15/}
Enskilda järnvägars pensionsfond	6 852 777	1 074 915
Summa	5 655 770 441	4 599 489 408 ^{16/}
Oljelagringsfonden (se 6.12)	739 271 490	

- 1) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 1 038 021 739 kr.
- 2) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 1 429 429 123 kr.
- 3) Fonden har per 820630 inte redovisat några tillgångar men däremot en skuld till statsverket på 735 448 383 kr.
- 4) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 1 399 250 185 kr.
- 5) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 4 419 332 kr.
- 6) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 116 629 333 kr.
- 7) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 398 430 039 kr.
- 8) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 238 463 266 kr.
- 9) Fonden har per 820630 redovisat en skuld till statsverket på 45 000 000 kr.
- 10) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 602 143 933 kr.
- 11) Delfonden har per 820630 redovisat interna skulder på 130 298 kr.
- 12) Delfonden har per 820630 redovisat en skuld till statsverket på 668 296 kr.
- 13) Fonden har per 820630 redovisat en skuld till statsverket på 4 407 kr.
- 14) Fonden har per 820630 redovisat en skuld till statsverket på 255 kr.
- 15) Fonden har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 34 186 983 kr. och uppbörds- och bötesmedel med 659 508 kr.
- 16) Fonderna har under budgetåret 1981/82 tillförts avgifter med 5 260 973 933 kr. samt uppbörds- och bötesmedel med 659 508 kr.

Placeringar av fondtillgångarna per 820630 (kr.)

Bank	357 096 608
Statsverkets checkräkning	42 166 590
Räkning hos riksgäldskontoret	3 625 675 556
Statsskuldssförbindelser	233 400 000
Statsobligationer	56 090 454
Hypoteksobligationer	64 685 638
Kommunobligationer	30 563 000
Industri- och kraftverks- obligationer	154 128 000
Bankobligationer	13 500 000
Utländska obligationer	8 500
Industrilån	500 000
Förlagsbevis	20 011 980
Reverslån (korta)	65 500 000
Lån till statens järnvägar	6 852 777
Lån till Operan	2 345 000
Kommunlån	847 158 320
Inteckningslån och andra reverslån (långa)	71 952 596
Balanserade, periodiserade ränteintäkter	53 136 573
	<hr/>
Summa	5 654 971 592

Statens offentliga utredningar 1982

Kronologisk förteckning

1. Real beskattning. B.
2. Real beskattning. Bilaga 1-3. B.
3. Real beskattning. Bilaga 4-6. B.
4. Tandvården under 80-talet. S.
5. De förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner. Kn.
6. Sockernärningen. Jo.
7. Talböcker-utgivning och spridning. U.
8. Videoreklamfrågan. Ju.
9. Ny plan- och bygglag. Remissanmäntställning. Bo.
10. Sanering efter industrinedläggningar. Bo.
11. Den långsiktiga tillgången och efterfrågan på läkararbetskraft. S.
12. Statlig fondförvaltning m. m. E.
13. Kommunalföretaget. Kn.
14. Tillväxt eller stagnation. E.
15. Internationella företag i svensk industri. I.
16. Skatt på energi. B.
17. Skatt på energi. Bilagor. B.
18. Förvärvsarbete och föräldraskap. A.
19. Handikappade elever i det allmänna skolväsendet. U.
20. Kommunerna och näringslivet. Kn.
21. Ett effektivare vite. Ju.
22. Svensk amatörboxning och skadeverkningarna. Jo.
23. Fritidsboende. Bo.
24. Vidgad länsdemokrati. Kn.
25. Översyn av rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt. Del A. Lagtext och sammanfattning. Ju.
26. Översyn av rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt. Del B. Motiv m. m. Ju.
27. Svensk industri i utlandet. I.
28. Löntagarna och kapitaltillväxten 9. E.
29. KOMVUX-kommunal utbildning för vuxna. U.
30. Information om arbetsmiljörisker. A.
31. Information om arbetsmiljörisker. Bilaga 1. Värdering av risker i arbetsmiljön. A.
32. Information om arbetsmiljörisker. Bilaga 2. Arbetsmiljöinformation-påverkan, behov och utbud. A.
33. Information om arbetsmiljörisker. Sammandrag. A.
34. Pristutveckling inom bostadsbyggandet och dess orsaker. Del 1. Bo.
35. Pristutveckling inom bostadsbyggandet och dess orsaker. Del 2. Bilagor. Bo.
36. Enklare föräldraförsäkring. S.
37. Kommunal planering i förändring. Kn.
38. Fakta för konsumenter. H.
39. Stöld i butik. Ju.
40. Ägarlägenheter. Ju.
41. Överklagande av kommunala beslut. Kn.
42. Utbildning för hälso- och sjukvård vid katastrofer och i krig. S.
43. Språk- och kulturstöd för invandrar- och minoritetsbarn i förskoleåldern. S.
44. Nytt bilstöd till handikappade. S.
45. Ortnamns värde och vård. U.
46. Handlingsprogram i handikappfrågor. S.
47. Löntagarna och kapitaltillväxten 10. E.
48. Försvarsmaktens personalkategorier. Fö.
49. Invandringspolitiken. A.
50. Reviderad tandvårdstaxa. S.
51. Hästavel och hästanvändning. Jo.
52. En effektivare kreditpolitik. E.
53. Kreditpolitiken. Fakta, teorier och erfarenheter. E.
54. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 2. B.
55. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet. Bilaga. B.
56. Kommunal förvaltning och medbestämmanderätt. Kn.
57. Pantbrev. Ju.
58. Bostadsbidragen. Bo.
59. Militär själavård. Fö.
60. MBL i utveckling. A.
61. Sexuella övergrepp. Ju.
62. Avveckling av statliga fonder. E.

Statens offentliga utredningar 1982

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Videoreklamfrågan. [8]
Ett effektivare vite. [21]
Rättegångsutredningen. 1. Översyn av rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt. Del A. Lagtext och sammanfattning. [25]
2. Översyn av rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt. Del B. Motiv m. m. [26]
Stöld i butik. [39]
Ägarlägenheter. [40]
Pantbrev. [57]
Sexuella övergrepp. [61]

Försvarsdepartementet

Försvarsmaktens personalkategorier. [48]
Militär själavård. [59]

Socialdepartementet

Tandvården under 80-talet. [4]
Den långsiktiga tillgången och efterfrågan på läkararbetskraft. [11]
Enklare föräldraförsäkring. [36]
Utbildning för hälso- och sjukvård vid katastrofer och i krig. [42]
Språk- och kulturstöd för invandrar- och minoritetsbarn i förskoleåldern. [43]
Nytt bilstöd till handikappade. [44]
Handlingsprogram i handikapppfrågor. [46]
Reviderad tandvårdstaxa. [50]

Ekonomidepartementet

Utredningen angående översyn av den statliga fondförvaltningen. 1. Statlig fondförvaltning m. m. [12] 2. Avveckling av statliga fonder. [62]
Tillväxt eller stagnation. [14]
Utredningen om löntagarna och kapitaltillväxten. 1. Löntagarna och kapitaltillväxten 9. [28] 2. Löntagarna och kapitaltillväxten 10. [47]
Kreditpolitiska utredningen. 1. En effektivare kreditpolitik. [52] 2. Kreditpolitiken. Fakta, teorier och erfarenheter. [53]

Budgetdepartementet

Realbeskattningsutredningen. 1. Real beskattning. [1] 2. Real beskattning. Bilaga 1-3. [2] 3. Real beskattning. Bilaga 4-6. [3]
Energiskattekommittén. 1. Skatt på energi. [16] 2. Skatt på energi. Bilagor. [17]
Skattetilläggsutredningen. 1. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 2. [54] 2. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet. Bilaga. [55]

Utbildningsdepartementet

Talböcker-utgivning och spridning. [7]
Handikappade elever i det allmänna skolväsendet. [19]
KOMVUX-kommunal utbildning för vuxna. [29]
Ortnamns värde och vård. [45]

Jordbruksdepartementet

Sockernärningen. [6]
Svensk amatörboxning och skadeverkningarna. [22]
Hästavel och hästanvändning. [51]

Handelsdepartementet

Fakta för konsumenter. [38]

Arbetsmarknadsdepartementet

Förvärvsarbete och föräldraskap. [18]
Utredningen rörande information om risker i arbetsmiljön. 1. Information om arbetsmiljörisker. [30] 2. Information om arbetsmiljörisker. Bilaga 1. Värdering av risker i arbetsmiljön. [31] 3. Information om arbetsmiljörisker. Bilaga 2. Arbetsmiljö-information-påverkan, behov och utbud. [32] 4. Information om arbetsmiljörisker. Sammandrag. [33]
Invandringsspolitiken. [49]
MBL i utveckling. [60]

Bostadsdepartementet

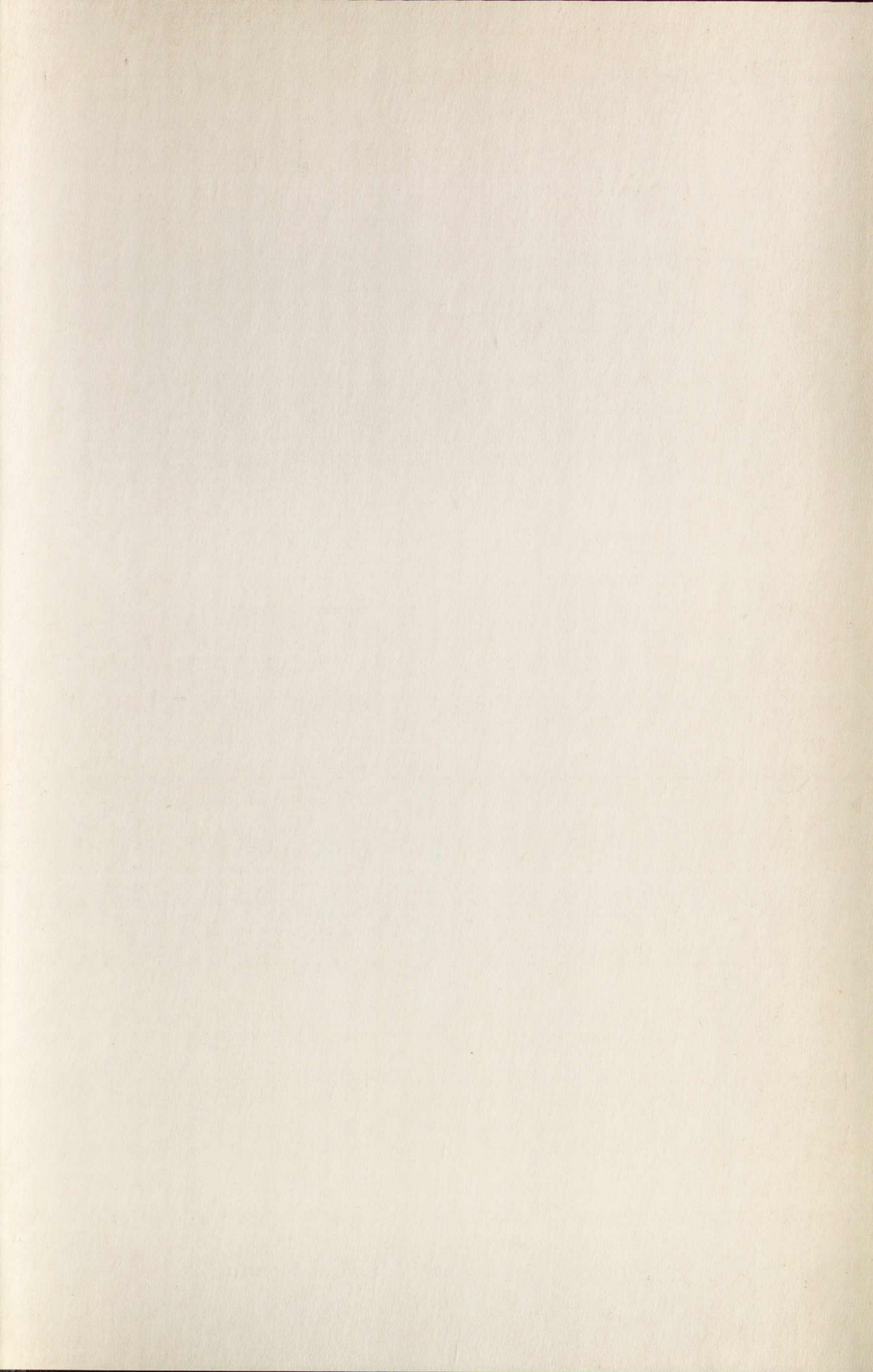
Ny plan- och bygglag. Remissammanställning. [9]
Sanering efter industrinredläggningar. [10]
Fritidsboende. [23]
Bygghälsoutredningen. 1. Prisutveckling inom bostadsbyggandet och dess orsaker. Del 1. [34] 2. Prisutveckling inom bostadsbyggandet och dess orsaker. Del 2. Bilagor. [35]
Bostadsbidragen. [58]

Industridepartementet

Direktinvesteringskommittén. 1. Internationella företag i svensk industri. [15] 2. Svensk industri i utlandet. [27]

Kommundepartementet

De förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner. [5]
Kommunalföretaget. [13]
Kommunerna och näringslivet. [20]
Vidgad länsdemokrati. [24]
Kommunal planering i förändring. [37]
Överklagande av kommunala beslut. [41]
Kommunal förvaltning och medbestämmanderätt. [56]

 Liber
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-07288-2
ISSN 0375-250X